

Mallikamaruthaprakaranamu

BY
VADDATHI SUBBARAYADU

వసురాయ కవికృత గ్రంథములు

చండకాశికము అను హరిశ్చంద్రనాటకము

ఇది శ్రీ హేళ్యరమహాకవిచిరచిత్రమయిన యయిదంశముల సంస్కృతనాటకము నకుఁ బెరుగు. విశ్వామిత్రవసిష్ఠుల కర్ణకతోరదూషణప్రలాపములు మొదలగు ననాచిత్యములు లేక సహృదయవృద్ధయంగమము అయిన భావకల్పనచమత్కారములు గలిగి, యీనాటకము క్లాస్సుకమముగా నుండును. తెల రు 0—10—0

భామినీ విలాసము

ఇది పండితరాయకవిచిరచిత్రసర్వగ్రంథమునకుఁ బెరుగు. ఇందుఁ బ్రాస్తావిక శృంగారకరుణకాంతము అనునాలుగువిలాసములు గలవు. ప్రతిపద్యము నేదో యొక యంతంకారము గలిగి మనోహరముగా నుండును.

మల్లికామారుత ప్రకరణము

ఇది యుద్దండుఁ డనుమహాకవితో సంస్కృతమున భవభూతిచిరచిత్రమున మాధవచ్ఛాయను రచింపఁబడినదృశ్యప్రబంధమునకుఁ బెరుగు. ఇం బాణంశములు మాత్రమే తెలియఁపఁబడియున్నవి. ఈగ్రంథము మృదుమధుర మైన శృంగార కావ్యమువలెఁ జదువుటకు మిక్కిలి యింపుగా నుండును.

ఆపదుద్ధారకశతకము

ఇది త్రిత్రవియోగాకురుండయి వసురాయకవి కరుణరసధూయిష్ఠముగా నిరచించిన అనుకృత్య అనుగ్రంథమున కనుబంధముగఁ జేవరఁజేర్చఁబడిన కాంతిపాళము. భక్తిరసభావగాంభీర్యకల్పనచమత్కారానులగు నేవిషయమునఁగాని భక్తచింతామణి కీకరక మీషవ్యాక్రమును దీసిపోవని చెప్పుటకంటె దీని గుణాభిరమములను గుఱించి విశేషముగ వివరింపుట యసావశ్యకము.

మల్లికార్జున తప్తకరణము

M. A. Text for 1912 & B. A. Text for 1920

ఇది

ఉద్దండ నుహాకవిచే రచింపబడిన సంస్కృత తప్తకరణమునుండి,
రాజమహేంద్రవరమునందలి రాజకీయకళాశాలయందు

నాం ప్ర పం క తు ల గు

వడ్డాది సుబ్బారాయకవిచేత

దెలిగింపబడినది

రాజమహేంద్రవరము

రెండవ కూర్పు 1000

శ్రీ రస్తు

శ్రీపరమాత్మ నేనమః

మల్లికార్జునాత ప్రకరణము

ప్రథమాంకము

శ్రీ లొంగిడించుత సంగ తాటనియుగ నేయాదితేయాహిరా
 ద్బాలాకల్పకమానవారగ మణీవ్యత్యాసకృత్యాధ్యమల్
 నాశీకాన్వితసింధుజాకగ - లన్నాశీక మాధ్వరసా
 ద్ధ్రావీకాంబరముల్ పురాంతకధనుర్జ్యైకర్షణంబుల్ మిముక్త. 1

(నాంద్యంతమున నూత్రధారుడు)

నూత్ర—

చ. తల నెలతూపు సాంద్రపు సుధామధుగంధముఁ దాల్చి, కేలికా
 వలయుఁ ఘటిస్ఫటాళి మెసవం దలు వొందుమ, నంకగౌరివ
 ర్తులకుచ పాలిమాతైపునరుల్ గదలింమఁలాటదృక్కప
 ద్దలచారికోర్మి నాయువులు తాపము మీది శమింపఁ జేయుతక్. 2

మ. గళధూపాఘనఘంటికాఘనఘనత్కారంబు రోదోంతరం
 బలమక్, శంభ్యధిరోహణార్హ పృథుధవ్యస్థిగపృష్ఠంబు భా
 సిలఁ, దారాచలకూటసన్నిభకకుచ్చీ నొప్పకూటస్థగో
 తిలకుం డాకృతి గాం మధర్మండు తమ స్తృణ్యం ద్వదీయం దినుక్. 3

మ. ఘనగౌరీకరతాళకంకణర్మణత్కారంబులక్ శ్లాఘ్యముక్,
 దను వెల్లం బులకించి కౌంచువారుచే దత్తాననంభావ్యముక్,
 గనదుర్బులకలాపకేక మెది, విఘ్న స్వామ్యకాండప్రబృం
 హాను రంజిలుకుమారబర్హి దలవృత్త్యం పౌ భవత్తుష్టికే. 4

(అనందముతోఁ దెరవంకఁ జూచి) కొమ్మా! యిటు రమ్మా.

నటి—(ప్రవేశించి సప్రణామంబుగాఁ బుష్పంజలి చల్లి) ఇదిగో! వచ్చితి నార్య!
 నూత్ర—రంగవల్లి! సకుతూహలు అగు నీ సభాసదుల సావధానత శ్లాఘనీయము
 గదా! చూడు—

మల్లికార్జున ప్రకరణము

మ. తొగడుంగేల్చిగురుంబుటంబునను బూదోయింటి వక్షోజగు
 చ్చగురుత్వంబున నుంత వంగు మెయితోఁ జల్లంగ నీ వట్లు, శీ
 ఘ్రగతిక్ ముందుగ నందు మూఁగినది సోత్కంఠంబు సామాజికా
 క్షిణంబో మఱి చంచరికచయమో చెప్పంగ రా దుగ్ధులీ.

5

అర్యవర్యులారా! యజ్ఞస్రము నమస్కరించెడురాజన్యమూర్ధస్యలకిరీటంబులం
 దాపిన యింద్రసింహుణిశకలంబులడంబు లెవ్వని యడుగుఁదమ్ముల శైవలమ్మువిధ
 మ్మున గ్రమ్ముచుండునో, యెన్న నలవిగాకుండ నేడుదీప్రతం బాఁతినగలుపుతాతి
 కంబంబు లేవానియకుంఠపరాక్రమంబు కంతోక్తంబు గావించుచుండునో, దిన
 దినప్రప ర్తితంబు అగుదానధారాప్రవాహంబులం బెరిఁగెడు నెవ్వనియశోవల్లీ
 మతల్లి కెల్లలోకంబులం బ్రాఁతు అగు చుండునో, స్వచ్ఛతరవారిధారామజ్జనం
 బునం బవిత్రీకృతులగు శాత్రవసుభటులస్వయంవర మహోత్సవంబున కుత్సహిం
 చు నప్పర స్త్రీసంచయం బనారత మేవానిని దీవించు చుండునో, విశ్వవిశ్వంభ
 రాకారిక యెవ్వనివిశంకటభుజావిటపవిటంకంబున విహరించుచుండునో, త్రి
 భువనపుండరీకప్రబోధన పండిత ప్రతాపమూర్తాండుండు, నృగనహుషనాభాగపు
 రువురుకుత్స మరుత్త దుందుభిగిరింద్రచ్యమ్నధర్మజసధర్మచరితుండు, సహజప్ర
 తిభాప్రకర్ష ప్రవృత్తచతుర్విధకవిత్వసమావిర్జితహృదయ సహృదయశిరఃకంపన
 హితసంక్లాఘననిరతిశయనై దుషీ విశేషుండు, శైలాద్ధిసామ్రాజ్య ధురంధరులడు,
 వీరిహోత్రకులధ్వజం డట్టి విక్రమభూపాలుఁడు గారవింపం, బ్రఖ్యాతగుణగ
 ణాలంకారులు, విమలయశోవితానితవిష్టప్రతితయులు, సకల శాస్త్రార్థవోత్త
 రణగర్జధారులు, నిఖిలభూపాలసభా సభాజితులు నయి భాసిల్లునోసభా
 లారా! మదీయవిజ్ఞాపనం బిది యాలకింపుడు.

నేను దిగంతవర్యంత మెల్లదేశంబులం దిరిగి, యచ్చటచ్చటం బెనువీడులం
 గూడినమహాసభల నారాధించి యారాధించి, సారతరప్రయోగ పాటవంబు
 నలవరించుకొని, విష్వప్రతితయవిఖ్యాతం బగుకుక్కుటక్రోడనగరంబుం దఱిసి,
 కుతూహలంబున నేతెంచిన రంగచంద్రుం డను శైలావళుమారుండను.

మహాజనులారా! ప్రాయశఃకంబుగా నుమనోగణవివేకరాకాచంద్రమండలం
 బునకు రాహుగ్రహప్రాాయం బయిన యాకలికాలంబునం బాఠోభాగ్యపరుషం
 బులగుపరివృంతరంబుల మదీయాభినయసారంబు, అవతాపణంబులం బచ్చక
 ప్పరంబునం బోలె నిష్ప్రయోజనం బని యెఱింగి, యఖిలభువనస్మరకరా
 శకాలకుట బళన ప్రకటితకారుణ్యావష్టంభుండు, బురత్రయనితంబినికపోల

ప్రతాపవరకర్తన అచిత్తుండు, గంగావ్యతిరసికృతశబ్దబ్రహ్మవ్యవస్థుండు నగు శ్రీశరీశ్వరుని సన్నిధానంబున నిరూతతత్తాదృశకల్పవనిర్మలధివంశంబు, యశేషకలాశమలివికాసనబాలార్కప్రభ యైన యీశభయండు, బ్రహ్మగింది సఫలపణుచుకొన నభిలషించుచున్నాను. సర్వంబున కార్యవర్మలే యిటఁ బ్రమాణము.

(అకసమునఁ జేవి యొగ్గి) ఏ మనియెదరు? అటు లయినచో నుద్దామశబ్దార్థ సన్నివేశశిల్పకల్పంబును, శృంగారసగర్భంబును. నాతిసంప్రీప్రవిస్తృతచిత్రేతివృత్తకృష్ణనిర్వాహణంబును నగు నేదేని రూపకంబున మాకు వినోదంబు గావించుమనఁ మన్నారా? పరివదాదేశము నాలకించితివా భానురాంగీ?

నటి—అర్యా! తాదృశప్రబంధ మే దయిన వినంబడునా?

నూత్ర—(స్మరణ మభినయించి) యో! హస్తగత మయినమాణిక్యము నంగడిలో నరయుచున్నాను. ముద్దుగుమ్మా! నిర్దుష్టగుణవిశిష్టం బయి యుద్దండకవినిబద్ధం బయిన మల్లికార్జునతం బను ప్రకరణరత్నం బస్మద్వశంబ కదా!

నటి—(అనుకాపముతో) అర్యా! యధునాతనప్రబంధములయందు లోకుల కనాదరము కాదా!

నూత్ర—ముద్దరాలా! యాలకింపుము.

చ. పారయరు ప్రాంతక్రొత్తఁదనపుందలపుం గవివాక్కునన్ బుధుల్;
సెరసులు దోచినన్ విడిచి నెమ్మి గ్రహింఁగు గుణంబు లుండినన్;
బరుఁడు పరప్రమాణుఁ డవమానము నేయుఁ బరంబు; దాన నే
సెర గిది బొమ్మతాయి యని చీకులు ద్రోచిన దోషి రత్నమే?

6

మఱియు—

క. కవులరస మొలుకుపలుకులు | చెవులం బడ, నాదరంబు నేయనివారల్

గవు లనుచు మూసికొందురు | నవమాలతి పరిమళింప నాసాపుటముల్.

7

అ కవీంద్రుఁడు చెప్పనది వినుము.

తే. గీ. ఇల్లని గుణబిందువులు గలవేని యలరి పండితుండు గొను, దోషంబుప్రకట మైన;

బెరసియున్న సునిరిలో, వేణుపటిచిసాలచుక్కలు గ్రోలదీ బ్రహ్మహయము? 8

నటి—(కాఠింపుచు) అట్లయిన నార్యా! పుణ్యక్షేత్రి యగు నా కవించంద్రుని దేశ

గోత్రము లేల వర్ణింపరు?

నూత్ర—దక్షిణాపథంబున దయమానకామాక్షికటాక్షకాలాంబుదతాండవిరళి

మయూరమండలంబు లగు కుండీరంబుల క్షీరనదీతరంగక్షౌరితోపకల్యం బగు
లాటపురం బను మహాగ్రహరంబు గలదు.

చ. చరితమహాతపుల్, సకలకాస్త్రపటిష్ఠ లనుస్థితాధికా

ధ్వజ లభిజాతు లాస్యధృతభారతు లచ్చత్రోత్రియుల్, త్రయీ
పరతులు, సంతతాతిథిసపర్యలచేతను వాసరంబులం

జరుపుమఁ గాఁపురంబు లట సల్పమ నుందురు పుణ్యభూమిరుల్. 9

అందు నామహ్యాయణుండు, నాపస్తంబకాఖ్యాధ్యాయ, వాఘాలకులతరు
పల్లవుండు, గవితానల్లభుండు, మహీశయశస్కుండు, నుపాధ్యాయగోకుల
నాథపాత్రుండు, గృష్ణనూనండు నగు భట్టరంగనాథున కిరుగుపనాథాపరప
ర్యాయుం డుద్దండకవి యను నైదవ సత్పుత్రుండు గలఁడు.

నటి—అహో! యీకవిపంశశుద్ధి పొగడఁ దగినది గదా; సతే గాని రామకృష్ణాది
మహాపురుషచారిత్రము ఒండఁగా నుత్పాదనీయవిస్త్రగహణవిషమసంఘటనం
బగు ప్రకరణంబు నేల యాయన రచించినవాఁడు?

నూత్ర—ఓ కుతూహలినీ! యిందుకుం బ్రసక్తానుప్రసక్త మయిన ప్రస్తావము కావలసి
నంత యున్నది. కాని నే నిప్పుడు దానిని సంక్షేపించి నీకుఁ జెప్పెదను. ఆకవి
యథావిధిగ గురువులకు శ్రుకూష గావించి, వారల యనుగ్రహంబున సమధికత
సకలవిద్యుం డయి దిగంతరసందర్శనాభిలాషంబున నాంధ్రకలింగ కర్ణాట
నాటికచోళకేరిళదేశంబుల గడచి మహానదుల మునుంగుచు, దేవసానంబులు
నూచుచు, నంతర్యామిల నభినందించుచు నిప్పు డీతామ్రచూడత్రోడనగరంబునకు
విచ్చేసినవాఁడు. ఇట్లు విజయంజేసి—

ఉ. మ్రొక్కుదిగంతవీరులను భూచలనంబునఁ బాఱఁ దోల ను

కృక్కినపాగ్గడుల్, కరగృహీతము లానీతచామరంబులక

బ్రక్కను నిల్చి ప్రోడ లగువారవధూటులు వీవఁగా, నుమ్మ

ద్దక్కమలార్కుండై కొలువు దిద్దినవిక్రముఁ గాంచె గద్దియక. 10

అట్లు కాంచి యివ్వధంబున సంస్తుతించెను.

క. వక్రారిధారుణీకప | తాక్రమఘోరతృప్తమ్మలావర్త! ధరా

చక్రకుటుంబీ! జేజే! విక్రమ! విశ్వేశవీర! విద్యాధారా. అని. 11

నటి—అర్యా! సకల కవిమండల కిఖండరత్నం బగువిక్రమమహారా జప్పడే మాన
తిచ్చెను?

నూత్ర—జవ్వనీ! యవ్వడి నవ్వెక్వంభరాజంభారియుం, బరిసరప ర్తికోవిదవదనా

కృష్ణం బయి విఘటమానకమలదళశీతలం బయినకటాక్షంబున సంభావించుచు
నీవునుస్మిషితమందస్మితసుందరవదనేండుం డయి సాదరంబుగా నతని కిట్లనియె.

మ. కవి యుద్ధండ్! మదీయ మావచన మాకర్ణింపుమా ; కామధే
శువు నాజీయని నీదువాణి ; కవితం దొల్కుట విలాసంబు ; ల
ట్లవుటక గోరెద, వే రచింపు బుధవర్యా ! మల్లికార్జునతా
భ్యవిధానాధ్యరసార్ద్రసత్ప్రకరణం బస్మన్మనఃప్రీతికీక. 12

నటి—ఓహో! నామకరణము గూడ మహారాజే కావించినవాడు! ఇది మిగుల
నచ్చెరువు. రాజత్వబుధత్వములు రెండు నొక్కనియందే యున్నవి!

నూత్ర—సుందరీ! నిశ్చయముగ నాశ్చర్యకరమే.

క. అననూయ కవిజనంబుల | మనసునఁ, గన్తూరియం దమలినత్వంబుక
వననిధి-నక్షరత్వము | ఎనితా! భూపాలునందు వై దువ్యంబుక. 13

నటి—అర్యా! తరువాయి చెప్ప నక్కఱ లేదు. తెలిసినది. ప్రకరణవిరచనమునకుఁ
బ్రభునానతి కారణము. ఇంకఁ గవివర్ణనము గావించుడు.

నూత్ర—భామా! మీమాంసకచక్రవర్తి, మహర్షి పుత్రుం డాపరమేశ్వరుఁడే యది
యొనరించి యున్నాడు. విను—

..ఉ. దండివి వేదతండమునఁ ; దర్శమునం దతి కర్మశుండవుక ;
జండుండ వెల్లకా స్త్రమల ; క్లాఘ్యుండవుం గవితాచమత్కృతిక ;
గండఁడ వాణుభాషలను ; గావ్యములం గళలం బటుండవు
ద్దండకవీ! తలంప నెడఁదక నిను నచ్చత ముద్భవింపదే?'' అని. 14.

నటి—అ ట్లయిన జన్మాంతరసంచిత మయిన మనపుణ్యసంచయము ఫలొన్ముఖ
మయినది.

నూత్ర—సుందరీ! యందుకు సందేహ మేమి ?

చ. చదువులసాన యోగము ; చాల విచిత్రము గాధయుక ; జతు
ర్విధ మగుమంజులాభినయవిద్యను చేర్చన మొందివార ; ము
ర్ఖదముఖదండకవ్యమలవాణి మధుర్గురి ; య న్నటుండని ;
సదసున నాయకుం డిదిగో! సాంధ్యనటుండు సదాశివుం డిటక. 15.

(సభను గూర్చి)

అ. వె. ఉల్ల ముల్లసిల్లుమల్లికార్జునతం బనెడుప్రకరణంబు నభినవంబు
మీసమక్షమందు మేము ప్రయోగింతు, మగుఁడు సుప్రసన్ను లాహ్యులార. 16.

మఱియు నొక్కవిజ్ఞాపనము.

ఉ. అదిని వేల్పుబాస నటు లాచతురాస్యనిచే బ్రభూత మై
స్వాదురస్వపూర్ణతను భావించి దానిఁ దెలుంగు నేనె న
డ్డాదికులార్థ్యపుండు ప్రకటస్యకవిత్వండు సుబ్బరాయఁ; డీ
రాద్యుతిఁ జిత్తగింపుఁ డిపు డాంధ్రరసజ్ఞులు తత్ప్రయోగమున్. 17.

(నడచి చూచి) అహో! యవ్యక్తమధురకోకిలాపములతో నసంతరించు
సాక్షాత్కరించినది. ఇదిగో!

ఉ. జమ్మనుచుం జెవుల్ సాగని సోలఁగ గానము నేయుఁ దుమ్మెదల్;
కమ్మని తావితో మరునిగర్వ మెల్పరఁగ వీచుఁ దెమ్మెదల్;
కొమ్మ లకోకదోవదము గూర్చఁ జెలంగడు నూపురాలి; పూ
దుమ్మన వాసరమ్మ లగు ధూసరముల్ పొగడల్ హసించుటన్. 18.

(నిరూపించి) చూడు మస్ఫుదనుగుణవ్యాపారమునే యీటుతువును నవళం
బించినది.

ఉ. పంచమహృద్యకంఠపిక పాలికలస్వనతానకృత్యముల్
మించఁగఁ, బల్లవాంగుల మెల్లనఁ జాతలతావిపంచి లా
లించి, వసంతవైణికుఁ డగ్నిజనుశ్రుతితంత్ర మిటుచుం,
బంచకరాసదృగ్యశముఁ బాడు జగ త్రయమోహనంబున్. 19.

కావున యాపనవతి! ఏ వీసమయము నాశ్రయించి సంగీతము పాడుము.

నటించిత్తము. (పాడుచున్నది.)

ద్విపదమలయాలయమునుండిమారుతార్పకుఁడుకలకంఠసఖుఁడనంగమహేంద్రనకుసు
వల్లభుం డగునుంత్రి వాసంతుఁ డనుఁగు మల్లిక నాదరింపఁగ వచ్చు నిదిగో! 20.
నూత్రచోయి చోయి

క. కోయిలలనలకూజిత! మా ? యల నాజెంపువీణీయలకలకమా?
చోయి యనిపించె రాగం! బీయది ఏమధురగీత మెఱిగితిఁ దరుణి.

నుందరీ! చూడు—

క. అనవద్యం బీవిద్యను! జనహృద్యం బీవిలాస సంపద గని, ని
న్ననుకొందు, పెండు కతననొ!విను మాని, ధరం జరించువిద్యాధరిగన్.

పెద్దకాలంబున కిప్పుడు సమాచితాభీష్ట సకలవస్తు సంవిధానలాభంబునం జేసి
జీవజీవంబులు దిరిగిన యీ ప్రయాసంబును మహాసంతోషమునకుఁ గారణ ము
యినది. నిజమే—

క. చిరకాంక్షితవస్తు వెటో! దొరకొనినకా దైవభుటనఁ దొయ్యలి! యట ముం
దరఁ బడినబహుళితరదు! స్తరదుఃఖము అన్ని పరమసౌఖ్యంబు అగుకా. 23

(తెరలో) భద్ర! భరతపుత్ర! చిరకాంక్షితవస్తు వని నీ వ్రపవ్యసించిన
విషయము గడు లెస్స యయినది.

మూత—(చూచి) కుసుమపురంబు పఱగడయ్యశ్రమంబున నివసించు మహాయోగే
శ్వరి మందాకిని తనశిష్యురాలగు సారసికతోఁ గూడ నీలాగుననే వచ్చు
చున్నది. కాఁబట్టి మనము సముచితసావిధానంబునకయి పోవుగము.

(నిష్క్రమించుచున్నారు)

—ప్రస్తావన.—

(తరువాత ముందు చెప్పినట్లు మందాకిని ప్రవేశించుచున్నది)

మందా—బిడ్డా! సారసికా! యిది సత్యమే నుమీ.

క. చిరకాంక్షితవస్తు వెటో! దొరకొనినకా దైవభుటనఁ దొయ్యలి! యట ముం
దరఁ బడినబహుళితరదు! స్తరదుఃఖము అన్ని పరమసౌఖ్యంబు అగుకా.”

సార—భగవతి! దుఃఖములు గూడ సుఖములగునాకటి చిరకాంక్షిత వస్తుసంఘ
టనము మీయనుభవమున కిప్పు డేది వచ్చినది?

మందా—(తనలో) ఓహో! యింతకు ముందరి దేవతార్చనమునకుఁ బువ్వులు
దేరఁ బోయినది గదా! అందుచేత నిప్పుడు నడచినవృత్తాంతము దీనికిఁ చెలి
యదు. (ప్రకాశముగా) విశ్వావసుని కూతురు రగు మల్లిక యెడల నాకుఁ గల
వాత్సల్యాతిశయ మెట్టిదో నీ వెఱింగినదానవే గదా! చెప్ప వలసిన దేమి?
ఇప్పు డీకునుమపురోప శత్యవాసంబును, జరపరిచితదేశ విరహంబును గూడ
నా కందువలననే. మునుపు నేను—

ఉ. భూధరరాజపుత్ర మృగపోతమూలం దయఁ బెంచుచోట్ల, వి
ఘ్నధిపుచెక్కురావుల ననోకహమల్ మహిఁ ద్రెల్లచోట్ల, వి
ద్యాధరబాలికల్ హరునియడ్చితలీలలు వాడుచోట్ల, బల్
సాధులసంగతిం దుహినశైలవనంబుల నుండుదానఁ జూ.

24

యోగవిద్యను నాకు సతీర్థ్యం దయిన విద్యాధరామాత్యచక్రవర్తిని విశ్వా
వసు నెడఁబాసిన బెంగనయితము దానిచేతనే తిరోపీఠం బయినది.

సార—ఏ మిది! భగవతి యంతరంగభృంగము కేవలము మల్లికయందే తగిలి యానం
దించుచున్న దన్నసంగతి నే నెన్నఁడు నెఱుంగ నయితని.

మందా—ఇది మాత్రము ముప్రసిద్ధమే. విను. కుంతలేశ్వరునిమంత్రి యగు బ్రహ్మ దత్తునికే గుహారుండు పదునాలుగువిద్యల పాండిత్యంబునన కాక యాయుధా భ్యాసంబునందును నాటిలేతినవాడు మారుతుండు, తను పరమాప్రబంధుని మగధేశ్వరుని జంద్రవర్మను సందర్శించుటకు, దండ్రుచేత బ్రేషితుం డయి బహుసైన్యసమేతంబుగా వచ్చి యీ కుసుమపురి ద్వారంబుల నాతోఁ గూడ నున్నవాడు గదా !

సార—అగును భగవతీ! మేనియొఱపునఁ జెఱకువిలుకాని మఱిపింపఁ జాలినయా మంత్రిశుమారుండు రాజమార్గమున వచ్చుచుండఁగా, నాతని జూడ వలయు నని పరుగుపరుగున మేడ లెక్కిన చక్కెరబొమ్మల విస్మయవికసితపక్ష్మలస్మిగ్ధ వికాలలోచనంబులచేత నాతాయనంబుల కానాడప్రయత్నంబుగాఁ గుఱయ దామరామణీయకంబు సంఘటిల్లినది.

మందా—తననియందును నాహృదయమునకు మల్లికానిర్విశేష మయిన పక్షపాతమే నుమి.

సార—భగవతీ! యందుచేత నా మీరు తఱుచుగా నప్పడప్పడు మారుతుండు మారుతుఁ డని ప్రశంసించుచుందురు.

మందా—పరస్పరసదృశగుణశీలరూపాభిజాత్యు అగువా రిరువురకును దైవికమాగా నిప్పు డిక్కడనే యన్యోన్యదర్శనలాభము సంఘటిల్లినది. అందుచేత నా యానం దము పెరిల్లుచున్నది.

సార—భగవతీ! దర్శనమాత్రమున నేమి ప్రయోజనము ?

మందా—బిడ్డా! దర్శనమాత్రమే కాదు. అయ్యదన నది సందు చేసికొని యడ రంట నేనెడు కుంటవిలుకొని శ్రోవాఁడిపువ్వునారసంబుల కొక్కసారిగ వా రిరుగురు గుఱి యయినవారు. అప్పుడు వ్రీడావిస్మయవిలాసమంధరంబులయి, విదగ్ధజనైక గ్రాహ్యంబులయిన తన యాకారంబులచేత గాఢకఠోరస్మర వికారము మల్లిక వెల్లడింపనే వెల్లడించినది. ఎట్లంటివా ?

సీ. విను రతిభావానువిదముల్ సవ్యాజభావగర్భస్వభావంబు అగుచు బ్రహ్మరత్నక్షుతారకభానురంబులు ధారాప్రవాహసంచారు అగుచు స్మిగ్ధముగ్ధంబులు స్మేరలోలము లైనమధురలోచనవిభ్రమములు గలిగి గండఫలస్వస్తకమూరికాపత్రలలికలు చెమటబొట్టును గరంగఁ దనువునం జెల్లఁ బ్రౌఢకదంబకుట్టు. లాభవికృతి యొకొకొక డంకురించి యపు డనిర్వాచ్యపంచబాణాసమాన. చాపనైపుణి దోపించె నాపె రూపు.

సార—భగవతీ! మారుతునియవస్థ యప్పు డెప్పుగిదిం జూపట్టెను?

మందా—తే. గీ. మారుతుండును సామోదమంధరదర హాసమల్లికనటుపేగఁ జేసిచాలఁ

డయ్యెనుషమామరందమ గ్నాన్యవిముఖ, మంజులకటాక్షభృంగాలిమరలఁజేయ

సార—భగవతీ! తగినదానిఁ దగినవానిని గూర్చఁ దలఁచిన తమ్మిచూలి యారంభ

మిది యతిరమణీయము గదా!

మందా—బిడ్డా! వేయేటికి?

క. నాచే జిరవాంభిత మగు బిచిటుతల పెండ్లిఫలము నిడురాగకుజం

భేనుటకై వివిధముగా నాచితురాననుడు బీజ మారోపించెక. 27.

సార—(అనుతాపముతో) భగవతీ! యారప్రేక్ష్యరం డగుసింహవర్మకు నమాత్యం

డయిన శంబరకుండు మల్లికను రాజముఖంబున నడుగుచున్నాడు గదా!

మందా—(సావజ్ఞముగా) వానిని దిరస్కరించుట యెంత పాటిపని?

సార—భగవతీ! యది సత్యమే. మీనయప్రభావమున కిది యెంతలానిది?

మందా—బిడ్డా! చూడు—

తే. గీ. మారుతు నలోకసామాన్య మరగినట్టి, మల్లికను శంబరకునకుఁ జెల్ల దీయఁ

బారిహితంబుమీఁదను బ్రాకుబాల వల్లికనుగూర్చునెవఁడు కింపాకమునను?

(సానందముగా)

ఉ. రామము సుమ్మి వీరల పరస్పర మోననురాగ బంధనం బు;

(సనిశ్చయముగా)

ఈ మెకులీనకన్య, చరియించును దాఁ, చిత్తకాపనంబునం దు

(సవితర్కముగా)

ఏమగునోగదా జతనము?

(నిట్టూర్పుతో) ఎంచఁగ నీదృశ మెనవానిలోఁ.

గాముఁడు సర్వతాంత్రికశిఖామణి కేలముం బ్రమాణ మో. 28.

సార—భగవతీ! బాల్యములభం బయినచాపంత బీనాబుక నూర కుండ నియమిం

జేసి నే నొక్కటి యడుగఁ గోరుచున్నాను.

మందా—బిడ్డా! నిస్సంశయంబుగా నడుగుము.

సార—అట్లు విషయభోగశృంగార విషప్రాయముగా నెంచుకొని విశ్వాసముప్రముఖ

దివ్యపురుషులతోడ బద్ధపల్లం బయినభగవతిమానసంబు మానుసులయెడలఁ

పక్షి పాతపరవశం చేయగుచున్న దని శిష్యురాలి సందేహశల్యము.

మందా—కుమారీ! తెలుప రానిరహస్యము నడిగినదాన వయితివి గదా! కొనిమ్ము.

(చెవిలో) ఈలా గీలాగు.

సార—(చేతితో నోరు మాటుకొని సవినయముగా నాలించి) అహో! మల్లిక
మహాప్రభావసంపన్నురాలే? నే నీపాతకును మానవసామాన్య యనుకొన్నదానను.
మీరు చెప్పినట్టే కావితక్షమునకు సకలలోలోచనాసేచనకం బయిన తాదృశ
లావణ్యరేఖ యేకారణమున నామెకుఁ జేతులఁ గలదు? దీరక యిట్టివారియందు
నట్టివారియందు భగవతి యేతీరున స్నేహసారము గానఁబఱచెదను?

మందా—బిడ్డా! నీకుఁ జెప్పిన యీ సమాచారము నే తొక చెవిని బడఁగూడదునుమా.

సార—చిత్తము భగవతి! నేనంత యోటిసోటిదానను గానుగదా!

మందా—సరేకాని యిదిగో నాకు స్నానవేళ యయినది. అవ్వపుష్పిత్రతంబునకుఁ
గావలసిన యుపకరణంబుల నీవు సిద్ధపఱుపుము. ఇక్కడనుండి యింటికి వెళ్ళుమల్లి
కతోఁ గూడ నంపఁబడిన మన కాలింది యింకను దిగినిచ్చినదికాదు.

సార—అట్లే సిద్ధపఱచెదను భగవతి!

(ఇద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు. విష్కంభము)

తరువాతఁ గామయమానాపనుఁ డయి పటకుటీగఁడు మారుతుఁడు ప్రవేశించు
చున్నాడు.)

మారు—అమె—

క. తా విద్యాధరకన్యయో? నరులకుం దత్తుణ్యసంప్రాప్త యో

లావణ్యామృతసాగరోత్థితసవక్లాఘ్యేంద్రిరాదేవియో?

హో! విజ్ఞాతము, చంద్రచందనసుధాజ్యోత్సన్నమృణాళాశులక

బూవుందూపులజోదుమాయ గడఁగెన్ మోహింపఁ జేయన్ ననున్.

(గగుర్పాటుతో)

చ. జగములఁ జిల్కించున్ సుధను సంతసపెట్టుహిమాంశుపాదమల్,

మృగదృశమోముఁజందురుని మెచ్చి యటం జొరఁ బోలుఁ; గానినో

నిగిడి కటాక్షనాశముల, నెమ్మొయి జీవము దేర్చి, పాపుచుం

దగ, నమృతంపు సోన రేఖ నన్ దడుపం గల వాక్షణంబునన్?.

81

అహ! యావరజాక్షి నెమ్మొను సర్వానవద్యము గదా!

ఉ. క్రొమ్మడి కింద్రనిలములకు మృడి; బందువు లిందు వామెమో

ముమ్మడి కల్మిలేముల కహో నడుమన్; దమక్రిందివానికిన్

ముమ్మర మైనభారములు ముద్దియచన్దుగయుం బిలుందుఁ; జెం

దమ్మరై పో పద్మములు; యథార్థము నెన్నడ లొజ్జ లంచకున్.

82

(అలోచించి)

చ. నీరికి నివాస మైనసరసీరుహ మెవ్వఁడు నేనెనో, మహా
త్తరజగ దీక్షణోత్సవము తచ్చళింబ మెవం దొనర్చెనో,
గరగరికల్ ఘటించుమతికాశలి మీనుసిడెంబువానికా

పుర మగునమ్మృగాక్షి మౌగమున్ స్పృశించినవాఁడు వాఁడెయో. 88

(మరల నాలోచించి) అయినను నాయీయెన్నిక క్రమ మయినది కానేరదు.

ఉ. ఓహో పోల విశ్వనయనోత్సవదం బతులంబు పట్టులా
క్షీణితాననంబు పరికింపఁగఁ బఁకరుహంబు? పాప మా

దీపితపూర్ణమావిధుమదిం బల దే నలవాంఛ, వానికిం

దోష దడేమి పూన పూరదోర్గతచాపముఁ గల్వోపమున్? 84

అహో! వివిధము లయిన యా మెవలొసములచేత సంచరించెడు నాధైర్యముఁ
గునురుపఱుచుకొనఁ జాల వున్నానే!

తే. గీ నురుచిరభూవులను నొప్పుసుదతిత్ర్యస్త

తరళమంథమగ్ధమందతీర్థిభంగి

మధురదృక్పాతముఖచారిమముఁ దలంచు

చిత్తమున నూరు నేమీ మొవృత్తు లెన్నొ. 85

సర్వకౌ దుర్లభవస్తు నశేక్షించుచు దీనుడ నయి నన్ను దుఃఖపెట్టుకొ
నుచున్నాను.

ఉ. భూరితరంబు లై నతపముల్ సరించినఁ బొందరాని దా

నిరజప్రతినేత్ర; యిది నిక్క మెరింగియుఁ గోరుచుంటి; నీ

హరధరాధరేంద్రమకుటాంచితచారువిలాసమాల భా

గీరథి నక్కటా మలయగిర్యధివాసి పరించుకై పడికొ. 86

వలపు లేనివాఁడంటికయి మేలుపడిననావంటివానిని విదగ్ధజనంబులు గోష్ఠీ

మధ్యంబులం బరిహసించుటయుఁ బాటిల్లును గదా!

చ. తనయొడ రక్తి లేనివనితం గని మేల్పడినట్టివాఁ డనం

గుఱిగుఱి కూర కగ్గ మయి గోఘోలయం దపహాస మొందు; నె

వ్వనిడనమక్కువెక్ శరవిపాండుకపోలము లేణకాబలా

చనలు ధరింతు రప్పరుషాజన్మమ జన్మము పో తలంపఁ గఁ. 87

(అశంసముతో)

ఉ. అంచలకుంతిలంబు లగు టడ్డముగాఁ బ్రసరించు టశ్రురౌ

ల్యాంచిత మాట, సోగ లగునక్షులనెజవువిధ్రమంబు లో;

యించుక నన్నుఁ గావ మది నెంచినమాగువిలాసచేష్టలో;

గాంచక సి గిసీ! యెడఁదఁ గ్రమ్మతి నాస లెవో ఘటించుదుకా. 38

అటు కాదు. అమహేంద్రద్విరదగమన నాయుద్రియముల భ్రమపెట్టినది. అందుచేతనే యట్టివికౌని వయినను నయ్యయివికారంబులు సాత్వికంబు అని నేను దలంచుచున్నాను.

క. మరుపేరియైంద్రజాలికు | కరమున విలసిల్లుపింఛికయ పోలె నహో!

తరణాక్షీ నాదుచిత్తము | పరిపరివిధములను భ్రాంతిపఱుపం దొడఁగెకా.

అసమయమందు—

ఉ. చెమ్మల లూరఁ జెక్కులను; జేగులు జాతె; స్ఫురించె జాయకొ

గ్ర మృధకోష్ఠముకా; మొగిడె రాగక సాయితదృశ్యగంబు; 1కా

బొమ్మ నటించె; గంపమును బొంచె దొడలో; పులకించె దేహ మా

కొమ్మకు, మార్పు గాడ్పుల దుకూలమునంచలముం జరించెగా. 40

ఔర! యనన్యాపేక్షం బయి యాచిత్త మాచించలాక్షియొద్దకే పరుగు నాటుచున్నది. కాని. దీని నిట్లు బహులంభించెదను.

చ. అదలుచునొజ్జ యైనవినయంబు గణింపక, సిగ్గుబోటికే

ల్పిదులుచుకొంచు బోఁ గని వివేకసుహృత్తు, నినుం ద్యజించె; బా

ల్యదక మొదలో నదా పరిచయంబు గలానిని నన్ను నమ్మ వో

హృదయము! యమ్ముగాక్షి యపరీక్షిత; యే మిది నిక్రమం బహో? 41

ఔర! మన్మథుని ప్రసాదకోపంబు లెంతినిలకడ లేనివి!

ఉ. కప్పురపుంబరాగముల, గంధరసంబుల, నకా, హిమాంబులకా,

జిప్సెలుప్రేమ వెన్నెలలచే, నమృతంబులఁ దొప్పఁదోచె న

ట్లప్పు; డీ కిప్పుడో, శివశివా! పెడఁబాఁయఁగ బాలఁ, గాలపు

న్నిప్పును గాల కూటమును నిర్ఘ్నంబుడై యడరించు నాపయికా. 42

(అకసమనంతర జూచి)

తే. గీ. కనికరం చేది, నామీఁదఁ గరకుటంప

చిమ్మఁ జిమ్మెద నొరునొప్పి మచ్చెఱుంగ;

వకట! విషమాస్త్ర! చండీశునలికదృష్టి

పా లయిననాటి నిపడ్డ బాధఁ దలఁపు. 43

(నిట్టార్పు పుచ్చి) నే నిబాధ యెవ్వరితోఁ జెప్పుకొందును? నగరదర్శన కుతూహలంబునం బోయినకలకంఠుఁ డింకను రాఁ డయ్యెను.

(సంతాప ముకుళితలోచనం డయి యున్నవాడు. తరువాతఁ గలకంఠుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

కల—(అనందముతో) కుసుమపురమును జూడఁ బోయి, యమాత్యవిష్ణురాతుని యింటికిఁగిరి జోరఁగానే యదృష్టవశమునఁ గన్పలు కలిగినందుకుఁ దగిన ఫలము లభించె నది.

ఉ. శ్రోమైలుఁగట్ల మేఘమునఁ, గోమలియోర్తు మహేంద్రబలహ
ర్వమృత బోటులం గలసి యాటల సుండఁగఁ, గంటిఁ దొంటిభా
గ్యమృతఁ; గొమ్మయుం దపనజాంబుచలత్కువలాభముల్ కటా
క్షమృతులు చిమ్రో నాచుని, గమ్మలు బొమ్మలు నెమ్మె గుల్మఁగల్గె. 44

(నడచి) పట్టణములోనికిఁ బోయి యున్నందున నిందనుకను నేను, జగదా నందమాకందకందశనమలయమారుతుం డగుమారుతునిఁ బ్రియపథుని సందర్శింపఁ జాల నయితిని. కాఁబట్టి నాకన్నులు నిజముగాఁ జగఁకొలోపవాసము చేసిన ట్లుండి తద్దర్శనామృతపారణగునకు వేగిరపడుచున్నవి. ఇప్పుడే యా శ్రమమునుండి విచ్చిసి, పరిజనుల నందఱు నవలి కనిచి, యొక్కఁడు నేమో యాలోచించుకొనుచు ననుఁగూడెలికొఁడు పటమండపమున నున్నాఁ డని ప్రతిహరి చందనలత చెప్పినదిగదా! నే నిప్పుడు లోనికిఁ బోయెదను. ఇదే గుఱివలె ప్రవర్తించుము. (ప్రవేశమభినయించి చూచి విచారముతోఁ దనలో) ఏమి ది! ప్రియయస్కుఁడు చింతాతిభారమున మ్రానుపడినట్లు. చిత్రించినట్లు, వ్రాసినట్లు, తాపినట్లు, తిగిలించినట్లు, నిశ్చించుల్యభావంబునఁ గనుపట్టుచు, నిట్టూర్పుగాడ్పుల మారవలరు లల్లాడ, ననిచినకడిమిమ్రానిం గ్రేడి నేయుకంట కితకమనియకొయంబుతో, మానసంబునం బాటిలినయేదేని గాటంపుటారాటంబున నస్వస్థత గలిగి యున్నట్లు గానఁబడుచున్నాఁడు. (లేటి చూచి) అశ్చర్య మాశ్చర్యము!

క. మానసకనుఁ దఱ కీతఁడు! గాసిలుచును గడిఁదిమేనికొల నోహో
యాసతోలుపు నయనంబుల! వేసఁగి నెగ సోకుగంధవిలపియుఁ బోలేళ్ల.

(అలోచించి) మొట్ట మొదటిపాటున నోర్వఁ దరింబు గానిమన్మథావేశము కొట్టకొన నితఁ డిప్పు డధరోహించి యున్నవాఁడు. ఇది యథార్థము. కాని యెడల నివిధ మైనవృద్ధయజ్వలంబున శోషిల్లుచుండియు, నిద్రాఘృతాపంబు నం జక్కి పోయెడుభాగీరథీప్రవాహంబునంబోలె నితఁ డభిజాతశోభాతికయుం డెట్లు లభ్యుడును? అయిన నాశ్రమగతున కనంగవికార మనుట మా

త్రము సరిపడి యుండ లేదు. కాని, తెలిసికొనియెదను. (దగ్గఱఁ బోవు చున్నాడు.)

మారు—(కనులు చెఱవకయే) చెలికాండ! కలకంఠుడ! (ఈయర్థోక్తి) ఇక్కడఁ గలకంఠుఁ డెక్కడ?

కల—(తనలో) ఏమీ యీన్నేహపారవశ్యము! ఈదృశావస్థయందును నన్నే యీతఁడు తలంచుకొనుచున్నాడు! (ప్రకాశముగా) వెయ్యస్య! నీ కనము యమున నేల యీకొతరత్వము? గుట్టలను రాకొట్టఁ జాలినదిద్విత్వం బెప్పు టునకుఁ బోయె?

క. వ్రాలిచి లేల కేలను బృభాతనుధాకరపాండురాననం?

లేల దృగ్మ్రవాఃకణము లీగతి తెప్పల నప్పళించు? ను

పాగువుగా రదాంశుకము క్వాసము మేరను మీఱ నేల? ని

మే లగుమే నిదేమి సఖి! మిక్కిలి గానిలుఁ? చెల్పు నిక్కముక. 46

మారు—నీతోఁ గాక మఱి యెవ్వరితోఁ చెలుపుదును? అలకింపుము. ప్రాణసఖా! నేటియుదయము మార్తాండనుండల మింకను దనపాదువుఁ గునునుంపుఁ గెంపునాంపు మాయమిం జేసి, వాసరలక్ష్మీచరణలాతారపవిత్రంబునుం బోలె నంతరిక్షాశోకృతృష్ణగుచ్ఛంబునుం బోలెఁ జూపట్టు చుండఁ, బరిమితపరివారంబుతో బయలుదేటి, యద్భుతయోగప్రభావ యని మునుపు నేను వినుచు వచ్చినమందాకినిని సందర్శింప వలయు ననుకుతూహలంబున, జింకలు గొంతుజంకు లెఱుంగి క మంగిటఁ దిరుగుచున్న యా మెయాశ్రమ మీచేరువ నుండఁగా నందుఁ బ్రవేశించి, మంచుఁగొండనుండి వెడలి వచ్చిన మౌన చందంబునఁ బావనగంభీరప్రసన్నమధురాశృతి యగు నా మెదర్శనమును జేసి కొంటిని.

కల—తరువాతి?

మారు—అనంతర మాక్షణంబునఁ, దుంటవిలుకొని వింటినాధిక్రేంకారంబు ననుకరించుచు, గంటలయొద్దాణము లోనుగాఁ గలనగలకలరణనంబుతోఁ గలసి, యింద్రియాభినందనం బయిన మణినూపురంబులర్పుణర్పుణతార్కరంబు నావీను దోయికి వినివచ్చిన దయ్యెను. అంతలోనే యచ్చటఁ జేరువ నున్న కాశ్యా యనదేవి యాలయము చెంగటియా రామవాటియందు, ముందు నడిచెడి హెగ్గడుల కరతలంబులఁ దలతలమనియెడు పయిడిబెత్తంబులం గనుంగొని మెఱుంగుఁ దీగఁ లని యాశ్రమశిఖండిమండలం బానందతాండవంబు గావింప, మానికంపుఁగామల నేత్ర నూపువీచోపులం బూని కోపుల నల్లనల్లన వీచుచున్న జాణ

అగుబోగంపుఁబువ్వుబోలుల మణికంకణంబుల ఝణఝణ, చేరువతమ్మికి
అఁకులయలల మొత్తమ్మల నూయాల లూఁగురాయంచల జేరఁ దీయఁ, బయి
కెత్తిపగడంపుఁగామల నుల్లసిల్లెడువెల్లగొడుగులు వెన్నెఱపులఁగులకుఁ జలి
వెలుఁగులవిభ్రమమును గలుగఁ జేయ, నాకపంబున నకాలశక్రధనుస్సంపాద
కంబు అగునాభరణప్రభలతో, నడక అలవడినసాగనుఁబూఁదీగఁబం బోలె
నత్యుదారవేషంబునం దేజరిల్లు దయానలసందోహం బాకన్మీకంబుగా నాకం
దోయికి లిందు సలిపెను.

కల—ఓహో! తరువాత ?

మారు—అటుపిమ్మట మిత్రమా! యే మని చెప్పును?

చ. అమృతవిలిప్తవైద్యుతచయప్రతిమం బయి యర్కతేజమం

గమాచుమహోజ్వలత్కుశమ గాఢనిమగ్నతఁ జెంది, నూత్నర

త్వముకురమధ్యలింబనమధామశరీరమతోడఁ గాన వ

చ్చేమదనదేవతం దలఁపఁ జెయునొకానొకలేమ యామొగ్గి.

47

అట్లు గాన వచ్చి, తన కనుంగుదంట నెచ్చిలి యొసంగడుకయిదండ నంగీక
రించి, నలుఁదపిఱుఁడుల బరువునంజేసి యలసాలసంబు అగు నెన్నడలహో
యలునగ జలియించు నడుగుఁజెందమ్మొకంజెగులం జగతి యెల్లం జేగిరించి
నట్లు గోచరింపఁ, దామరదోయిని హాయిగా విశ్రమించినరాయంచపెఱిజంట
కుం జత వచ్చెడునుద్గంజితమణిమంజీరయుగళంబు మంజాలంబుగాఁ బంచళర
చాటుప్రబంధపారాయణంబు సేయుచుండ, జవజవలాడునన్నువకవుఁదీవియ
కపాయంబు పచ్చునో యనుభయంబునంబోలె మోరయుచుం బొరలుమణి
మేఖలాకలాపంబు నునుఁబట్టువలిపసరిగదృష్టులువను నెఱులు గొలుప, నలుపం
బుగా నెదురునుడుటుబట్టువుగుబ్బలబయిఁ బయ్యంట కొనంత యోసరిల్ల,
నెమ్మొమఁదమ్మిక్మృవాసన కొనించి పయిపయిం బొలయునలికులంబులయావ
లికిం గడు నులికినకలికికనుదోయితగుకుబెగుతులు నింగికి ఏలలు దాప, సుంగ
రంపుముంగురులకొసలు సోఁకెడునొసలి కుంకుమలలామంబు మత్తాళి గాగులూను
మంకెనఘావుపొంకంబు నూపఁ, జూపఱకనుంగవలకు వెఱంగు వేడుకలం బరి
ధించు నవ్యాజవివిధవిలాసంబులతో నాభానురాగి యస్మదభిముఖంబుగా
నేగుఁడంచెను.

కల—తరువాతఁ దరువాత?

మారు—అటుపిదపఁ దదాగమనసందర్శనకుతూహలంబునఁ దొందరగా లేచి మం

దాకిని, ప్రథమాప్రధావిశ్రమాననుని నన్ను వెంటఁబెట్టుకొని, కొన్నియడుగులు వడి

చి, యాడ నాకుటింటిముంగిట, నేలకిరీగలు గానిలిండుకొన్న గున్నచీఁ
కట్టిమాఁకుక్కిందను గూరుచుండెను

తరువాత—

ఉ. ఆకయిదండ యిడజవరా ల్పొనుసెడిను దొలఁ జాప, న
న్నాక విలాసవిస్మయమయామృతదృగ్గరి మంచుచున్, పితా
క్షకుపట్టియున్ నడుగు, నట్టిది కానటు లెట్లు లెట్టొ మం
దాకిని యున్నపట్టనకుఁ దా నరుడెంచెను మెల్లమెల్లగన్. 48

కల—చెలికాఁడా! యిది చూడఁగా నామె హృదయమును గొండొక యనంగ
వికారంబునఁ జొదితఁ బయినట్లే పాడకట్టుచున్నది

మారు—వయస్యా! తత్సమయమన—

గీ. ఆమృతక్షణ చేరువ యైనకొలది । నిబిడతమ మైనతత్కాంతి నేత్రగోళ
మాల సుధారసపూరంబు వోలె నింప । నవల మ్రటియైనఁ గాన లేనైతి నేను.
కల—అహో! యట్టిమహస్వంభారము మచుజనుపిశాచుర్లభము గదా. తరువాత ?
మారు—ఉ. ఆపయి నెంతయేని యుఁ బ్రియత్నమునన్ సకలాంగకంబులన్

నైపుణిఁ జూపు నేఁ బఱపి, నవ్వవిలాససురద్రుమంజరిం
దాపున నాపెఁ గన్గొని, వితాకున నుండ, నరూపనో యనన్,
జాపము వంచి మోహనపృష్ఠము కాముఁడు గ్రుచ్చి నాయె— 50

కల—సఖుఁడా! యిందు కాశ్చర్య మేమి?

గీ. పెదనవత్కస్థులీనామభాగములను । బ్రహ్మపిష్ఠీకు లెవ్వనిప్రభుతఁ లెనుతు
రాజగ త్రియవిజయదీప్యద్ధనుండు! మరుఁడొరల నేయుటరయవిస్మయమగదా
మారు—తరువాత—

ఉ. వందనదేవతాశిచిటునవ్వులపువ్వులదండ, బాలచ
న్నండుగ క్రేలునవ్యముఁ గనుంగొనినాడ నొకండు; దాన, నా
నుందరిమోముఁదమ్మినినె ను మ్మరియాడు నకుల్, తివాళిమం
బందలిమాఁకుడిఁగలలతాంతము లన్ని తృణీకరించుచున్. 52.

కల—మిత్రుఁడా! యిదియు ననితరసాధారణ మయిన రూపె యభిజాత్యమును
నూచించుచున్నది.

మారు—తరువాత—

ఉ. కోమలి యాక్షణం బచట గుబ్బలపై నరజాటుపయ్యెదన్
తేమలు ముద్దుఁగేలిమనిత్రేకులతో సవరించుకొంచుఁ, దా

సోమరిమారుతంబునను సుంత చలించెడునల్లగల్వచె
ల్యామడ నుంచుచంచలకటాక్షములం బొలయించె నాపయిగా. 53.

మిత్రుడా! నే నానమయమున నెంతో నేపు—

కా. పారాతీతవిలాసముల్ వికసితవ్యాజిహ్వాముల్ మంధర
స్మేరాకేశరతారముల్ తరళముల్ స్నిగ్ధబులుగ ద్విప్రస
ధూరింఖంబులు సాశయాశ్రులవముల్ ముగ్ధంబు లానామెశ్యం
గాకోదారవికాలనేత్రములకుం గాఁజాలితిం బాత్రమగా. 54.

కల—(తనలో) ఈనేత్రములవికార మకారణము గాదుగదా!

మారు—న. అతులితవిక్రమంబు లగునంబురుహాక్షి చలత్కటాక్షముల్
ప్రతిఫలితంబు లై, యవయవంబుల నన్నిటిఁ గప్పు, నాయొడల్
హితుండ! సహస్రసంఖ్యగలదృక్కులు గిక్కిఱియంగ నున్నత
చ్ఛత్రమఖిమూర్తితోడ నెఱసామ్యముఁ గాంచెను దత్త ణంబునగా. 55.

కల—ఇది యంతయుఁ దత్తరంగితదృష్టివిలసితిము.

మారు—సఖుడా! నా కప్పటినుండియు శౌకసందేహము గలిగియున్నది. ఏవది
తీర్చవలయును విను.

చ. కరఁగుహిమాంకుని స్రుతులకైవడి చల్లని తత్కటాక్షముల్
గురియుట నాపయిగా మయి గగుర్పొడిచెకా; సరి గాని, చూడ న
బుర్రమిది; మల్లె మొగ్గలను బోలెడు చెమ్మటబొట్లు గూడ నే
సరణిని నాకు నయ్యదన, సంభవితం జెలికొండ! తెల్పుమా. 56.

కల—(ఁజూచువుతో)

క. ఎనికడకనుక కాహా! దనతాపనములు నిసర్గధర్మము లందుగా
మునుపటియది కడ నుండిన! వెనుకటి చెడకన్న, బడయు విఫలబలంబుగా.

మారు—తనంతర మితరులకుం గాన రాకుండఁ, ప్రోడనెచ్చెలి శ్రేణితోడ సైఁగ
సేయ, నిర్దుకు యులికిన ట్లయిననుయిదీఁగతో, నాకెదురుసేసిన మొగంబును
మందాకిని కళిమఖంబు గాఁ ద్రిప్పి

గీ. అప్పు డారక్తకోకిలావృక్తమధుర! బాషణమున, నమోభగవతి యటంచు,
నన్నుఁ గ్రేఁగంటఁ గనుచునే నవలయత్తఁజలితమధుకరమైనయాదలనుపంచె.

కల—చతురత గల చెలిమికత్తియ కట్టు సముదాచారమునఁ బ్రవర్తింపఁ జేయుట
సముచితంబై కదా!

మాయ—చ. చేకొనునక్షమాల్లికను తెచ్చెర మీకొనం దగిల్చి, తా
 నాకెవినప్రమార్థమలనల్లనఁ దాఁకుచుఁ గల, విడ్డలో!
 నీకు గుణానురూపుఁ డగు నెయ్యపుభర్త లభించు నంచు, మం
 తాకిని యిచ్చె దీవనను, న న్నవలోకనముల బొనర్చుచుకా. 89.

కల—దీనిచేత వయస్కుఁడే యనుగుణుఁడని యామె గనఁబడిచినది. తరువాత ?

మాయ—అట్లుపిమ్మటఁ గ్రమ్మఱ గృహమునకుం బోవఁ గృతప్రణామ యగు నామె
 లో మందాకిని, విడ్డ! యీతఁడు నిజనయప్రభావావర్జితసకలచతురంతరీకరమణి
 మకుటోల్లిఖితచరణపీఠుండును. ద్విభువనమంగళపుణ్యానదాతకర్ముండు నగు
 కుంతలేశ్వరామాత్యునకు బ్రహ్మదత్తునకు, క్షీరవారాళికి నీహారాంశుండును, జండ
 వగిరికి గంధవాహుండునుం బోలె సంభవించినవాఁడు, నహజహరప్రకాండ
 లాంఛనుండు, గోరప్రసాదలబ్ధుండు మారుతుండన మంత్రీకుమారుండు. ఈతనిని
 గుళంపగొల్పింబున నీవు సంభావింప వలయు”నని యానలించినది.

కల—(విస్మయముతో) అహా! మందాకిభగవతి మహాప్రభావశరణే. తాను
 హిమాలయపర్వతకటకంబునుండి విచ్చేసిన దయ్యును, దనకపరిచితులయిన తండ్రి
 గారిని చెలిపికొన్నది. ఎరలాభవృత్తాంతమును గూడ వర్ణింపినదే.

మాయ—అట్లు నామభిజన్మమాయమ్మ పొగడ, బాల ననువీడఁగో లేవఁడుభంగిదోఁచె
 నపుడు సానందసస్వహ సానుయాచ సుబహుమానసవీర్యదలోచనముచేత.

అంత నేనును, భగవతీ! నీకలేంద్రియవళంకరం బయినయ్యా, నారాలి
 కర్మనంబుచేతనే సంభావితుండ నయినవాఁడను. ఈమె యింక నిజగృహంబు
 నలంకరించి త్తణవిరహనిస్సహంబు అయినబంధుజననయనంబుల నానందంబు
 నొందించును గాక. అనుటయు నసంభ్రమసౌవిదల్ల సందర్శిత సరణి యగును.
 నాళిమ సమీపంబున మన్నక్కర్గరథంబు సవిధంబునకు న్నవమానసంబుతో
 సవరివారంబుగా నిర్మించినది.

మ. సరి ముప్పా లిటు ద్రిప్పి మో మెడనెడం జంద్రాస్య యే మేమే నే
 ర్పరి యా వెంబడివచ్చు నెచ్చెలియతో భాషించుచుకా నాలతో,
 స్మరవేణోత్త్రుసద్యక్ష మోనిజకటాక్షం బక్కటా! నాహృదం
 తరమం దోడక మాటిమాటికి నఖుండా! గుచ్చె విచ్చేయుచోకా. 91

నాకేదన యే మని చెప్పుదును ?

మ. బొమనీంగాణి వనవ్యసాయకసమంబుం దీక్షదీప్యక్రటా
 క్షుమహస్త్రం బి వోని యామె విడువం, గాయంబునకా కాఁకి, నా

కన్యకంపుంజడి యాయొఁగా యపు డనుంగా ! దూరమై గుహ్య కా
యములం గోయక కోయుదున్న దది గాయం చేమి గాకుండఁగఁ.
కల—(తనలో) అతిగాఢ మయినయాయభినివేశము మరలింప రానిదిగాఁ దోఁ
చుచున్నదే.

మాదు—క. ఏవడిఁ గనుఁజరలఁ దల్లనన్యామృతరసంబులం గ్రోలిరి నో
యావేశమే వావై శమయ నెఁదిమదీయహృదయమావేశించెఁ
(ఆశ్చర్యమతో)
గీ. ఉగ్రతర మైనమోహ రాహుగ్రహంబు ! మ్రింగుమిన్నది మామకహృదయచంద్రు
నైనఁ దన్మధ్యకాయని యగులతామ! మృగియుఁబోనిమృగక్షణ మిగులనశానా!
మఱి యిప్పుడు—

మ. నిలిచెదనో గమించెదనో నే నిదురింతునో మేలుకొందునో
తెలిపెదనో శ్రమింతునో మదిం దురపిల్లు దునో నుభయమో
కలనాకొ లేనాకో యనుప్రకారము లిన్నిటఁ జేరనెంచునఁ;
జెలిమరి! యేదో గ్రూరపుటనిర్వచనియవికార మొందుటఁ.

86

కల—సఖుఁడా! యా మెకులనామములు వినబడెనా !

మాదు—చెలికొఁడా! యా మె యట్లు కర్ణిరభారాధ యయి వెడలుచుండఁగాఁ,
గుతూహల మున్నను నియమాతిపాతభీతిచేత నవ్యవహార మందాకిని నడుగ
నైతిని. పిమ్మట నేను నాయోగినికి నమస్కరించి వీడుకొని శివరమ్మన కేతె
చితిని. అయినను వేఱుగ వినుట యెందుకు ?

క. అక్కన్యక మానుషియే! నెక్కుడుకులమందె జన్మ మెంచఁగ వలయుఁ;
లక్ష్మిమి పాల్కడలింగా! కక్కట పల్వలమునం దుదయ మొందెదా నే!

కల—సఖుఁడా! విన్నదానిం బట్టి యూహించుచున్నాను. ఆమె హృదయము
నందునుగందర్పచు ప్రవేశించినవాఁడు చూడు.

క. పులకలు మొలమట, పయ్యట! దోలఁగుట, బామలీలమైఁ గుదులుట కటాక్షం
బులుచిలుకుట, పయనపుడటి! మలఁగికనుట, మగువమనసుమరగిన గుఱుకుల్

మాదు—మిత్రుఁడా! విభ్రమనిధు లగుమత్తకాశిమలకు నట్టిచెప్పితంబులు వైస్సగం
బులె గదా! అయిన నది యచిరముగ నే వెల్లడి కాఁగలదు.

కల—(చూచి యాశ్చర్యమతో)

పంచచామరము. లోఱంగి, నూతనామృతగ్రుకుల్ వితాననూనమల్
వితాన నేల జమ్మటంచు భృంగసంఘ మేగెడుఁ!

నెఱంగి దేమి తాచి? నానవిందు, ప్రాణబంధు వె

తెఱంగునక హాజరమందుఁ దెల్ల గుప్పగుప్పనక.

68

మారు—ఈమేదురామెద మాదరకంధరకువమండలంబున సోగసు గురికెడు పుష్ప
మాలిక సౌరభమును బ్రకటించుచున్నది.

ప్రతిహారి—(ప్రవేశించి నమస్కరించి) జేజే కమార! యిదిగో! దనచేతిలోని మరక
తపుబరిణినుండి బయలు వెడలెడుదివ్యపరిమళమ్మున జంజుమ్మునిరేఁగి, నిజాగమన
మార్గమ్మునఁ దుమ్మెదలదిమ్ము గ్రమ్ముకొనఁగా, రంధ్రవకాళిందియో యన నొకా
నొక వెలంది కుమారుని సందర్శింప వచ్చి ద్వారముగడ నీతిచి యున్నది.

మారు—లోనికిఁ దీసికొని రమ్మా.

ప్రతి—చిత్తము. (నిష్క్రమించుచున్నది).

మారు—సఖుఁడా! ఏ కిది యేమి గాఁ దోచుచున్నది?

కల—ఈసౌరభ మద్వితీయము. ఆమె యామాలికయే నీకుఁ గాను కంపె నని నే
నూహించుచున్నాను.

మారు—ఓయి విశ్వంఖలమనోంధ! ఏవు గగనలతాకుసుమమును శిశోధూషణముఁ
జేయఁగోరుచున్నావు. కాని, తెలియ వచ్చెను.

(తరువాతఁ బ్రతిహారి వారిచూపఁగా ముందు చెప్పినట్లు కాలింది ప్రవేశించు
చున్నది).

కాలి—(నిస్క్రయమునఁ దనలో) బౌరా! మారతునిదొరతనపునీవి యేవిధముగా
నెసంగుచున్నది! దఱిసింబు కరుగుచెంచి కావలివారిచేత నివారితు లయి
క్రేవల నొదిగి యొదిగి మూఁకమూఁకలుగా నున్న రాకొమారులచేతను, అస్సు
బుస్సునఁ దొండపుఁగొనఁగఁ బయికిఁ జిమ్మెడుతుంపురుల గుంపులవలనఁ బగటి
పూటన వినువీధి నక్షత్రచిత్రితంబు గావించెడు కావలియేనికలచేతను, దెఱపి
లేక రాకపోకలు పచరించెడు గడనమిందుఁబోడులకొకుల గల్లగల్లు మని
సందడించెడి రతి నాలయందియలమ్రాతలచేతను, ఏతనిహాజరము మహారాజ
ప్రతీహరమును బోలియున్నది. (నడుచుచున్నది).

ప్రతి—ఈలాగీలాగు.

కాలి—(స్వర్పసుఖము నభినయించి) ఆహా! పట్టపగలే నామేనికిఁ బండువెన్నెల
సోకునట్లున్నది; ఇది మారుతుని హారవల్లరిప్రకాశము గానలయును (అపేక్ష
తో) ఈమహాభాగుఁడు ప్రియసఖి యగుమల్లికయెడల నెయ్యమును మఱవ
కుండువా? (ప్రకాశముగా) ఇదిగో గుడారపు ద్వారము. (ఇద్దఱును బ్రవేశిం
చున్నారు.)

కాళిం—శేత! మహాభాగ!

మారు—కల్యాణీ! యిటు విచ్చేయుము.

కాళిం—(కలకంఠునిఁ జూచి తనలో) కుండనంబుచందంబున, శేలపూవుకైవడిని బచ్చనిమేనిచాయ గలయూరెండవడుచువాఁడెవఁడు చెపుమా? (విమర్శించి) కలకంఠుం డని పేరు ఎడెసినమారుతప్రియవయస్కుండు గానోపు (ప్రకాశ ముగా) నేను మందాకినీభగవతశిష్యురాల నగుకాళిందిని.

మారు—ఎఱుంగుదును. ఆసమావేశమున నిన్నుఁ జూచియుంటిని గదా!

కాళిం—మహాభాగా! నీ వింతకు మాన్న గనుఁగొన్న యాకన్యకావశి, భగవతికి. బ్రాహ్మసమాన, మాతఁ డ్రియశఖ. ఆయిందువదన కందర్పసుందరుని నిన్ను సందర్శించినతోడనే చందమామరుదయమునఁ గలువతీగలాగున నుల్లసిల్లి, విస్మయాఁడదపఁపఁజేరాలయి, యిల్లుపేరి వెంటనే తనకంతదేశమున వ్రేలునీపూలమాలిక నిత్యాభివవము, మహాభాగునకుఁ దగి యుండు నని పుత్రైంచి నది. కుమారా! యామె నిల్లు ప్రణయచపలురాలిని గావించినది, ప్రథమదర్శన మాత్రదత్తవిప్రసంభంబు, నిజ్ఞాతాహంకారపేశలగంభీరంబు, హృదయాపహరియు నగు నీయాకారమేగాని, కులకన్యకావిరుద్ధ మగుప్రాగల్భ్యము గాదు గుమీ. (బరణిమూఁత దీయుచున్నది).

మారు—(జనాంతకముగా) శఖుండా! నియూహ సరిగా నున్నది.

కాళిం—(మాలిగను శేతతోఁ బట్టుకొని) ఇదిగో నది.

మారు—కాళిందీ! మీప్రియశఖ యత్యుదారురాలు గుమీ. ఒక్కమాటుసందర్శించిన యాజనునియం దామె యీమాడ్కిని బ్రసాదముగ నెబ్బించినది. మఱితెలుపుము. ఆమె యెవరినంగసము నలంకరించినది? అట్టిది యేభంగిని అభించినది?

కాళిం—(అంతటఁ జూచుచున్నది).

మారు—చందనలతా! నీవు నీనియోగమున నుండు.

ప్రతి—(నమస్కరించి) చిత్తము. (నిష్క్రమింపుచున్నది).

మారు—ఇతఁడు నాప్రాణమే.

కాళిం—మహాభాగ! యలకింపుము. దిగంతవిశ్రాంతిధవళి క్రిసమృద్ధులవలనఁ దృష్ణాచపలచకొరవారంబునకు నేపుణ్యుండు నిరంతరాన్న సుత్రంబు లుత్పాదించె నట్టివిశ్వావసుండు దివస్పతికి బృహస్పతియునుంబోలెఁ జంద్రవర్మమహారాజున కమాత్యుం డయి యున్నవాఁడుగదా!

మారు—ప్రజ్ఞాగాంభీర్యపత్యసత్వనిధిని మహానుభావుని విశ్వావసు నెవ్వ రెఱుంగరు?

కాలిం—అయిన సంతానము లేనిదోషమున కేయుం బగలు మలమల మటించెడు మానసంబుతోఁ, గోమలచరణాంగులిపల్లనపర్యస్త మహిషాసురమర్తయ్య నేతత్కుఁగుమపురోపకంఠవాసినియు, నగుగౌరీభగవతి నతిభక్తి వారాధింప వారాధింప, నొక్కనాఁ డాయనస్వప్నమందు దేవి, ఎవత్స! విశ్వానకుండ! యసాధారణం బగుభిభక్తిఁ బెద్ద మెచ్చితి. దివ్యమాలికాచిహ్నమగుగన్ధకారత్నము నొకదానిని నీ కొసంగితిని. తెల్లవాఱఁగానే నీవు నాయుద్యానవన మలానికిఁ బోయితివా యిచ్చ నది గానవచ్చును; బెచ్చుకొమ్మని యాన తిచ్చెను.

మారు—(విస్మయానందములతో జనాంతికముగా) నఖుండా! నిజముగా నామె యే తత్కన్యారత్నము.

కాలి—తరువాత నామంత్రితేజురుండు హర పరవశుం డయి వజ్రువాత లేచి యాచోటి కతివేగ మేగిన, నహ్నుఁదోటలోని కొండొకమల్లెతిఁగ మొదలం జివురుసెజ్జవయి, సంజకంజాయిన బాల్మీకశివరె నొకకన్యకామణి సౌందర్యఖని విశచక్రసూనదామలాంభి గానవచ్చినది. వెంటనే విశ్వానకుండు మెత్తని తత్తనువుతాఁకున నొడరెల్లను బులకరింప, నాముద్దుబిడ్డ నెత్తుకొని తిసికొని పోయి, మల్లికార్జునమున లభించుటంజేసి మల్లిక యని నామకరణంబుఁ జేసి తనకుటుంబిని యగుకమలాదేవిచేత సమర్పించినవాఁడు

మారు—(జనాంతికముగా) మహానుభావుఁడు విశ్వానకుండు మంచికేరఁ పెట్టివాఁడు. అది యుక్తమే.

తే. గీ. మల్లికార్జునమందు సంభవము నొంటె ;

మందహాసంబు మల్లికార్జునందరంబు ;

గమనవైఖరి మల్లికార్జునంబె గానఁ

బాస మల్లిక ; తీన సంశయము గాన.

కాలిం—అమెయే మాప్రియసఖి. ఇదియే యామాతిక. (మారుతునిచేతికి మాలిక నిచ్చుచున్నది)

మారు—(గరుపాడుపుతోఁ దనలో)

చ. జిలఁ గమృతంపుఁదంపురులు చిందుమఁ జందుగకుంపమంపుఁబూఁ

తలయొరపిళ్లచే నెఱుపు దాలుచుచెలిపూలమాల, హ!

మలమల గామవహ్ని సెక మాఁడెడునాయెడ లర్కత ప్రముం

గలువను బొడ్డుఁగెంపు గలకాముదివోలెను దొప్పఁదోఁ చెడుకా.

(ప్రకాశముగా) జనకమహారాజా నీతాదేవిని, ద్రుపదరాజా యజ్ఞ సేనినిం బోలె నబ్బాలను బుత్రికనుగాఁ బడసినమహానుభావుఁడు విశ్వానసుఁడు విశ్వ క్లాఘ్యుఁడుజ్ఞాదా! అహో! యాత్రాజ్యారాలి వాఁషిఁద్యుతియును! అపాంగల వమానకయిన నవర్షఁ డగునీజనునియందు, సహజమాలికాప్రదానముననే మహా ప్రసాదము గానఁబఱచినది

కాలిం—(తనలో) ఈయన యెంతమధురముగాఁ బలుకుచున్నాఁడు! అయినను గమలాశరము మకరందముఁ జిలుకు నన నేమి యాశ్చర్యము? (ప్రకాశముగా) మహాగా! మాప్రియసఖిజీవితమునకును నీవు దగినవాఁడవు; మాలిక కన నెంట ?

మారు—(జనాంతికముగా) చెలికాఁడా! యిందు కనురూపముగా నామె కే నేమి యంపుదును? హృదయ మివఱకే యిచ్చివేసితిని గదా!

కల—(చిటునవ్వుతో) మిత్రుఁడా! సహజమాత్రమునకు సహజహార మీ యను రూప మయినది.

మారు—హృదయజ్ఞ! నామనోగతమే నీవు శుభవ్యసించితివి. ఇది నిశ్చయముగా నామె సైవమండలమన నుండఁ దగినదే.

తే. గీ. ఆతివశుచకలకాగ్రంబునందువార । మిడినఁ దరుణిమతః గానుల్లేధికుంధ
యుగళినక్షత్రమాలికయాజఁదనకు, నేర్పడినయార మద రేఖయేత్రుసూప.

కల—కాలిందీ! మేమును నిన్నించుక ప్రార్థించుచున్నాము.

కాలిం—అనతిమ్ము మహాభాగ !

కల—(హారమును వ్రేలితోఁ జూపి)

ఉ. ముద్రియ! నాయనుంగుసఖుమోమునభారతిలేతనవ్వుజా
బుద్ధిగ, మందరాగదళితోడుపఖండసమానతారమాల
పెద్దది గల్గునీవరము, వేలుపురామణి నాయకంబుదా
లద్దంగ నొప్పు, యామునలహర్యుపసంగతగంగ వైఖరికా.

73

మారు—చెలికాఁడా! నీవు ఎన్ననప్రవీణుండవు.

కాలిం—అయ్యా! యిది నే నెఱిగినదే. భగవతి దీనిని సహజ మని ఎఱ్ఱించినది.

కల—కాబట్టి దీని నాత్రాజ్యారాలికంఠమునం దర్పించి కృతార్థముఁ గావింప వలయును.

కాలిం—(తనలో) మారుతునిఁ జూచినప్పటినుండియు మల్లిక యెంతోరహతహాప దుచున్నట్లు గానఁబడుచున్నది. కాబట్టి:యామె సంతాపము కాలింపఱుచు

టకు నిది మేమే కోరుకోవలసినది గదా! (ప్రకాశముగా) మీరినిమయ మత్యం
తరమణీయము గదా! నేను దమ రాన తిచ్చినట్లే కావించెదను.

మారు—(హారమును మెడకుండి తీసి) కాలిందీ!

క. కేవల మీహారమే కా! దావరవర్ణినికి, నన్ను నర్పణ సేయం

గావలె; నే నివణికే! యావలదిగుణాళి కమ్ము డయితిం; గయికో. 73

కాలిం—(హారము పుచ్చుకొని చిటువప్పుతోఁ దనలో) మహాభాగ! సత్యవచ
నుండవు గమ్ము (ప్రకాశముగా) కయికోన్నదానను. అజ్ఞాకరణార్థము నెలవు
తీసికొనియెదను.

మారు—మంచిది.

కాలిం—(నిష్క్రమించుచున్నది)

మారు—సఖుండా!

ఉ. అంబవరంబునకొ నుకులమందుఁ దదుద్భవ మం చెటింగినా

డం, బటువురజనుంగవ బెడం గగునామెసృజంబు నందితిక;

గంబుకిరోధిభావము ప్రకాశము గామిలి, నట్టు లయ్యుం, జి

త్తంబునఁ దాప మెప్పటివిధంబుననే యగు నాకు నిప్పుడుకొ. 74

కల—మిత్రుండా! మాత్యదానానులచేతఁ దదకురాగమును బరిస్ఫుటమే యయి
నది గదా!

మారు—

తే. గీ. మాత్యదానంబుచేత నెమ్మాడ్కిఁ జేయ! నాను మన కిటు రాగపత్తానిరూఢి!

నది తదాదార్యమైన, సాహారమైన. నగును; సాకూతచేష్టిత మైన నగును. 75

(సంతాపము నటించుచు)

చ. వెలపలియత్తుజాలములవెంట గ్రహింపను తత్తదర్థమల్;

దలఁపదు నాననావిరహితసితిఁ బ్రాగనుభూతవస్తువుకొ;

చెలియనియేకాతాపమున నెమ్మది గ్రుడ్డిది మూఁగ దై పగల్

బలితపు టెండ మూర్ఖిలుతోవం బడి యుండుద్విరేఫమట్లగుకొ. 76

(తెరలో నిద్దలు వైతాళికులు) జేజే! జగన్నయనచకోరచంద్ర! యేతన్మధ్యందిన
సంధ్య యుష్మదానందమన కాను గాక!

ఒకఁడు—

ఉ. చెమ్మలు గల్గు జేనుంగుల చెమ్మల నత్తమిలం, దొంగడుం

దు మ్రోద, గోరు వెచ్చనిమధుద్రవముల్ గలతమ్మిమిదై; మ

చ్చమ్మల సొమ్మనిల్లి వడ, శైవలగర్భకుడుంగమల్ తదా
గమ్మలఁ జొచ్చుఁ జెచ్చెర వికర్తనుఁ డాదలమిఁది కేగుదేక.

77

వేటొక్కఁడ —

చ. పలుకును నీరున రినుచుఁ బంజరకీరము డప్పి; యంత్రపు
న్నిలయమనఁచు బుస్సు మనునీరకణమ్మల నాను సెమ్మి; దోఁ
టలఁ బిఱునీటికొలువలదాపునఁ బెంపుడులేళ్లు పండు; శో
పిలి మిడియొడ వేడిమిని, జెట్ల మొదళ్ళకుఁ బ్రాచు నీడలుక.

78

(ఇద్దఱు వినుచున్నార.)

కల—(తనలో) కానీ, ఈ మా వేశమునకుఁ దలఁగించి, మజ్జనగృహంబునకుఁ గొని
పోయెదను. (ప్రకాశముగా) చెలికాఁడా! యెల్లచోటుల సంఘటితము లయి
నఘటియంత్రములనుండి బుస్సుబుస్సున నెగయునీరధారల తుపారములచేత
శీతలము లయిన యారామవాతపోతములు వీతేర సహ్యాతాపోదయమగు నీపమ
యమాను విలోకింపుము.

మారు—(విలోకించి) సఖుఁడా!

ఉ. ఏదియొ చూచునాన నెచటెచ్చటఁ జూ పొలయించుచున్న, న
య్యదెస నెల్ల నాకుఁ గన నయ్యెడుఁ గేవల మింతమాత్రమే,
జూ దెసలారునోషమణి స్వాంతము నాగెడుమద్దునెమ్మొగం
బాదెలివాలుఁగన్ను లలసాలస మెనతదీక్షీతంబునుక.

79

(సాళిలాషమగా)

చ. చెమటఁ గరంగ జూట్టిపుడు, నీవెరులక సఖు లల్ల వీవఁగా,
నునులతికాగృహంబుననె నుందరి యుండునొ; కాళ, చేతులం
దమర మృణాళభంగవలయంబులు, యంత్రజాలార్ద్రవస్త్రయై,
శోమ, ఘనసారపాండుకుచగుచ్చత నుండునొ దారగీమునక.

80

(నిట్టూర్పుడిచి)

తే గీ. రాగనూచకముగఁ జూచులాగు, నవ్వు! మోము గలలాగు, వెఱంగునఁ బోవులాగు
చిన్నై రెసఁగంగ సంకల్పశిల్పి, చిత్రఫలకమున లిఖించినబాలఁ గందు. 81

ప్రతివారి—(ప్రవేశించి) కుమార ! మహారాజునన్నిధానమునకుఁ బంపఁబడిన మన
భ్రమరకుండు వెండియుఁ బట్టణంబునుండి చనుదెంచి, శోమలదుకూలము
ద్రితచిత్రఫలకహస్తుం డయి, మాజారమున నున్నవాఁడు. సింహాళదీప్తిపాగతు
లయిననావికు లాచిత్రఫలకమును మనమహారాజునకుఁ గానుక వెట్టినారట.

కల—మహారాజా వాత్సల్యనిధి గావున విశిష్టవస్తువని దానిని మనకుఁ బంచివేడు.

మారు—(జనాంతిముగా) సఖుఁడా! మనకుఁ జిత్రాంశరదర్శన మెందుకు?

..తే. గీ. రాగనూచకముగ” ఇత్యాదిపద్యముఁ జదువుచున్నాఁడు.

కల—(తనలో) అహో! యీ యత్యాసంగము మరలింప రా కున్నది గదా?

(ప్రకౌశముగా) చందనలతా! చెలికొండు స్నానము నిమిత్తము లేచివేడు.

భ్రమరకుని మజ్జనకాలకు రమ్మను.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు).

గద్య. ఇది శ్రీపరమేశ్వర వరప్రసాదలబ్ధసరస్వతాధురంధర వడ్డాది సాధువంశ
క్షీరవిరాళరాకామధాకరాచ్చ నామాత్యపాత్ర వారితసగోత్ర పవిత్రగుణ
కదంబలక్ష్మింబాగర్భ శక్తిమక్తాఫల సూరపరాజ ప్రధానతనూభవ విబుధ
విధేయ సుబ్బరాయనామధేయాంధ్రీకృతమల్లికార్జునప్రకరణంబునందుఁ

బ్ర థ మాంక ము

సంపూర్ణము

శ్రీ రస్తు మల్లికార్జునతప్తకరణము

ద్వితీయాంకము

(తన వాతఁ చేటి ప్రవేశించుచున్నది.)

చేటి—అయ్యో! దిరిసెనపులువ్వఁ బోనిమవ్వంపుమేను గల జవ్వని భర్తృదారిక, యగ్గలం బగువేడినెలుంగుతీండ్రచేత—కాదు, వలకాఁకచేతనే యెంతయారినపడుచున్నది! ధారాగృహమున మధ్యాహ్నమనఁగాఁ బ్రవేశించినది. ఎండవేడిమి చల్లాతీనప్పటికిని, వెలపలి కామె యిప్పటికిని రానేలేదు. అమహాభాగుని గుణవర్ణనములమూలమున నింతప్రాద్దు పోయిన దన్న సంగతి యామెకుఁ జెలియలే దని నేను దలంచెదను. (అనలో) అయినగూడ నిట్లే యుండునా? పరస్పరసదృశానురాగ సంఘటనశ్లాఘనీయుఁ డయిన మహానుభావుఁడు పూవువిలుతుఁడు గెలువనివా రెవ్వరున్నార? (ముందు చూచి) ఇది గోఁ గంకేలిక. ఇది మహాభాగుని పరిచారకునకు మనోహరిణి, కంకేలిపల్లవ మువంటిపాటలదుకూలమును దాలిచి చాల సంతోషమున వివశురాలయి యీలాగే నవ్వుచున్నది.

(తరువాతఁ గంకేలిక ప్రవేశించుచున్నది.)

గంకే—(తనలో) ప్రియవయస్య యగు నవమాలికవలన భర్తృదారిక పృతాంతమును చెలిసికొనియెదను.

ప్రథమ—(సమీపించి) సఖీ! నీలో నీవేమేమో యనుకొనుచు, దారనిల్లినను, నాతో మాట లాడక పరు గెత్తుచున్నావు.

గంకే—చెలియా! ప్రవాళిక! కోపపడకే. నేను వేతేపనిమీఁదఁ బోవుచు నాపరాకున నిన్నుఁ జూడ నయితిని.

ప్రవా—సఖీ! నీముఖరాగమునుబట్టి యూహించుచున్నాను. నీయుపభర్త భ్రమరకుఁడు వెచ్చినట్లు లున్నాఁడు.

కంకే—(సిగ్గుతోడిచిలుగవృత్తో) చెలియా! వచ్చినమాట నిజమే. అందుచేతనే గదా నా కింతసే పాలస్య మయినది. ఎన్నాళ్లకో కనబడుటచేత నేవేవో సల్లాపము లాడుచు నన్ను విడిచి పెట్టినాడు కాదు.

ప్రవా—సఖీ! కంకేలికను భ్రమరకుఁ డేలాగున విడిచి పెట్టఁ గలఁడు? దాని కేమిగాని, మఱి యతఁడు కుమారమారుతుఁడుగాని వ్యాపార మేమయిన నితోఁ జెప్పినాఁ డా? అయిన కేమి తెలిసినదో? ఏ మనుచున్నాఁడో? ఏమి చేయు చున్నాఁడో?

కంకే—చెలియా! నాతో నిది యొక్కటిమాత్రము చెప్పినాడు. ఏదో యొక ద్వీపమునుండి చిత్తరువుపలక యొకటి వచ్చిన దట. అందులో మితి మీతిన సాంద్ర్యము గలయొక కన్యక వ్రాసియున్న దట. ఆమెయాకృతినిదడకదృష్టి తోఁజూచుచు మారుతుఁడు గారును వే తొకచిత్రరూపము లాగునఁ జూపట్టు చున్నారట.

ప్రవా—(తనలో) అయ్యో! పుటుక్కున నాకాతింతువు చెగిపోయెను గదా! పాప మీదీనురాలు తత్ప్రభుమదర్శనమాత్రముననే, కేసంగివేడిమిని మాఁడెడు నాఁడు నెమ్మిలాగున వేఁగిపోవుచున్నది. (ప్రకాశముగా) సఖీ! నీవు, మన సిక్కడ లేనిదానివలెఁ గనఁబడిన దానవు. నీవు బయలుదేలినపని యేమి?

కంకే—చెలియా! యామాట చెప్పి యతఁడు, నేను గట్టుకొన్న యాతొఁపుఁజీర నాకు బహుమానము చేసి, తాను దనయేలికయానతిని భర్తృదారిక ను జూడ వలసినవాఁ డయి తనరాకడఁ వెలుపుడు. నేయుటకు ముందుగ నన్ను బంపి నాఁడు.

ప్రవా—(తనలో) ఈమాటచేత నాహృదయము కొంచె మూడిల్లించున్నది. (ప్రకాశముగా)సఖీ! చీరమాట వచ్చినది గనుకఁ జెప్పుచున్నాను. ఇప్పుడు రన్నీపతి యనువేరు గలసాహుకారులభర్త, సమర్థుడైన వచ్చిన కన్నెపడుచు చున్న మొగడకు దీ టయినదంతపుఁగరాలమున నుంచి, యేదీనినుండియో తాను బదిలముగాఁ దీసికొని వచ్చినపట్టుఁజీరను బ్రభువు లగునమాత్యులవారికి నూడిదగా నిచ్చినాడు.

కంకే—సఖీ! నీ వది చూచితి ఎఱే?

ప్రవా—లేదులేదు. ఆమాత్యులవారు దానిని కేతీ నందుకొని మూఁత వెలువక యే దీనిని మీమల్లికకు నింి డని తత్కాలమున దేవిగారిని జూడ వచ్చిన, నందాకినీభగవతి చేతిలోఁ జెట్టినారు.

కంకే—అట్లయిన దానిని జూచుట మనకు సులభమే గదా! అది య టుండ న.

శంబరకుని నిమిత్తము రాజుగారు నిర్బంధించుచున్నారే. ఆమాటయే మయినది.

ప్రవా—అయ్యో! దాని కమాత్యులవారు ప్రత్యుత్తరముచెప్పినారే. మల్లికకు ఎరుని

నిర్ణయించుటకుఁ గాత్యాయినీభగవతియే కాని యాయన ప్రమాణముగారట.

కంకే—నానియూప కూల. మాబాగుగ నిరాకృతుఁడయినాడే. మంచిది. కాని, న

వెక్కడనుండి వచ్చుచున్నావో చెప్పు.

ప్రవా—ఇప్పుడు దుర్గాలయమునుండి వెడలి వచ్చినభర్తృదారికకు, మధ్యాహ్న

సూర్యునియెండ వేడిమిని పెడ దాకిన దని విని సామ్రాస్థిని దేవిగారు నన్నుఁ

బంపఁగా నాకన్నియవృత్తాంతమును చెలిసికొని తిరిగి వచ్చుచున్నాను.

కంకే—చేయ! యటులయిన భర్తృదారిక యిపు డక్కడ నున్నదో చెప్పు.

ప్రవా—చెప్పుచున్నాను విను. తానుడునుబట్టి యనుమానింపఁ దగినపటికపు

గోడలందుఁ జక్కలుగఁ దొలిచిన చందమామ పర్యవ్రాజులదారిని, బయలుదేలు

యంత్రవారితుమరపు జడులఁజనను, మెత్తనిపట్టి వేళ్లచప్పరముల వ్రేలాడఁ

గట్టిన సన్నజాజిపూవులదండలవలనను, శీలమండబట్టి ముత్తయపురజపుటి

గొకత్తెనియలం గావించినసన్న కాటలం గెలంకులు గరంగిపోవం జలజల

జాలుకొనుమంచిగిందంపునటి పాటుదులవలనను, సాబగు మీటుధారాగృహం

బునఁ, జల్లని నెలతాలజగతిపయిఁ బఱచిన విరులపజపున లేదూఁడుఁ దొడపు

లతోడియొడలు నేర్చి. క్రేసను మోపుటనఁటాకువీసనం బూని ప్రాణంపు నెచ్చెలి

నవమాలిక యల్లలన వీచుచుండఁ, గాళిందీముఖంబున మాలికాదానవృత్తాంత

ము సాదరంబుగా నాలకించుచున్నది.

(తెరలో) సఖీ! కాణ్ది!

(ఇద్దఱు వినుచున్నారు)

ప్రవా—సఖీ! కేశావకాకి డాకలయనఁ గోకిలపంచమస్వరగోమల మయిన

భర్తృదారికయాలాపము విని వచ్చుచున్నది. ఆమె ధారాగృహమును విడిచి

ముత్యాలచవికకు వచ్చిన దని తెలించుచున్నాను. కాబట్టి పరిజన మిట

నిలువోవల దని యాన తిచ్చిన యామె దండనుమన ముండుట యుక్తము గాదు.

(నిష్క్రమించుచున్నారు) (ప్రవేశకము)

(తరువాతి గాళిందీనవమాలికలు సుత్కంఠిని యగుమల్లికయుఁ బ్రవేశించు

చున్నారు)

మర్రి—తిరువారఁ దరువారఁ ?

కాళి—తరువాత న న్నా మహాభాగుడు సానునయముగాను సుప్రణయముగాను నిటు లాన తీయఁగా, న్నా నోపకరణములయి త్వరపడియెడు గడనకత్తెల చేతులయందలి కుండనపులిం దెలవలనఁ బిండిరిత మగునాతపమునఁ బ్రకాశించు ద్వారమున నిటు చక్కవచ్చితిని.

మల్లి—(సాధిలాష్టముగాఁ దనలో) సఖీ! తోడఁబుట్టినదానా! మాలికా! ఏవు ధన్యరాలవు. క్లాఘునీయసాభాగ్యురాలవు. మనమిరువురము నేకమహార్తము ననే జన్మించినవార మయినను మనకర్మఫలములు వేఱు వేఱీ గదా! ఇంచుక వికసించిన తాపీధములగునఁ జామనచాయ గలయాశోమలాంగునికంతము నిశ్శంకముగా ఏవు నిమిషముతోఁ గవుఁగలిండుకొని సుఖ మున్నదానవు. (ప్రకాశముగా) సఖీ! యద్వష్టనశమన మహాభాగుడు ప్రథమప్రణయమునకు భంగము గలిగింప లేదు.

కాళి—సఖీ! యందునేతనే శంభారాంబిసాండర మయినసహజహారమును దన మెడనుండి స్వహస్తముతో, దీసి ఏనిమిత్త మిచ్చినాడు.

ఇదిగోఁజూడు. (మల్లిక మెడలో హారము వేయుచున్నది)

మల్లి—(సంతోషమున గగుర్పాటుతోఁ దనలో)

ఉ. అయనదర్శనంబు మొద లాకులు చేయుహిమోపచారముల్

కాయము నేర్వ నార్వ శిఖిగా నతిమోహమునం దలంచునే

ఏయెడ నెంతుఁ జనని శయింపఁ దదంగగభవ్యహార మా

హా! యుదురాజమండలచయం బొడ లెల్లను గప్పినట్లుగఁ.

1.

నవ—సఖీ! కాళింది! విరిగలునరేకులతోరణము వోనినిద్దంపుసోగచూపుల పాలపము తోడ నన్ముహాభాగుఁ డెప్పుడు ప్రత్యక్ష మయ్యెనో యదియ మొదలుగా ననుక్షణమును బగబగ హనుపచ్చచిలుకునిచ్చిన నిచ్చలు భర్తృదారిక తోరపు టారాటముఁ బొందుచున్నది ఏమి చెప్పుచు? మంజులముగాఁ బలుకుపంజరపుఁ జిలుకలతోడ మాటలాడను. కమ్మచెమ్మెరలు పాలయు కేళీసాసాదముల నధిరో హింపదు. నర్మగర్భము లయినసహచరీసల్లాపములకు నవ్వదు. కేవలమా మృణాళ హారములను బూని ఘరాగ్యహములఁ దిరుగులాడును. అరవిరిజాజిత్రోద్విరులు గలయ నెఱవిన చిగురుసెజ్జలన త్రమిల్లును. లేతతామరపాకు విరుగకఱును విసరి ప్రకరింపఁజేయు పిల్లవాయువునకు సామృత్తిల్లును మాటలయందు మాటిమాటికిఁ దడఁబాటుఁ జెందును. త్నూతనము నతిప్రయాసమున నూపిరి పుచ్చును. మఱియు

నిప్పుడు—

ఉ. వీనుల సారఁ దత్కథలు వేయఁ బ్రసక్తిని చెచ్చు; దాఁ బర

ధ్యాన మెదో ఘటిల్లినటు లయ్యెడు నిశ్చల మధ్యమధ్యమం;

దానినమాత్ర హరము లొంగి మరుచ్చలసపయప్తిచం

దానఁ గనంబడుం బులకతఁడము మై మొలకెత్త నొత్తుగన్.

2.

కావున నిసిగ్గరికత్తియ మనోభవ మయినమన్మథావేశముఁ దానుగ మనకఁ జెప్పదు. మనము చెప్పింతము. ప్రాణసఖులతోఁ జెప్పకొన్నప్పుడే గదా సంతాపము నైఁదఁ జాలిన దగును! (మల్లికనగూర్చి) సఖీ! రంజనము రాజలక్ష్మణము; నేన పరిజనలక్ష్మణము. ప్రేమ వధూవరలక్ష్మణము; నమ్మిక మిత్రలక్ష్మణము. కాబట్టి దుమ్ములోఁ బొరలము నాడుకొనునీడునుండియు మేలు గీడులఁ బాలు పంచుకొను జనమానండు మనసు దాచుట మంచిపని కాదు. అని కాళింది పలుకుచున్నది. చెలియా! నిశలఁపులోనిది మాకుఁ దెలియఁబడినది సంవిభాగము వలన సంతాపము తగ్గించుకో.

మల్లి—(తనలో) అయ్యో! నే నెన్ని సారులు చెప్పఁ దలచుకొన్నను సిగ్గు బొత్తిగ నన్న నో రెత్త నీయ కున్నది. అయిన నెప్పుగిది నేని చెప్పెదను. (ప్రకాశముగా) సఖీ! యామహాభాగుని—(అర్జున్ క్రియండే బాహుధ్వజంతి యయి విరమించు చున్నది.)

నన—(బాలితో నెయ్యమునఁ గొనిరించుకొని) సఖీ! నివు వేటుగ మాటలతోఁ జెప్ప నక్కఱలేదు. వేడివెలుగు నెండను వాడఁ బాటిన దిరిసెపుఁ బూవుతేకు పోలిక దయనీయము లగునీయవయనములే తెలియఁ జేయుచున్నవి. మఱియుఁ బురుషోత్తమనియండు మహాలక్ష్మీయు, భాస్కరునియందుఁ బద్మినియుఁ బోలె నేవానియందు ని వసురాగము గూర్చితివో, లేఁబ్రాయము గల యామహాభాగుని జన్మము నఫల మయినది గదా!

మల్లి—(నిట్టూర్పుతో) సఖీ! పరస్పరము లేనియనురాగము కోచనీయమే సుమీ.

కాళి—సఖీ! మల్లికా! ని చాలాగున ననఁ గూడదు. సదృశానురాగఘటనమునకుఁ బూనుకొన్న భగవానుఁడు సూనబాణుఁడు, తనయమోఘవిశిఖముల కాతనిని గూడ గుఱి చేసినాఁడు చూడు.—

ఉ. నానలనక భవద్గణగణంబులు దా నినునప్పు డక్షి బా

హ్నువృత్తి, మేన నెల్లఁదన, మాననమందును వాడుఁ, జెంకటన్

గేవల మిచ్చమిత్రమును, గ్రిక్కిఁజీయంగను వర్ణవర్ణమం

దానగకానికిం దగుకుటందపుఁజెక్కుఁగవన్ గగుర్చువన్.

3.

మల్లి—కాళింది! సఖీజనంబు లూరటకయి పలుకుకలమాట లిట్టి నే యని నే నెఱుంగుదును.

నవ—సఖీ! సరే. అది కల్లమాట. మఱి దీని నే మనియెదవు? ప్రథమదర్శన విస్మయానందములచేత విస్తరితోత్తానతరత్తారకాకాశోదరములయి, యీషత్తిర్వగ్నిహృతాపాంగరింఖణిమాలచేఁ దరంగితవిభ్రమము లయినలోచనములు, చంద్రికాలింగితదుగ్ధపాగరతరళధవళిముగ్ధమధుర మయినకరణసంతానమున నీకు సర్వాంగాభిషేచనము గావించినవి కావా? (చిఱునవ్వుతో) ఒకవేళ, మరకత గర్భస్థిగృశరీరుఁ డపవతనిఁ జూచుచుకావాలని నవ్వుడు జరిగిన యీసంగతి నీకుఁ దెలియనే లే దేమో? అయ్యో! మందాకినీధగపతికి వందనముఁ జేయుట గూడ మఱచిపోయి, సమదాచారమునకుఁ దొలగిన సంగతి నాకేలివ్రేలికదలిక పలన నెఱుంగ నయిన నులికిపడి యెట్లెట్లో తెలివిచెచ్చుకొన్నదానవు గదా!

మల్లి—(సిగ్గు పడి నవ్వి) సఖీ! నన్నుఁ జక్కగా నుపాలంభించితివి

కాళి—సఖీ! సర్వథా నీ కనాశ్వాసనము గా కుండునుగాక! అయిన ముందేగా నీకాత్మార్పణంబు గావించుకొని, తగువాత హారము సమర్పించినవాఁడు.

నవ—కాళింది! దానక్రమంబుననే ప్రియసఖియుఁ బ్రతిగ్రహించినది నుమీ. మహా భాగు నే ముందుగా డెందమునం దాలోపించుకొని తగువాత హారమును ధరించు కొన్నది.

మల్లి—(సంతోషముతో హృదయమును జూచి) మహాభాగ! సకలజనచిత్తవత్తములను బలాత్కారముగా నెత్తుకొనిపోవుమహాకృపణునకు నీకు నాదార్యము కూడ నుండుట యత్సాశ్చర్యము గదా! త్రిభువనైకమండనఁడయిననీ నే నాకు దయచేసితివి. కాఁబట్టి తహతహపడుచున్న నాకన్నులకు హారము నెట్లు నిన్నుఁగూడఁ గనఁబఱుపక పోయితివా, నీమాట మమ్మాటికి బూటకమే.

నవ—(జనాంతికముగా) కాళింది! పాప మీపడుచు నాపలుకు నిజమనియే తలంచి నది, కాని ఈమె నించుక యాడించెదను. (ప్రకాశముగా) సఖీ! మల్లిక! .. తీరఁ గనఁబడిన నీమె నన్ను మన్నించునో మన్నింపదో? యను ననుమానమున మహాభాగుఁడు పయికి రాక మనసులోనే దాఁగియున్నాఁడు.

మల్లి—సఖీ! యట్లయినయెడల నుదయించుచుఁ గదా చందమామ చెందొగతీఁగ ను బరిక్షింపవలయును! అమహాభాగుఁడు కానరానికారణమునఁ గుమ్ములోఁ గ్రుక్కినట్లు నే నెంత కుములుచున్నానో నాయవస్థ నీ వెఱుంగవారేమి?

ఉ. ఆతనిఁ జూచు టాదిగ మహాధి యొకానొకఁ డేర్పు దాదాం

బై; తతమోహ మింద్రియచయంబు గలంచుచు మూర్ఛపువ్వు; సా

ద్వైతతరీకగాహి యయి, ధారగఁ గొండొకతెల్వి పొచ్చు; నే
లా తెలుపక నుడిక? గను ని దంశ వృందంతరవర్తి యాతఁడే. 4.

నవ—(జనాంతికముగా) కాలిందీ! చూడు. భర్తృదారిక యనురాగప్రకారము
మహారమణీయముగా నున్నది.

గీ. రాచిలుక లేజరాతు సారాఁ మెల్లముద్దుమద్దుగ వర్ణించి ముద్దఁబలు
లోనఁబ్రయుఁడున్న హృదయంబుపైని భావమంధరసభావృద్ధి నేమాటు నెఱుఁపు.

(విఃకమతో) అయ్యో! యిందు కేమిగతి? ఈమెఁ ధైర్యనాశమతోఁ
గూడ మదనావేశ మావిర్భవించినది.

(ప్రకాశముగా) సఖీ! యిప్పుడు నిహృదయమున నున్నతఁడు భావనామా
దతుఁడు.

మల్లి—(స్థిగ్రతో) అయ్యో! భావనామారుతుఁడే? నేను మూఢురాల నయి యథార్థ
మారుతుఁడే యనుకొనుచున్నాను. అకలంకహరిణాంకనుండర మయిన యాతని
ముఖబింబమును మరలఁ జూచుట యెన్నఁడయిన సంభవించునా?

నవ—సఖీ! ని వింత బెంగ పెట్టుకొను. లోకమున నుత్కంఠ గలిజనులు ప్రతికృతి
దర్శనాదులవలన సులభముగా మనస్సును వినోద పెట్టుకొందురుగదా.

కాలి—సఖీ! నవమాలిక యథార్థము చెప్పినది ప్రియజనోత్కంఠాతత్పరమానసుల
కెల్లఁ దద్గుణవర్ణనమును, దద్భుషణలాభమును, దత్ప్రతిచ్ఛందదర్శనంబునుగదా
మహావలంబములు.

మల్లి—సఖీ! పరమేష్ఠి తీర్తికతో మనసున సృజించిన చక్కఁదనము గలియూ
మహాభాగుని ప్రతిచ్ఛందమును నేను జేతితో నే తీరున వ్రాయఁగలను. అయినను
జేత నయిన రీతిని బ్రయత్నించెదను. చిత్రకాలమునుండి రంగులతోఁ గూడఁ
జిత్రఫలకమును దీసికొనిరా.

నవ—మంచిది. (లేనఁ బోవుచున్నది.)

ప్రతి—ఇదిగో! దంతపుటరణీయకఁడఁ చేతఁ బట్టుకొని మందాకినిభగవతికిఁ బ్రియ
శిష్యురాలగు సారసిక వచ్చినది.

మల్లి—శిష్యులుగ నెందుకుఁ బ్రవేశ పెట్టవు?

ప్రతి—(నిష్క్రమించుచున్నది.)

మల్లి—సఖీ! తెత్తువు గాని క్షణముండు.

(తరువాత సారసిక ప్రవేశించుచున్నది)

సార—మల్లికాన్యత్రాంతము వర్ణించినప్పుడే తద్విన్యాంబరగామనముమాట భగవతి
నాకుఁ జెప్పినది. అక్కటా! యక్కన్యక రక్కసునిచేతఁ జిక్కిన దని వక్కా

జించినప్పుడు నాయుడలు గడగడ వడగి పోయేనే! అసీమంతమనే యేల కనఁ
బడ దయ్యోనో? అది పోకినంతమాత్రమన మూర్ఖులైన వారికిఁ దెలివి వచ్చునని
భగవతి తత్పథావమానతిచ్చినది. (ముందుచూచి యానందముతో) ఇదిగోఁ దహ
తహపడుచు మల్లిక ముందరనేయున్నది. (లేటిచూచి) ఊహనా! మాలికా
స్నానమున హార మభిషిక్త మయినది! మల్లికయోకారములు స్మరవికారము
చెప్ప నే చెప్పినవి? యని భగవతి యథార్థమే యానతిచ్చినది.

చ. వడలియు నింపులై, పసిమిఁ బాండిమ నొప్పుచు, తేకు లిప్పు డి

ప్పుడె విగసించుకేతకిని బోలెడుని మెయొడర్ సృరాధిఁ చె

ల్పెడు; విధిసృష్టికవ్రమ ఫలించుత మప్రతిమంబుగా; ముదం

పడుదురు గాక డెందముల బంధుల యోగ్యవరోపలభిక్త.

6.

మల్లి—(తనలో) ఆ మ్యో! దుర్లభజవాళినివేళని గదా నాయాశ.

సార—భగవతియాశీర్వాదములం బరివూర్ణ.

మల్లి—(అనందముతో) ఏది.

సార—ఏవేగదా!

మల్లి—రమ్మ సారసికా' కూర్చుండవేమి?

సార—త్వరితముగాఁ బోవలయు నని. భగవతి యొక్కరే యున్నది. గువ్వలున

యున్న యాదంతపుబరణి యామె నీకుఁ బంపినది. (మల్లికచేతి కిచ్చుచున్నది.)

మల్లి—(సబహుశాసముగాఁ బుచ్చుకొనుచున్నది.)

నవ—సఖీ! ధారాగృహమందు నుండఁగా నక్కడకు వచ్చినప్రవాళిక యిచ్చిన

విధము నాకుఁ జెప్పినది. దీనిని సింహాశ ద్వీపమునుండి తీసికొనివచ్చి యమాత్యుల
వారికి రత్నపతి గానుక వెట్టినాడట.

సార—నిజమే. అదే యిది.

మల్లి—అప్పుడు భగవతి యెక్కడ నున్నది?

సార—అమాత్యులవారివలన శంబరక సంబంధమును గుఱించి యేమేమో యాతకిం

చుచు సంతిపురమున దేవిగారియొద్దఁ గూరుచున్నది.

నవ—(వెనుకకుఁ దిరిగి) శంబరకుండు రాజముఖమున భర్తృదారిక నడుగుచున్నాఁ
డనులోకప్రవాదమునుగూర్చి యని నేను దలంచెదను.

మల్లి—(రోఁతపడుచుఁ దనలో) ఎట్టే! నన్ను మఱియొక్కఁ డెట్టులడుగును?

సార—ఇక న న్ననుమతింప వలయును బ్రియసఖీ!

మల్లి—సఖీ! భగవతినిన్నిధికిఁ బోవుచున్నదానపు గనుక నిన్ను నేనుండు మనలేను.

సార—(నిష్క్రమించుచున్నది.)

మల్లి—సఖీ! యింక నిప్పుడు చిత్తరువులక తీసికొని రా.

నవ—సఖీ! భగవతి యంపినదుకూలము నొక్కసారి చూచి, చిట్టికలలో బోయి తీసికొని వచ్చెదను. (బరణిని దీసికొని వచ్చి మూత దెఱచి వ్రేలికొనతో దుకూలమును బయికి దీయుచు విస్తయముతో) ఓహోహో! నాచేతి కిది లేత యరటిపిలుకవలన వెలికి వచ్చినవిడివిడని మొలక మొవ్వుటాకును దానికి నట్లున్నది. (హర్షముతో) కాళింది! భర్తృదాంకగుబ్బలమీది వూలదండ కట్టితావి యో దీని కట్టితావి గలిగి యున్నదే (గడి విప్పచున్నది.)

కాళిం—(విలొకించి కాతుకముతో) సఖీ! కొంగునఁ జిత్తరువు గూడఁ గానఁబడుచున్నదే.

నవ—(లేటిచూచి) చిత్తరువు మాత్రమే గాదు. చూడుచూడు. వీనులఁ దాఁకెడు సోగకన్నతతో మహాభాగుడే యిటు లిఖింపఁ బడినాడే.

మల్లి—(విస్తయనందాభిలాషములతోఁ జూచి) సఖీ! నవమాలికా! నిక్కముగా నతఁడే.

కా. అగ్రాంతదృశం బదే ముగ; మదే యందంపుఁగంతం; బవే

మూకా ల్లాచుమఁ బచ్చకంబములసాంపుం గేరుబాహుల్; వికా

లాకారం బదె వత్తుము; (చిటునవ్వుతో)

అం దదె యహో! స్వచ్ఛంబు హారంబు; శుం

దాకాండప్రతిమంబు లూరు లవె; శోణం బంఘ్రియుగ్మం బదే. 7

సఖీ! యింతేభేదము. కన్నులకు తెప్పపాటులేదు గనుక నితఁడు దివ్యపురుషుఁడు; అతఁడు మానుషుఁడు.

నవ—(నవ్వి) మద్గరాలా! చిత్తరువున తెప్పపా తెట్టు లమ్మా?

మల్లి—నిజ మయినవాఁడు కాఁడా? అయ్యో! చిత్తగతునియందుఁబోలెఁ జిత్రగతునియందును భ్రాంతి నొందుచున్నాను. (స్థిగపడుచున్నది)

కాళిం—సఖీ! నవమాలిక! యిది చిత్రవిన్యాసకౌశలము సుమా. నిజ మనియే నమ్మకము గలుగుచున్నది.

నవ—(చిత్తరువును దేటి చూచి) సఖీ! యీరమణీయ మయిననిర్మాణవైఖరి భర్తృదారికాహ స్తవిజ్ఞానవైదిగ ననుకరించుచున్నది.

మల్లి—(సోత్కంఠాస్పృగముగాఁ దనలో) దీనిని బాడఁగా నా కేదో తలఁపు వచ్చుచున్నది. (మరలఁ దేటి చూచి) సఖులారా! చూడుండి చూడుండి. మహా దృష్టవంతురా అయినదేనిమీఁదనో యీయనకుఁ జక్కగా నారూఢ మయిన గాఢోత్కంఠ గలిగి యున్నట్లు లాకారమువలన గోచరించుచున్నది.

గీ. మొలకవెదురునుబోని మద్దొలుకుమేన! నొలసె బిసుకాండసోదర మొండుచూయ
కమలిన ట్లగు నిట్టూర్పు గాలిఁ గెంపు | తునుకతులకింపు గలమోవిదొండపండు.
(నిర్వేదముతో) ఆయ్యా! సభీనచనసలిలసంస్కృత మయిన యాకాలతాంకురము మొ
ట్ట మొదటికి లూనమయినది. అక్కరములతోఁగాక, బాలచంద్రకలాపాండరము
తయినయవయవములతోడ నేయామహాభాగునిచేతఁదనసాభాగ్యాతిశయమునుచెలి
పించుకొనుచున్న యాపుణ్యభాగిని యెంతధన్యురాలొగదా! అయిన నామె నిష్క
రుణురాలు. కాకున్న ఏదృశావస్థయందున్నయీయనయొడల నుదాసీనురాలేలయ
గును? (మదనపీడ నభినయించుచు భేదముతో నిట్టూర్పువిడిచి) ఆయ్యా! బేల
హృదయమా! వేటొకతెయందుఁ దగులుకొనినమనసు గలజనునిమీఁద మాటి
మాటికి నేల వారెదవు? నిన్ను నే నిప్పటికిని మానధనమునుగానెంచుచున్నాను.
కోరికలన్ని సున్నయయ్యెనే! ఏబిడియమంత యొక్కడకుఁబోయినది? నివ్వనవల
సినదేమి? మన్మథునే దూషింపవలయును. నిన్నుడిరాకుండఁ గ్రొవ్వాడివారస
ములతోడ నావన్నెకొనియుండు గట్టిగా బిగఁగొట్టినవాఁడు వాఁడే కాఁడా!
(అకాశమన లక్ష్మ్యమంచి) భగవానుఁడా! అడుకూఁతులమీఁదఁ జేతిబలుపు నగ
పఱిచెడుపోటుకాఁడా! మన్మథుఁడా! నగరార్గళదీర్ఘభుజదండమండనుఁ డగు
నమృతాభాగునకు ఏపు నిశ్చయముగా భయపడుచున్నావు సుమీ. పృథ్వీయానల
భీషణము లయి నాహృదయమును భగ్నుసాత్కృతము నెయ్యిసానుకము లక్క
డనే యున్నభవదీయ రూపలక్ష్మీపాటచ్చుఁ డగు నమ్రెచ్చులానిమీఁదఁ బడ
కున్నవిగదా! కాదు. పడుచునే యున్నవి. అందుచేతనే యేమెనిముట
చక్కని గడ్డపెరుగుముక్కవలె వెలవెల్ల నగుచెక్కిళ్లతో బయన గానవచ్చు
చున్నాఁడు. (కన్నీళ్లతోఁ దేటి చూచుచున్నది)

కాళిం—(సకరుణముగా, జనాంతికముగా) అహో! యేమియీ మెప్తేమాతిశయము!

గీ. తెలిసి యయ్యయియాకారములను జిత్ర | కాంతునందును నన్యసంగతిని పగచు
చామకనుదోయి, రోషవిహదములను | సిగ్గుదమకంబులను జలింఁచెడును మిగుల.
(ప్రకాశముగా) సభీ! ఏపు చెప్పఁదలఁచిన మాట యయినపక్షమున నేను గూడఁ
గొంచెము చెప్పఁగలదానను.

మల్లి—(తనలో) స్నేహమాత్రదర్శిని యగునీమె వెండియు న న్నోచార్చునని తలం
చెదను. (ప్రకాశముగా) కాళింది! యేమని?

కాళిం—నే నిట్టూహించెదను. ఎవ్వఁడో చేతివిన్నాణమును గనఁబఱుచుకొనుటకు
మనసునందే కల్పించుకొన్న యొకానొకని నిందువ్రాఱుఁగా ఘుణాత్మరస్వాయ
మున మహాభాగునియాకృతికిఁ బ్రతి వెచ్చి యుండును.

మల్లి—సఖీ! నీవు తిన్న గాఁ జూడలేదు ఎవ్వరెయ్యో మహాభాగునిఁ జూచుటవలనఁ బరవశురాలయి తనతహాతమా నివారించుకొనుటకు సాధనముగాఁ దత్సమానురగు నిప్రతిరూపమును బయ్యెడఁజెఱుగన వ్రాసికొనియే నని చెప్పవలయును. చూడు. కన్నీళ్లతోఁ గలసి కనులనుండి రాలినకాటుకబొట్టు లిక్కడనుంటుకొని యిప్పటి కిని గానవచ్చుచున్నవి.

కాలిం— ఛీ! యిది పాపఁగియుండలేదు. ద్వీపాంతరమున మహాభాగుని దర్శన మెవ్వరె కే నేలాగునఁజేకూలును? మఱియు నిదిప్రత్యక్షవిరుద్ధము. నీవు ప్రభాతము ననే గదా యాతనిఁ జూచినదానవు. అప్పు డీవిధమైనయనస్థ గలవాఁడు గాఁడు. (చిఱునవ్వుతో) ఇప్పు యినాఁడు;

మల్లి—(తనలో) ఈ మెమాటలు యుక్తియుక్తములు గానన్నవి. హృదయమా! యిం చుక యూఱడిల్లము. (ప్రకాశముగా) కాలిందీ! యాకృతిసంవాదము సంభవిల్లు నుగాక. ద్వీపాంతరమందున్న చిత్రశిల్పి యాహారమధ్యమందలి ఘోషాండ్ర మణినిగుడ నెట్లు వ్రాయఁ గలిగినాఁడు.

కాలిం—(నవ్వి) సఖీ! సగమగును. సగము కా దనునర్థజరతీన్యాయము పనికిరాదు. చూడు—

క. సుకవిమతిఁ బోలి సఖి! చి | త్రకరునికరవర్ణతూలి, తత్తద్వస్తు

ప్రకర మలక్షీతతత్వము | సకలము సుల్లేఖనంబు సలుపు యద్యచ్ఛక్.

మల్లి—(సవితక్రమముగా) ఆయ్యో! సందియపుటుయ్యాలయందుండి నాడెంద మూఁ క యాందోళనమొందుచున్నది. (తనలో నంతర్ధ్వజముతో) కానున్నదికానిమ్మ. తయనం జూచుటకు వాఁచి యున్న నాకన్నులకుఁ బుణ్యవశమునఁ దత్ప్రతిచ్ఛంద ము లభించినది.

నవ—సఖీ! యెందులకును నీవు సందేహింపఁ బనిలేదు. నీమాట ముమ్మాటికిఁబూట క మేమును నీవీయన ను సాలంభించితివిగదా! తనమాట నిలుపుకొనుటకే చిత్రమి వమున నీకుఁ బ్రత్యక్ష మయినాఁడు. నీవు వేఱుగా నాలోచించుటచేతఁ జింతిల్లు చున్నాఁడు. కాఁబట్టి మృణాలధవళ మయినహరముతీరున నీతఁడునుభవదీయవృ ద్ధయుంగ సాభాగ్యమునకుఁ దగినవాఁడు. (పయ్యెడయందఁ గదియించుచున్నది)

మల్లి—(ఔత్సాహ్యకృష్ణరణహర్ష వితర్కములతో) ఏమిది!

క. పయ్యెడ యై మదీయకుచభాగము నియ్యది సోఁకెనంత నే

యెఱ్ఱదొ నా కలీజముగ నిప్పు డనుస్మృతి యుంకురించెడుకా;

దియ్యవనం దదీయ మగుదేహమె విగ్గఁ గవుంగలించిన

ల్లయ్యెడు మేను, చిత్రగతుఁ డౌప్రియసంగమమే లభించినకా.

ప్రతిహరి—(ప్రవేశించి) భర్తృదారికా! బంగారుదారమునఁబ్రచ్చినదయి, చంద్రుని పుంగున దగదగ వెలుంగుచు, సుడుఁగఁబుట్టుమున మాటుపఱచినను, వెలివిరిసి నలుగడలఁ గడలుకొనియెడుకడిమియగుట గురుకృతనఁ దనయున్నతావు తేటతల్లిముగాఁ గానవచ్చెడు విడిమానిక యొకటి చేత నుంచుకొని భ్రమరకుఁ డనునొక పురుషుఁడు, తన్నుఁ గంకేళిక తీసికొని రాఁగా గుమ్మముక వనిలిచియున్నవాఁడు. నేటియుదయమున మందాకినీభగవతియాశ్రమమందు మనము మరలివచ్చునప్పుడు చూచినమహాభాగునియానతిని భర్తృదారికను జూచుటకయి స్కంధావారము నుండి వాఁడు వచ్చినవాఁడని కంకేళిక చెప్పినది.

మల్లి—(సఖులముఖముఁ జూచుచున్నది)

దేవ—(జనాంతికముగా) ఇది పాసగియేయున్నది. వాఁడు కంకేళిక వేడుకకాఁడు మహాభాగునియాభ్యంతరానుచరుఁడు.

మల్లి—కళకలతా! వానిని దీసికొని రా.

ప్రతి—చిత్తము. (నిష్క్రమించి పూర్వోక్తభ్రమరకునితోఁ బ్రవేశించుచున్నది)

భ్రమ—(తనలో) నేనెప్పుడుఁద్రొక్కియెఱుఁగనియాయమాత్యులవారిలోఁగిటియందుఁ గంకేళికమూలమున నాకు నేఁడు ప్రవేశము కలిగినది. (నడచి సఖాసముగా) మాదొర మారుతుఁడు గారు మహాదారులుగదా! ద్వీపాంతరము నుండి వచ్చినదని తమకు మహారాజుగా రంపినబాలార్కపాటలము నీరత్నము నేయిచ్చినారు. అయిన నిట్లన నేల? తాదృశమాలికాదానమునకు జీవితమైన నుచితమైనదే. హారమన నెంత? మణి యన నెంత? (నిట్టూర్పు విడిచి) అయ్యో! కీడునకు మూతమైనయొచిత్తరుపలకనుమహారాజుగారి కాసామకూరిచచ్చినాఁడేలయులుపాయిచ్చినాఁడు! మహారాజుగారు దాని నీయన కేల కంపినారు? అది తేఁగానే కులగోత్రములు దెలియనియాపింహళద్వీపాగతచిత్రకన్యకను జూచి దగ్ధునివలె నేలినాతఁడు నాకస్థితదృష్టి నున్నవాఁడు. అయినను నాకస్థితకుఁ గులగోత్రములుండువా?

ప్రతి—ఈమెయే భర్తృదారిక.

భ్రమ—(సానందముగాఁదనలో) బంగారుపేరులాగునను, సంపెంగ పూలదండలాగునను బాగు మీఱునీరామయే యామహాభాగురాలా! నిష్పందమంధరస్థిగ్గిలోఁచనములతో సామిమారుతుఁడుగారు చిత్తరువునఁ జూచుచున్న దీమెనేగదా! ఇందు చేత నాచిత్రకన్యకు పునమండలమున మాలికవాయుట తగియేయున్నది. (సాశంసముగా) అయినమీఁద నెట్లో యీమెమీఁదఁగూడవట్లునగఁపాలువాఁరమ్మలు చిమ్మినప్పుడుగదా మన్మథుడు మన్మథుఁడు! (కడుదాఁపునకఁ బోక) అమ్మా! దండమా.

మల్లి—(తనలో) ఆయనపరిజనుఁ డని వీనిమీఁద నా కంతగౌరవము! మీఁదంతపు
స్నేహు చేసికొనికొ! ఆతనీదశక్త్యామలుఁ డయిన యమృతభాగుని సఫలనిర్మా
ణము అనఁదగినలోచనములతో నదాకొంతులేక చూచుచుందురుగదా! (జనాం
తికముగా) కాళింది! తగురీతిని మాటలాడుము.

కాళిం—భ్రమరక! కొంచెము చేరువకు రా.

భ్రమ—(తనలో) వీరికిఁ బేరు కూడ నెట్లు తెలిసినది. (సమీపము నకుఁ బోవుచు
న్నాఁడు)

ప్రతి—ద్వారముకడ నడుగులచప్పుడువలె నున్నది. నేను బోయెదను.

(నిష్క్రమించుచున్నది)

సఖులు—ఉచితజ్ఞురాలు గదా కనకలత!

భ్రమ—(మల్లికను దేటిచూచి తనలో) తామరతూండ్లవంటి పలుకఁబాటినచెక్కిళ్ళ
చేత నీమెమయిదీఁగ మదనవేదనను గేటపఱుచుచున్నది. (మరలఁ దేటిచూచి)మే
రుపర్యతృప్తంగమును గంగాతరంగిణి వోలె నేలినవానియత్కాలపేరీమెకుచమండల
ము నలంకరించినది. బొరా! పేరు మాత్రమేకాదు. దొరవారు కూడనీమె పయ్యో
దచెఱుగు నాశ్రయించి క్షీడించుచున్నారే!

కాళిం—భ్రమరక! మహాభాగు లేమి చేయుచున్నార? ఆయన నోటిమాటలుగా నభ
రాహ్మనున నీతో నే మయిన వెలవిచ్చినారా?

భ్రమ—చిత్తము. వినుండి రత్నపతి యనునోడవేరి మామహారాజుగారికిఁ గానుకగా
రెండుమేలిపస్తువులు సమర్పించుకొన్నాఁడు. అం దొకటి—గుండరాంగుల వెలికురు
ల ధరింపఁదగినవెలలేని సీమంతరత్నము. రెండవది—లావణ్యమునుమయి యెల్లవాఁ
చూపులఁ దనవై పునకు లాగుకొనునొకానొకచిత్రగతకన్యకారత్నము.

మల్లి—(తనలో)అయ్యో! పయ్యోదమీఁదవ్రాసి యున్నమహాభాగుని ప్రతిచ్ఛందమును
బరాకునఁ గప్ప నయితిని.

సఖులు—(జనాంతికముగా) ఈరత్న పతియేయగునా?

కాళిం—తరువాతఁ దరువాత!

భ్రమ—తరువాత నమ్మణియు, జిత్తరుపలుకయు, దంతపుబరణిలోనున్నయొకానొ
కదివ్యాంబరము నీమూఁడును, సింగళపుదీవిచేరువలంక క్షితాన్యదిక్కున మూనిసియ
డుగుజాడ లేక పాడునడినకొండవినడుమను గొనకొమ్మల నాకనము దాఁకు
కొండొకమట్టిమ్రాఁకుక్రిందఁ బెద్దతొలిబండమీఁద నున్నవయి, దారిద్ర్యి యటకే
గినమాకంటఁ బడిన పెని యటఁడు మనవి చేసినాఁడు.

(అందఱు విస్మయపడుచున్నారు)

కాళిం—(జనాంతికముగా) ఈదివ్యాంబర మదే యని తలంచెదను. (ప్రకాశముగా)
తరువాతఁ దరువాత?

భీమ—తరువాత నాదివ్యాంబరముఁ గనఁబఱుపకయే పసదనమును బరిగ్రహించి రత్న
పతి తనయిచ్చను బోయెను.

అందఱు—(తనలో) సంశయము వీటినది.

కాళిం—తరువాత?

భీమ—తరువాతఁ బ్రీతిచేత మహారాజుగా రమ్మేలివస్తువులు కొడు నాచేతఁ బంపఁ
గా, మాదొరగారు వానినిస్వహస్తమున వందుకొని యాచిత్రయకన్నియను పతివిరి
దమ్మిరేకుసరులచేతఁ బోలి విస్మయానందనిర్భరము లయిననయినములచేత నర్పిం
చుమఁ, పెద్దయుంబ్రాద్దు తమ కెద్దియో తలఁపునకు వచ్చిన టుండీరి.

మల్లి—(నిర్వేదముతో నిటూర్పు పుచ్చి తనలో) హా! నాశీవితమున కాధారమైనను
నోరథమా! ఏ కింక నిశ్చయకలు విడువవలసినదే. (జనాంతికముగా) కాళింది!

నిపు చెప్పిన యుపపత్తు లన్ని విరుద్ధము లయి పోయినవి గదా!

కాళిం—(జనాంతికముగా) సఖీ! వచనశేషమును వినక ముందే యెందుకు వండు
రదపు? (ప్రకాశముగా) తరువాత?

భీమ—తరువాత నాచిత్రకన్యకను సత్యమైనదిగానే తలంచుకొని యాయనసారసా
రకు నారతనమును దనచేతితో నామె సాపట నుంచుచు వచ్చెను.

మల్లి—(జనాంతికముగా) సఖీ! వచనశేషమును గూడ వింటిమి గదా!

నవ—(తనలో) ఓమన్మథభగవవానుఁడా! ముద్దరా లయిన యీ కులకన్యక హృదయ
మను దృఢముగా నమృతాభాగునియందుఁ దగులుకొలిపి, యాతనిచి త్తమువేటా
బిత్తరియందు హత్తించితివి. ఇది కేవల మయుక్తము నుమీ.

కాళిం—(తనలో) ఏమిది! అయిన నిమాట మగియ లే దేమో. (ప్రకాశముగా)
అహో! మహాభాగున కామెయం దంతయనురాగము! మఱి చెప్పము. ఆయా
కృతి యెవరిపోలిక నుండును?

మల్లి—(అశంసముతో వినుచున్నది)

భీమ—ఇంతపర్యంతము నామెకు నెవ్వరు సాటి లే రనియే తలంచుచుంటిని.

మల్లి—(నిటూర్పుతోఁ దనలో) అందుచేతనే గదా మహాభాగుని కన్నులకు నే నన
ర్హురాల నయినదానను.

కాళిం—ఇంకను, నేదో చెప్పరఁచుకొన్నట్లు. నివంతపర్యంతమునని వచించితివేమి?

భీమ—ఇంక నిప్పుడో (అశ్చక్తియందు) ఉచితానుచితము తెలియదు. చూచినట్లు
చెప్పుచున్నాను. (మల్లికను బాపి) ఈపోలిక నుండును.

మల్లి—(ఉచ్చాసముతో) అద్భుతవశమున సదృశపదమునఁ గూడ నాలోపిత నైన దానను.

ఇద్దఱు—(జనాంతికముగా) సఖీ! మహాద్భుతవస్తువులవు. అందు నీవే వ్రాయఁబడితివి,

మల్లి—సఖులారా! సాదృశ్యమాత్రమున నేనే యని యెట్లు నిశ్చయించెదరు?

కాళి—నిన్నఁజూచి వేఱొకదానిప్రతిరూపమును మహాభాగుఁడు చూడఁ దని.

మల్లి—అహ! స్నేహము!

కాళి—భ్రమరకా! యిం దనుచిత మేమి? ని ప్పన్న నాలుక గాలదు, ఆకృతులకుఁ బోలిక లుండ వచ్చును గదా!

భ్రమ—కేవలముఁ బోలికమాత్రమే కాదు. నిజముగా నీయమ్మగారే యాచిత్రరువు నందు, మాదొరవారికిఁగాను కంపినపూలమాలతోఁగూడవ్రాయఁబడియున్నారు.

అందఱు—(విస్మయపడుచున్నారు)

కాళి—(జనాంతికముగా) సఖీ! యింకను సాదృశ్యమాత్రమేమి?

మల్లి—(సానందముగా) సఖీ! ద్వీపాంతరమున నాప్రతిచ్ఛంద మెట్లు?

కాళి—మహాభాగుని చెట్లో యట్లే. (ప్రకాశముగా) ఇది యాశ్చర్యము! తరువాత?

భ్రమ—తరువాత నిది నిక్కము కా దని ప్రతియిత్రుఁడు కలకంఠుఁడుగారు వారిం పఁగా, నానీపాంతరత్వ మటనుంచుప్రయాసమువలన మరలుకొన్నవారయి యిది తత్రభవతికే తగిన దిచ్చి రమ్మని నా కొనతిచ్చినవారు. (బట్టలోనుండి మణిని దీసి కాళింది చేతిలోఁ బెట్టుచున్నాడు)

కాళి—భ్రమరక! మహాభాగునిమూలమున మాప్రియసఖి పరాధీనురాలయినది. కాఁ బట్టి యాయన యానతి నెఱవేర్చెదము. (మణిని బుచ్చుకొని మల్లికకుఁ జూపుచు జనాంతికముగా)

తే.గీ. కొమ్మ! బంగారుదారావగ్రుచ్చిప్రియుఁడు! పాటలం బైవరతనంబుఁబంపినాఁడు
మారకరవిదమై మూర్తిమంతి యైన! సానురాగంబు నిజమానసంబు వోలే. 18

మల్లి—(ఉత్కంఠతోఁ జూచుచున్నది)

(తెరలో)

చ. పడమటిభూధరంబుతటిపాపటరత్నము విన్నుకొంపు, ని

య్యెడ నెచె బావ్నసమ్మిలితదృక్కుల జక్కవవెంటి చూచుచున్,

గడనె వనించువల్లభునిఁ గానదు వేఱొకపుట్టునం బలెన్

దొడర విమోహ మాత్మ, నెటు ద్రోవగ వచ్చును కాప మక్కటా. 14

అందఱు—(వినుచున్నారు)

మల్లి—అయ్యో! నావలెనే శక్రవాకియుఁ దిపించుచున్నది.

(మరలఁ చెరలో)

క. విడు చక్రవాకి! శోకము; | నెడఁదను దిట మూను; సైఁపు మీసమయంబుకా;
'జడియకుమీ దినుమణియే! జడియుకా' భవదీయ మైనకాపపుయార్చక, 16
నవ—భర్తృధారికా! ఏరె వై తాళికులు. ఆమాత్యులవారికి సాయంసంధ్య నుద్దోషిం
చుచున్నారు.

భ్రమ—మహాభాగలారా! న న్న సుమతింపుడు. ఈవృత్తాంతమంతయు మాదొరవారి
తో మనవి చేసెదను.

కాళిం—వీనాలుగిండ్లభవంతిదారిని వెడలి పొమ్ము. ప్రియసఖిని జూచుటకు దేవిగా
రును వచ్చుచున్నారు. ఇదిగో నందెలచప్పుడు వినవిచ్చుచున్నది.

భ్రమ—(నిష్క్రమించుచున్నాడు)

నవ—మనమును దేవిగారి కెదురు వోవుదము.

మల్లి—(తనలో) ఇప్పుడును హృదయ మనాసమాగానే యున్నది. (విస్మయముతో)
ద్వీపాంతరమందు నాప్రతిచ్ఛంద మెట్లని. (సంతోషముతో) కాళింది మాబాగు
గఁ జెప్పినది. మహాభాగుని బెట్లో యల్లెయట.

భ్రమ—(హర్ష ముతోఁ దనలో) దొరయానతి నెఱపితిని. వికారము లచేతనుబ్రతిరూప
ధారణముచేతను దొరయందలియా మెయనురాగమును దృష్ట మయినది. దొరభావ
మును బ్రకాశిత మయినది.

మల్లి—సఖులారా! పోదము.

(ఆందలు నిష్క్రమించుచున్నారు)

ఇదిక్రిందపరమేశ్వరప్రసాదసమాసాదితనరసకవిలాభురంధర వహ్లాదిసాధువంశక్షీరసికా
కరకానుధాకతాచ్చనామాత్యపాత్ర హరితసగోత్ర పవిత్రగుణకదంబలక్ష్యాంబాగ
ర్భుశుక్తిమక్తాఫల సూరపరాజుప్రధానతదూభవ విబుధవిధేయసుబ్బరాయనామధే
యాంధ్రీశ్వరమల్లికార్జునప్రకరణంబునందు ద్వితీయాంకము.

శ్రీరస్తు మల్లికార్జున ప్రకరణము

తృతీయాంకము

(తరువాత మందాకిని ప్రవేశించుచున్నది)

మందా—అహో! విభాత్యనభిమత మస్మదానుకూల్యముననే యున్నది!

తే. గీ. కలిగె నవ్యాజరమ్య మౌగాధతరస | మానరాగము మల్లికార్జునకుజ్జః;
దొరక సీమంతరత్నము దువ్వలువయుఁ | జాటుచునువారియతిశీఘ్రసంగమంబు
(కన్నీళ్ళతో)

తే. గీ. అకట! దివ్యాంబరంపుఁబయ్యట గలిగి | చూలికొమణి పాపటచోట వెలుగను
బిడ్డ నెమ్మోను గాంచుచు, వెనుకటి దగు | ఏమెజన్మంబు నేస్మరియింతు మదిని
(హర్ష వితర్కములతో)

చ. బిగతముఁ జెందె నెంతయును వెన్నెటిపుట్టువునందె; యిప్పుడో,
దగిదగమంచు వెల్లనది దర్శనలాభము వెండి గల్గుటకా;
విగళితభావముఁ గననిబిడ్డలయీయనురాగ మెంతు, బా
గుగను బదార్థ ముండువలయున్ మనుమంజటిఁగా మనంబునకా. 3

అనురాగతత్వవేత్త లితైఱుగనున జెప్పుచున్నారు.

క. పరఁగును సిరప్రకాశ | సిరప్రకాశానిరతలచే, మేల్ నడి లోఁ
దరములు రాగములు యువో | త్కరమున మాంజెప్పనికాగుంభములై. 4
(గుదయముగా) మల్లికార్జునదనాతంకమును గాళింది యిట్లు ప్రశంసించినది.

..తే. తూటి అతాకుడుంగమున దోయజనేత్ర, చకోరినోరికికా
జాటుదళాంతరేందుకిరణంపుఁగణంబును గాంచి మూర్ఖులుకా;
మీఱుపిశస్వరంబులను మెచ్చగుకేళివనాళికేమి? తే
మౌ ఱులుకుం గుహూమధురిమం ధరియించిన దానితో క్షిక్తి. 5

వివయగాంభీర్యనిధి యగుమారుతుండును నాయొడల నిరుపధిస్తే హంబును
వహించినవాడు.

క. నుడుగు రహస్యముఁ, కౌర్యము | అడుగు, నజగ్రంబు దర్శనాపేక్ష గనుకా;
దడవ్రంబరిచితిఁ బడయం | బడునమృతముఁ బడసి కలిపయదినములలోకా. 6
పాపమొండొరులప్రతికృతులను మాత్రమే చూచుకొని తమతపాతపా నడచుకొ

న్న బిడ్డల కిద్దఱకును బునర్దర్శనముకొఱకుఁ గాఁగిందీసారసికలమూలమున నిపుణముగా
వసంతోద్ధానమున నడుపాయము చేయఁబడియెనుగదా! (సనితర్కముగా)

ఇప్పుడు శంబరకుని మామకుఁ బ్రతిక్రియ చేయవలయును. (అకాశమున) సర్వ
మంగళాచరణశేఖర! విశ్వవనూ!

బాగుబాగు! ..కాత్యాయనీభగవతియేకాని మల్లికార్జుననిర్ణయమునకు నేనుబ్రహ్మణము
కాగని తియ్యన చెడకుండనే రాజనిర్బంధమును జక్కగా వదలించుకొంటివి.

అయ్యా! శంబరకునిసీతికాటిత్యమునుదలంచినాహృదయ మనాశ్వాసమగుచున్నది.
సార—(తొందరగాఁ బ్రవేశించి) భగవతీ! తమయానతి జరపితిని. భ్రమరకుఁడు
మౌనమే యొద్ద నుండునట్లు మారుతుని వసంతోద్ధానమందలి పువ్వులగురివెంద
పందిరికింద నిలిపివచ్చినదానను. నవమాలికాద్వితీయయగు మల్లికను బుష్పపచయ
మిషంబునఁ గాఁగిందియు నక్కడకే తీసికొనివచ్చినది.

మందా—(అనందముతో) భూయోదర్శనమున బిడ్డలకు వనిర్వచనీయమగు వాశ్వాస
నము గలుగునుగాక.

తే. గీ. ఒకఁగొకఁ గాఁగలిం చెడునుక మొసలగుపూలచేరునువారంబుఁదాలుచుటను,
బ్రహ్మతినుకుమారగాత్రు లీవత్స లిద్దఱు. తోరిచెడలెట్లులెట్లో యియారటంబు.
బిడ్డా! విభ్రాంతిగాన్నకన్నులతోడను, వడవడవడలు చున్న యొడలితోడను జడిసిన
దానివలెఁ గానఁబడియెద వెందుచేత?

సార—భగవతీ! మహారాజు నేఁ డమాత్యవిశ్వాసమవు గారితో ..ఏవు గౌరీగృహంబు
నకుఁ బోయి మల్లిక యొవ్వని కీయఁ దగినదో యడుగవలసినది. అభగవతిశీలబంబు
నికి ననినపక్షమునకు నిశ్చంకముగా నాదేవియాదేశముచొప్పునఁ జేయవలసినది,
యనియానతిచ్చినాఁడఁట.

మందా—(సాశంకముగా) తరువాత?

సార—పిమ్మటఁ ..జిత్ర మట్లే,, యని రాజశాసనము వడసి రాజపురుషపరివృతుం
డయి యిప్పుడే గౌరియాలయ మామంత్రివర్యుఁడు చొచ్చుచుండఁగా, నీలాగున
వచ్చుచుఁ జూచినదాన నయి భగవతి కీవృత్తాంతము నివేదింపవలయు నని కీఘ్ర
ముగా నేతెంచితిని.

మందా—(తనలో) అయ్యా! వెఱవవలసినదే సంప్రాప్త మయినదే! (ప్రకాశముగా)
వత్సా! గౌరీదర్శనార్థ మిదిగో నేనును బయలుదేరితిని. దారి తీయుము.

సార—ఇటు. ఇటు. భగవతీ! (ఇద్దఱు నడుచుచున్నారు.)

మందా—సారసిక! యత్నిప్రకట మయినమల్లికార్జునరుతులయనురాగముఁజూచి శంబ
రకుఁ డిదేదోయారంభించినాఁడు;

సార—మహారాజా కూడ వాని కనుకూలం డని నే నడలుచున్నాను.

మందా—ఓసి బేలా! త్రిమనదుర్లంఘనాసనురాలయిన కాత్యాయినీభగవతి రాజాన నానున రిని గాడగదా! (నవ్వి) సుజనులయెడల నిస్సర్గసుకుమారంబునుఖిలయె డల నతిహారంబును గదా దేవచరితము! చూడు—

తే. గీ. ప్రభమమన విశ్వజనని యపర్ణ, కరుణ! నద్రిపతికులమందుఁ దా నవతరించి,
యంగజవిశోధియర్థదేహంబు గొనియె! నకృతకవలీనలోభనియాంగకమాత. 8

సార—నే రలలాటదహనభస్మీకుం డగు కందర్పండు విప్రమకోమలంబు లయినదేవి యపాంగమలచేత వెండియు సంతేవితుం డయ్యెనుగదా!

మందా—మరల నామెయే —

మ. అరిఘంటాదరకార్త కూలశరభాహదండసందోహ యె

కరివిద్విట్పుటులాచ్చకేసరలసత్కంతం బధిష్ఠించి, సం
గరరంగంబునఁ జండరాక్షసశిరఃకొండం బసిం జెండి చె

చ్చైరఁ జెండాటకు నిచ్చుచుకా బ్రమభయోషిచ్చేటి కేపారదే? 9

సార—భగవతీ! మహిషాసురశిరోనిరాతచరణకమల యగుచండికాదేవి పరాక్రమము నాగగోచరము గదా!

మందా—అందుచేత నే యమృతహూయయెడల ననురంజనమాయయు నిరర్థకము.
ఇక శంబరకునిమాయ కేమిలెక్క?

సార—ఇది సత్యమే. (ముందు చూచి) పన్నినకాల్మీగుశ్శృణుం బోలెనొత్తయినచీఁ కటిమాక్రమకులురువలన దట్టముగానిరులుకొనిన కాత్యాయినీదేవికోవెలయిదియే.

మందా—ఎత్సా! మన మిక్కడనుండియే విందము. ఈవంచనావిశేషము దూరమున నున్నవారికే తిన్నగాఁ గానఁబడును.

(తెరలో)

తే. గీ. అమృతో! నికుమ్రొక్కదఁ, గమ్మగుప్రసన్నురాలత్ర కల్పాణి! శర్వరాణి!
నిప్రసాదంబుచేతను నేను గన్న. బిడ్డ కానతి యీవమ్మ దొడ్డవరుని. 10

మందా—(అకర్ణించి)ధీరప్రకాంతగంభీరస్వరుండగువిశ్వసమని ప్రార్థనమునుమీయది.
(మరలఁ తెరలో) ఎత్సా! విశ్వసనుడ! మల్లికకు శంబరకుండు దొడ్డవరుడని తెలిసి కొనుము.

మందా—(మరల విని) ఏమీ! యీయాకాశవాణి చీకటిమాకులగుమురుపయినుండి బయలువెడలి కరభస్వరంబులాగున ఘర్జర మయి వినవచ్చుచున్నది. (స్వరాను సారిగాఁ జూపునిగిడించి) సారసికా! చూడు మదిగోఁ దమాలవృక్షము చివరను గనఁబడి కనఁబడనట్లు తెవఁడో మనుష్యునివలె నున్నాడు.

సార—(చూచి) భగవతీ! నిజముగా మనుష్యుడే. నిలిగిడ్డ మునుఁగువేసికొని చీర
టిచ్చెట్లచిగురుగుత్తులలోఁ గలిసిపోయి కనఁబడుచున్నాఁడు.

మందా—అవలో! శంబరకనియవినయము! నిస్సశుద్ధహృదయుని విశ్వవసుని
వంచింపఁ జూచుచున్నాఁడు.

సార—భగవతీ! మనము గర్భాలయము చొచ్చి యిది యంతయు వెల్లడింతము.

మందా—బిడ్డా! కూడదు కూడదు. కాలిందికిఁ దక్క నీసంగతి మఱియొక్కడ వెల్ల
డింప రాదునుమీ.

సార—అట్లయిన, నిందుకుఁ బ్రతిక్రియ యేమి భగవతీ?

మందా—బిడ్డా! వంచనమునకు వంచనమే ప్రతిక్రియ.

ఉ. కూటవిధానచుండు వగుకుత్సితకార్యవిచారతత్పరుఁ

గుటచయంబుచేత నె నిగూఢవిధంబున మోసపుచ్చెదఁ;

గాటముగాఁ బదంబులను గాఁడినకంటకసంచయంబులఁ

బైటికిఁ దీయు టెంతో నులభంబు గదా పటుకంటకంబులఁ.

11

సార—సత్యము. ఒప్పు నిది భగవతీ!

మందా—(అనుస్మరణముతో) మారుతునిప్రియశఘండు కలకంఠుఁడు విష్ణురాక్షసి
కూతున రమయంతికను గామించినాఁడు.

సార—ఔను. వా రిద్దఱు ననురాగ మున్నదట. కలకంఠుని వీధిలో నుండఁగాఁ
జూచి, ప్రియసఖి రమయంతిక నిరంతరకంఠుసంతాపమున వేఁగుచున్నదనిఁగురిక
నాకుఁ జెప్పినది.

మందా—రమయంతిక యిప్పుడు స్నానమునిమిత్తము సోమసరస్సునకు వెళ్ళియున్నది.

నీ విప్పుటి యియాకాశవాణీవృత్తాంతమును గాలిందిచెలిలోనేని కలకంఠునిసోమ
సరస్సునకుఁ బంపుము నేనును గాత్యాయినీభగవతినీ సందర్శించి విశ్వవసున
కీ భ్రాంతిని దొలఁగించెదను.

సార—అలాగే.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు. విష్కంభము.)

(తరువాత సుద్యానవనమున మారుతుఁడును భ్రమరకుఁడును బ్రవేశించుచున్నారు)

మారు—తాచ్చింత్యమునఁ దాద్రూప్య మగు ననుమాట యబద్ధము కాదు.

మ. అచె ముద్దొల్కిడుమో మదే చిగురుసౌ రామోవిమాణిక్య మ

య్యుచె వాల్లనవ, యాయదే కుచగుకుచ్చానవ్ర మూకాయ మ

య్యుచె యొయ్యారపు నడ్పు, లోచనముధాన్యందిప్రియారూప మ

య్యుదియే యాయచె యద్దియే యచె యటం చొఁ దస్మయం బాత్మ హా.12

(అంతటఁ జూచి) అహా! విరించనునిప్రపంచనిర్మాణప్రకార మియ్యోడ నత్యాశ్చర్య జనకము గదా!

ఉ. బింబఫలాంకితఁబు విధుబింబకదంబము కంబునందు; న

భ్రంబునఁ గుంభికుంభములు; రంభలపైఁ బులిసంబులుం; బయో

జంబులు పత్రపత్రధృతచంద్రము; లిన్ని మెఱుంగులందు; లో

కం బఖిలంబు తన్మయము; గాంచఁగ నబ్బుర మేది గా దిటక. 18

భ్రమ—(తనలో) ఇదియే యున్మాదమునకుఁ బ్రారంభము (ప్రకాశముగా) ప్రభువా! పూజ్యురాలిదర్శన మిప్పు డిట నులభి మని సారసికవలనఁ జెలిసికొంటిని.

మారు—(స్మరించి హర్షముతో)

క. విని ప్రియురాలిసమాగతి మనమున నే నూఱడిలుదు మదనాసులుడక

గని చంద్రికొడయంబును మునిమా పార్తపుఁజకోరమునుబోలె నిటక. 14

(నిట్టూర్పువిడిచి) సంకయవిషయమయిన తత్తరశేఖణయనురాగసత్వము తత్వపరీక్షచే నిశ్చయింప నభిలషించుచున్నాను. (సాశంసముగా)

చ. కువలయనేత్రదైందమునఁ గూడ మరుం డిటు చొచ్చెనేని ని

క్కుఁపముగఁ గూడ కుండినను గోరిక లన్నియుఁ దీలు నంత నే;

రవి దివియందుఁ బద్మిని సరస్సున; నైనఁ బరస్పరానురా

గవలసదంతరంగతను ఖ్యాతమె కా మిధునాఖ్య వారికి. 15

భ్రమ—ప్రభువా! యుపపత్తులచేత నిశిచితమైన పూజ్యురాలియనురాగమంది సందేహ మెందుకు?

మారు—రాగాంధచేతక్కుల కుపపత్తులు నమ్మరానివిరా. చూడు

ఉ. ఊహలు నేయుచుక నయనయుగ్మమునందు నసత్యభావముల్,

మోహముచే ననున్మృఖత ముగత యంచును రాగచంచలుం

డై హృదయాభిలాష జనరాండ్రకడం బ్రకటించి, మూర్ఖుడ

వ్యావృత హృపరాధమను నంది విలా యనుతాప మొందెడుక. 16

భ్రమ—స్వామి! సీమంతమణిని సమర్పించునప్పు డాపెపయ్యెడఁజెఱుగున వ్రాసి యున్న దేవరప్రతిచ్ఛందమును జూచితి నని మనవి చేసితిని గదా!

మారు—అంతలేని యదృష్టములకుఁ బాత్రమును గాఁ దలంచుకొను నాహృదయము సర్వథా యనాశ్వాసమే. చూడు. ఏమాటను గూడ నూటలనుగా నూహించుచున్నాను.

భ్రమ—(చిఱునవ్వుతో) స్వామి! దేవర యిట స్వయముగాఁ జూచినను దశకన్నుల యందుఁ గూడఁ దమకు నాశ్వాసనసంకయమే యగు నని నే నెంచుచున్నాను.

మారు—(బొత్తుకొమ్మతో) ప్రియురాలిరాకను బ్రతీక్షించుచున్న నాకన్నుల నిప్పు
జేలాగున విసోదపెట్టుకొందును ?

భ్రమ—ఏలకా ! యాడుకొనుచున్న యాయామనిసిరియడుగుఁదమ్ములత్తుకరసమున
జొత్తినలేఁజగుళ్ళచేఁ గట్టెఱ నగు చెట్లగుమరులవలనను, నల్లనల్లన ఏతెంచు
కమ్మచె మ్మెరలం దొలకులే నెసోనలఁ దానమాడుపూవుఁదీ వెలతావులకుం జం
జా మ్మని క్రమ్మకొని బయలప్పలించు తుమ్మెదల దిమ్మవలనను, దియ్యకొమ్మవి
ప్రూఁకులతిలిరాకుఁదునుకల మెసఁగి మెసఁగి యొసఁగినగరువంబునం జెవుల
పండువుగాఁ బంచమస్వరకోలాహలంబు గావించెడు కోవెలవలనను సాబగ
మీలు నివ్వసంతోద్యానంబుఁ జూచిన దేవరకుఁ గనువేడుక గాక పోవునా ?

మారు—(నవ్వి) నీవు చెప్పినది చూడఁగాఁ బామునకు భయంపడువానిని బుట్టలోఁ
దూటు మన్నట్లున్నది. మన్మథునకు వెఱచుచున్న వానికిఁ దచ్చిబిరావాసము సుప
జేయించుచున్నావు. చూడు.

చ. చివురలమేలక ట్లెసఁగుచెట్టులు కావిగుడ్డార్లు, లేఁటికూ
టువకరవాళికల్ గలభట్టుల్ చిటుగాలులు, తారకావళి

రవములు గండుఁగోయిలసారంబులు, గావున సామి యా మనో

భవపాపాలుదామరపుఁబాలెము కేళిననంబు రూఢిగఁ.

17

కాఁబట్టి మనశిబిరమునకుఁ బోదము పడ. ద్వీపాంతరధూషణ మగు ప్రియతమారాలి
ప్రతిచ్ఛందమును దీసికొని రమ్మ.

భ్రమ—చిత్తము సామి ! ఉద్యావదేవతలారా మాతేని కిప్పుడు మీరే సాయము
(నిష్క్రమించుచున్నాడు)

మారు—(కోరికతో) ఏనుకృతకాలి యామె యభినవరూపామృతము నాస్వాదింప
నున్నాఁడో గదా !

తే. గీ. ఏది పరిపాకమును బొంది యెవనిచేతఁజంచలేక్షణపాణిఁ బట్టించు జగతి;
నాతపస్యయొక్కృష్ణహృతపస్య; యాతరుణుఁడెలోకోత్తరుఁడౌ తరుణుఁడు.
(నిట్టార్పుపుచ్చి) దుర్నివారప్రరోహ మయిన నాయామనోరథద్రుమంబునకు మందా
కినివచనంబు లుపఘ్నంబులు. మఱియు.

ఉ. అందనిప్రూనిపం డనుచు నమ్మఘరాధర నెంచి యయ్యో ! నా
బొందిని బ్రాణముల్ పెడలి పోవుచు. సారకు నాఁగుఁ గంతమం;
దందుకు ముఖ్యహేతువు, గృహంబున కేగుచు మోము దిప్పి, నా
యం దటు సాభిలాషపుఁగటాక్షము లాలలితాంగి చిమ్మటే.

18

(తెరలో) భర్తదారికా ! యిటు. ఇటు.

మారు—(చూచి యానందముతో) ఓహో! మదీయనయనచళోరచంద్రిక యగు మల్లిక నిశ్చయముగాఁ గాళిందీనవమాలికలతో నిటకు వచ్చినది. (పరిశీలించి సదయముగా)

చ. నలినలి యైనతోమలమృణాళముపోలిక నోపలేనిమై

నలగఁగఁ, మోవ రానిజఘనంబుభరంబున డయ్యుచున్, గటా!

పల్లవద చనుంగవత్ నడుము భంగుర మై కెరలన్, వెలంది కెం

దలిరులచంద మానిజపదంబులు గందఁగ నిండు వచ్చెడున్.

20

(అనందాతిశయము నటించుచు)

మ. స్మరువాగ్నేయశరంబులం బ్రహతమై, సంతాపతోక్తార్థులం

గర మిందాఁకను దీనభావము మెయిం గన్నట్టునాచిత్త ము

ద్దిర! యీముద్దియసన్నిధానమున, నెంచే నిరతం బానుభా

ర్ముని నోలాడెడుకై వడిన్ బరమహర్షం బొందుఁ గా నిత్తటిన్.

21

నే నీలీగఁపాదరుమాటున నుండి యీమెను విస్రబముగా వీక్షించెదను.

(అట్లు చేయుచున్నాఁడు. తరువాత మల్లికానవమాలికాకాళిందులు ప్రవేశించుచున్నారు.)

మల్లి—(తనలో) ఇప్పటికిని నామనస్సునకు నమ్మకము లేదు. (విస్మయముతో)

దీప్తిపాంతరమున నాప్రతిచ్ఛంద మెట్లు? మహాభాగుని డెట్లో యట్లే యని కాళింది

చక్కగాఁ జెప్పినది.

శబ్దాలు—ఇటు ఇటు.

మారు—అతిశయాశుసౌందర్య మయిన యీమెకీరము మేర మీతినమారవికార మును వెల్లడించుచున్నది.

ఉ. భావము లేనిచూ, పరపల్లవముం గమలించునూర్పు, గ్రో

మృదవిని గిల్లలేఁ దలిరుమాదిరి వాడిన మేళు, చారుపా

కావసోల్లపల్లవలియందముఁ గ్రింపికిఁ ద్రోయుపాండిను

శ్రీ వానరారుచిన్మౌదలు, చెక్కిలి, మిక్కిలియున్ స్ఫురించెపక్ష.”

22

మల్లి—కాళింది! సుందరేశ, యంతట నుండి యున్న పువ్వుగుత్తులచేదలలు బొత్తిగ

వంగిపోయినతీఁగలు గల యీప్రదేశమునే గదా నిపు సారసారకు వర్ణించుచు

వచ్చెదవు?

మారు—క. క్రూరకుహూమాఖకూజిత | నారాచోద్విగ్నులార! నాచెవులారా!

యారంగఁ గ్రోలుఁ డీరు, ను | ధారసధారానుకారితరుణీఫణితుల్. 23

కాళి—(తనలో) ఇక్కడ నేదో యొకతాని కుంజమున మారుతుండు దాని యొండు నని తలచెదను (ప్రకాశముగా) సఖీ! నిజముగా నిజే. మధుసూదనుకలమధు రములయిన మధుకరసల్లాపములు సలుపుచు, జిలుగువలని జలియించుతలిరుఁ గేలితో నిన్నిది యేలాగునఁ బిలుచుచున్నదో చూడు.

మల్లి—అందుచేత మన మిక్కడనే తృప్తులు గోసికొందము.

(అందఱును బువ్వులు గోయుచున్నారు)

మారు—(అసతో మల్లికను దేటి చూచి)

ఈ ప్రస్తునిమోము పై కునిచి, రాలెడుపుప్పొడి కుల్కి సుంత వా
ల్గన్నలు ముగ్ధ నెన్నదుము గానిలఁగాఁ గుచగౌరవంబునక,
గ్రన్న నొకింత నాభిగవరా, జఘనక్లశితోరు వై, లవిం
చు న్నిలుచుండి వ్రేళ్లపయి సుందరి, నామనసో ప్రనూనమా?

24

మల్లి—అమ్మా! యేమిది? చిదిమినను బువ్వులు చేతిలో నుండ కున్నవి?

నవ—సఖీ! ఏహృదయము మఱియొకచోట నున్నది. ఇది మనము కోసి విడిచిన నిష్క్రమమవల్లి గాదా?

మారు—ఓరా! నిజవయనతోభావిభ్రమములచేతనే మల్లిక భ్రాంతిపడుచున్నది!

చ. వికసితపల్లవంబు లొదవించుచుఁ బాణిసరోజసోజిమక,
జీకిలినఖాళిరోచుల రచించుచు నచ్చపుఁబువ్వులక, జక
చ్చకిరకటాక్షరాల్యమునఁ జంచలభృంగకులంబు సల్పుచుక,
మకురకపోల మౌగ్యమున మక వికరీవిమ మెండి గైకొనుక.

25

మల్లి—(సిగ్గువడి నడిచి తేటొక తీర గయికొని సంభ్రమమతో) అమృత్యో! దుర్ల
లితము లయిన యామొకరితు మ్రోదను జా మృని యొక్కమృడిని రేఁగి నామొగ
మృన మూఁగుచున్నది.

మారు—౧. చలహారలలితఘనకుచ । కలశయు, వదనారవిందగంధలహరికా

నలదళిర్గుంకృతిసంభ్రమ । విలోల, యాబాల లోభపైటైదు మనముక. 26

నవ—గఖీ! పారిజాతపుష్పములపరిమళమును బహుసింఘరవము గల ఏ నిశ్వాస
వాసవలచేత శాశ్వత్తంబు లయి తీయమావిపూగుత్తుల సంపంగులఁ బొన్నలఁ బొగ
డలను విడిచి ఏయెదుట నభోంగణము నరిగట్టినవి. కాబట్టి చేతితో మోముఁ
దమ్మిని మాటుకొనుమా.

మల్లి—(అట్లు చేయుచున్నది)

మారు—అవురా!

తే. గీ. చకితబాలకురంగలోచన నిజాన | నాంబుబాతము హస్తతలంబుచేతఁ
గవ్వకొనినను దుమ్మెదకదుపు లెట్లె | ముసరు జామ్మని బిసరుహాబుద్ధిఁ జేసి.
మల్లి—సఖులారా! వారింపుఁడు వారింపుఁడు. ఈదిక్కుమాలినకుమ్మెదలం నన్ను
మరల విడిచి పెట్ట కున్నవి.

నవ—సఖీ! వెఱవకు వెఱవకు దీనిని నేను వారించెదను (మల్లికను గొంగరించుకొని
వేటొకచోటికిఁ గొనిపోవుచున్నది.)

మల్లి—(కన్నలు చెఱచి) అద్భుతవశమన నెట్లెట్లో యీకుమ్మెదలయలజడిఁ
దలంగితిని.

కాలిం—సఖీ! కోమలాంగి! చుల్లికా! ఏ వీరపులు గోయునాయాసమాన మిక్కిలి
వాడిపోయితివి. కాఁబట్టి చల్లనినీడ గలిగి చదు నయినయేదేని యొకతీగ మొద
లను గొంచెము నేపు విశ్రమింతుము.

మారు—ఈమె యలసినమాట సత్యమే.

ఉ. ఊరుపు దోర మాట చెలియుం జనుగట్లు చలించు చుంట, రం
భారుచిరోరువేపధువు న్యక్తమ యుచ్చలదగబరింబునఁ,
వారిముఖాంబుజంబున శ్రమాంబుకణంబు పరిస్ఫుటంబై, లా
త్వరహితంబు రక్తిము గానఁబడుం గరపలవంబులఁ.

28

మల్లి—నియివ్వుము.

కాలిం—సఖీ! దక్షిణమున నిదిగోఁ బటికపుఁబాడున నున్న నీతల్లి యగు మల్లికా
వల్లిమతల్లిని విలొకింపుము. గౌరవచనమునఁ దండ్రిగారి కమాత్యులవారికి నీతీగ
మొదలనే గదా నీవు దొరకితివి.

మల్లి—(సన్నే హామగా) ఆమ్మా! మ్రొక్కుచున్నాను.

మారు—(సబహుమానముగా)

తే. గీ. అఖిలజననేత్రభృంగ సేవ్యతను, గాంతి! పూరమకరందమయతను జాలుచుచున్న
యీకలికి నీకుఁ గలిక యై యెగురకతన | అతిశయమందారలతిక నీవు.

నవ—భర్తృదారికా! యరవిచ్చినపువ్వుగుత్తులనుండి పూఁదేనియ జాలువాటునీవల్లిక,
యంకోపవిష్టను నిన్నుఁ జూచుటవలనఁ జన్నులు చేపినదానివలెఁ గాన వచ్చు
చున్నది. కాఁబట్టి యీతీగ మొదలనుగూరుచుందము. (అందఱుఁగూరుచున్నారు)
మారు—(బొత్తుకృమలో)

క. పరిసాండుమనోహరనిజ | శరీరకథితాంగభవరుజాభర యగుసుం

దరి రాగ హేతు వెఱుగఁగ | ద్వర పడు, నామది విలంబనమునుఁజేయుక. 30

కాళి—సఖీ! తూవులు కోసినబడలికవలన నమిలోన్నమితము లగు బిగువుటిటిగు బృతబరువునం జేసి యసదుఁగొండీఁగ యల్లలాడ వాడుదేలే చెమరించెడుమోముఁ జండమామతోఁ గానవచ్చెడు నిన్నుఁ గవుంగిలింపఁగోరి క్రొన్ననలతేనియం జల్ల నయినస్వర్గము గల యాదక్షిణమారుతుఁ డుపసర్పించుచున్నవాఁడు.

మల్లి—ఏమీ! మహాభాగఁడు మారుతుఁడా? (తొట్టుపాలుతో లేవబోవుచున్నది)
మారు—(సంతోషముతో) అహో! భగవానుఁ డయిన మన్మథుని ప్రసాదాతి శయము! విశృంఖలప్రసరణంబు లయిన మనోరథంబులకుం గూడ నగోచరం బయిన యానందము ననుభవింపఁ జేయుచున్నాఁడు.

(ఉచ్చాస్వసముతో)

ఉ. మందమరుత్ప్రసంగమున మారుతుఁ డన్నమదాగమశ్రవణ్
దొందర, ప్రేమ, సిగ్గు, పరితోషసముత్పత్తల జనింప, స
స్పందకుచోరుభారముగఁ జయ్యన లేచుమృగాక్షికారద్య
క్పందరవక్త్రచంద్రఁ గనుఁగొంటి నహో! సుభగుండ నే మహిణ.

(సస్పృహముగా) „నిన్నుఁ గొంగిలింపఁ గోరి మారుతుఁ డుపసర్పించుచున్నాఁడు”
డని కాళింది యథార్థము చెప్పినది.

చ. ప్రణయిని ఏమె నెల్ల నొకభంగి నొడిం గదియించి కాతుకం
బును ద్రపఁ బారవశ్యమును బొడన ప్రథమస్పృగుద్భవి
స్తనజఘనస్థలీపులకసాంద్రతి నొప్పెడుబాల, హాయిగాఁ
గనికర మూని మానియును గొంటి నే నిటియింపఁ గోరెదన్.

32

(విమర్శించి నిర్వేదముతో) అయ్యో! నాహృదయ మకాండకాండవము చేయు చున్నది. పరిశ్రమాలసురాలయిన యీముద్దరాలికి సమీరజాగమనము మాత్రము సమతానకారణము గాకపోవునా?

కాళి—(మల్లికపయ్యెడకొంగుపట్టుకొని) సఖీ! లేవకు లేవకు నేను మందానిల మును గదా పరించెతిని!

మారు—(ప్రత్యాశతో) ఇందు కీమె యేమనునో?

మల్లి—(అజ్ఞతోడను విషాదముతోడను) సఖీ! మోసపోయితిని.

మారు—ఓహో! నాసంశయతంతు విప్పటి కుద్భిన్న మయినది. హృదయమా! ఏమ నోరథములు సత్యములే చూడు.

క. కాదంబిని! కాదంబిని! కాదంబిని! యనెడుచాతకంబునకుం, డూ
ర్వీచువలె దర్పకుం డి! పైదలిఁ గామించునీకుఁ బక్షం బయ్యెన్.

33

మల్లి—(కొలింది పట్టుకొన్న తనపైటకొంగునందలి ప్రతిచ్ఛందమును జూచి) సఖీ!
విరహకాతరుఁ డీమాకతుఁడే కాని, యామాగుతుఁడు నాకు నులభదర్యనుఁడు
కాఁడు గదా!

మారు—(జనందముతో) పయటకొంగునఁ బ్రతిచ్ఛందమును జూఁజితిని భ్రమరకుఁ
డు చెప్పినమాట సశ్యమి.

క. ప్రియురాలిగబ్బిగుబ్బుల! పయి వ్రాలి సుఖించునాడుప్రతిమానమ! ౧

శ్లో. పయి మీవే ధన్యమ; కేనయినం దద్విరహభరదహనదగ్ధండుకా. 84

నవ—(నిట్టూర్పుచు) భర్తృదారికా! ఏ వీలా గెంతకాలము గడపెదవు? చూడు.
నానాటికి విరహపాతాపమునజేసి కృశించి కృష్ణపక్షపాకరమూర్తివలె
లావణ్యమాత్రశేష మయినతనువల్లితోఁ గాన వచ్చుచున్నదానవు. విరహజనుల
ప్రాణములను బలాత్కారముగానపహరించెనుగర్భవ్యాపారుఁడయినమన్మథుఁ
డు కాఁతక్షేప మిటుమిఁదట సహించువాఁడు గాఁడు. కాళిందీ! యిది ఏవెఱిం
గినదేగదా! ఏనాఁ డాశ్రమమున, సవీలాసఘ్ననశీలము లగు న నిర్దంపుఁగఁ
నికలు చుంబించునంచలంబులనిగన్నిగలు కపోలయుగళమునఁ గలువడంబు
లు నినుప, నుద్దామకతూహలజ్ఞానసీతము లయినగమనాగమనములుగల వి
లసికమందమధురముగమంధరాస్థిమితరంగితకూడితోత్కంఠదృష్టిపాతముల ఏ
భర్తృదారిక, సాకారమైనదివదివదివదితగోరీప్రసాదమునుబోనివానిని, దత్కాల
స్పృహఁ దగుమకరధ్వజుఁడు బాహువులించి యించువింట సంధించినిగ
డింప నొడలఁ దూటిననారసములపింజలో యన దట్టంపుఁబులకలు మొలక
లెత్తుటం జిటిలినమయికలపము చెమట కెల్లనకుగరగి లాఁజ్యాతిశయము బయ
లుపడ నవలోకించెనో నాఁడుమొదలు, తచ్చింతాలంబన మయినహృదయ
మును, దత్ప్రతిచ్ఛందదర్యనాలంబన మయిననయనమును, దమ్భావణధారణాలం
బన మయినశరీరమును, దల్లాభప్రత్యాకాలంబన మయినజీవితమును గలిగి ప్రదీప్త
పావకతాప్యహన యగుచామికరళకాయుంబోలెఁ బరిక్షిణ యయున్యనుసవిశేష
రమణీయతను గానవచ్చుచున్నది.

ఘటియు లోఁగిటియంకణమున నేనిజరియింపనోపనియదుగుఁజిగురులతో మా
నికపుసోపానములపరంపర నాలోపించుటంజేసి, కంపించకు చజ్జనునమండలముల
భారమున కోరుడఁ జాలక కోమలోరుయుగళము కళనశింప, బయలు వెడలు ని
శ్వాసమాదుతములు పర్యంతలతాపలవముల నల్లలార్చు గ్రీడాపర్యతశీఖరమునధిరో
హించి, మజ్జనావముక్తము లయిన వాహోత్తంసములఖరపుటముల కేగుధరాప
రాగమున నున్న కేశము గానవచ్చెడు తదీయస్కంధావారము నవలోకించుచు,

నిష్కర్షాయమాగంభీరమృదంగఘోషమునకు సాధిలాషముగా వీనులొగ్గి శ్రీసము
ద్రమధ్యగర్జజలధరమునఱుమునకు మయూరియునుబోలె హర్షించి, నిష్పందవిగసి
తలోచనోత్పలకిరణతాపింభితగగనాగణముగా దినదినము నటఁ బెద్దయంద్రోహుడు
నిలుచుండును. తూఁగుటుయ్యాల చొక్కటయుఁ దూలుబంతి లెక్కించుటయు
లోనుగాఁగలక్రీడాసాధనములకుఁ గడఁగుట బొత్తిగ దూరమయ్యెనుగదా! పరి
జనము పాదములమీఁదఁ బడి బలిమాయకొను ప్రతిబంధముచేతను గదా పూఁట
పూఁట స్నానపానాదులఁ బ్రవర్తించుట! గట్టివాలు గేలఁబూని కానఁబఱిచెడు
మంగళముకురమునఁ బ్రతిఫలిత మగు తనమొగమునే కనుఁగొని రేపిలుఁ గను
భయమున వడఁపడ వడఁకి నిడుదయూర్పుగాడుపులచేత దానిని మలినముగాఁ
జేయు ననఁగా, శుభారసవిందుసందోహమును జిందించుచుఁ గరాళజ్యోతాన్ని
వర సంజీవితజీవితాళ మగు చంద్రమండలమును గన్నెత్తి చూడదని వేఱ
చెప్పవలసిన దేమి? కేళీగృహమాక్తిక భిత్తికిరణసంపర్కమునందును జంద్రాతప
భీతి యుదయించి ముగ్ధకిసలయకొమల మయిన కరతలము నాశపత్రము గావించు
కొనుచుండును. పన్నీటఁ గలిపిన పచ్చకప్పురపుఁబూఁజల కీతల మగు రతనాల
నెలకట్టిన సమకట్టిన పూలపాసుపుమీఁద నిసినిసి నెమ్మేను నీర్పి యుపధానో
త్తానిత మగు కేలుఁడమ్మి నత్తమిల్లినపాండరగండ్లమాలమున నపాంగదేశబాష్ప
ధారానిచ్చమానమునఁ జికురాంచలము లలమికొనఁగఁ, గెమ్మొవిని గమలించుచు
దుస్సహముగా వెలువడియెడు నిశ్వాసపవనముల నెల్లన మంగళదీపకీఖాపల్లనము
లల్లలాడ, గృహదేవతలు సమానదుఃఖముతోఁ దాదృశవేదనావిశేషమును గన్న
లారం గాంచుచుండ, నడికి రే యతిక్రమించినను గన్నువొరయక వేఁగివేఁగి,
యెట్లకేల కెట్లెట్లో కునుకువట్టిన స్వప్నసంభావితప్రియసంగమ యయి యున్మిష
దర్శనలిలనేకమున నొడలఁ బులకతండ్రములు మొలక లెత్త నిస్తలస్తవప్రదేశ
మునఁ గనుపట్టు కొమలహస్తయుగళస్వస్తికమాతో నిష్ప్రేలంబితనిస్సరచ్చీతల
నిశ్వాసనివేదితానందనిశేష యగుచు, తీరమాత్రము నిశ్చలత్వమునఁ గానవచ్చి,
యనంతరము మందమందమక్తనీశ్వరపూర్వకముగా దంతకుండజ్యోతాన్ని
కుసుమితబింబాధరము మాటుకొన నొకకేలును, నొండొంటిని గెంటెముగాఁ బెన
వేసికొనిచెదురించెడుతోరంపుఁదొడగవను నలిగులియగునితంబదుకూలముననించుక
విడివడినపోకమాడిని బట్టుకొన వేఱొకకేలును బ్రసరింపఁజేసి, యపరిమల్గుటాక్షర
ముగా నేమేమా గోణఁగుకొనుచును ..నాథా! మారుత! నన్నీల విడనాడి
పోయెదవా? వనుచును మేలుకొంచును. ఇది యంతయు నికుఁ బ్రత్యక్షమే కదా!

నిన్నటియపరాహ్లామున ని వాక్రమమునకు వెల్లినప్పుడు సాయంతనమజ్జనోత్తర

లగు కునుమపురసుందరులకురులకొనలసిటికుంపురులబరువున మంధర మయి,
యప్పుడే విచ్చుచున్న విచిత్రముకుళమ్మలు గుమ్మరించు కమ్మతావుల మోసికొని
తెమ్మెరకునలు మలయుచుండ, నేమికతమో యాకస్మికముగా దిగవలెచి బిగ
నామెడఁ గాఁగిరించుకొని „సఖీ! నవమాలికా! యిదియే నాకడసారి కాఁగి
లింతగా నెంచుకొమ్మ. తెల్లవిరిదమ్మిరేకులను దెగడువెడఁదకన్నలు గలయా
పరవ్యనానభిడ్డజనునితో జన్మాంతరమందేని తనకే కూర్చుదానఁగా నెంచు
కొమ్మని విన్న వింపుము. అగుచు బావ్వగద్గదకంతముతో సందేశము చెప్పి మరణ
మానందొఁ గృతనిశ్చయ మయి, భవనాంగణమునఁ బెరిగి తరుణిమగర్వితకేరళ
విలాసినిరద నాంతుక సౌభాగ్యలాభశ్లాఘనీయ మయికోలంబర్పుంకారసంకులమగు
బాలకంకేలిపల్లవకడుంగమును గెంగేలను స్పృశింప సాగెను.

కాలిం—(కన్నటితోఁ, గర్ణములను మూసికొని) సఖీ! తెగుదారి యగు నామగువ
వృత్తాంతమును నే నింకిట వినఁజాలను.

నవ—సఖీ! విను. ఆటుమీఁదట „భర్తృదారికా! యిట్లయిన పక్షమున మే
మండలము గూడ నన్నిహోత్రమునఁ బ్రవేశింతు,, మని యొట్టుఁ బెట్టుకొని చర
ణాంబుజపర్వస్తదికురబంధముగా నమస్కరింపఁగాఁ, జెలిమికత్తియల మగు మా
నిర్బంధమునఁ గొండొక దాక్షిణ్యము వహించి యొట్టకేలకుఁ దా నచ్చటనుండి
మరలి వచ్చినది.

మారు—(సంతోషముతోడను జాలితోడను)

ఉ. సుంతయు నైజితీవితముచోట నపేక్షను బూననట్టి వై
యెంతయు మక్కువం దెలుపు నీలలితంపుచి చేవ్వు లక్కటా!
కంతుదురంతతాపమున గాఢతరంబుగఁ గ్రాగునట్టివా
స్వాంతము సంతసంబును విచారము నుం బొరయించు నియ్యెడక. 35

(మరల సకరుణముగా) ఓహో! యిది మహాప్రచూదము.

ఉ. బాలమృగాయతాక్షీనపవలవముగళరీర మౌరుపం
జాలదు గాలిచేఁ గదలి జాతెను జాజిసుమంబుపాటునుక;
శైలకతోరకూటసమసారము గల్గినవారిప్రాణముకొ
డీలు వడంగఁ జేసెడికడిందివి తద్విషమేషుబాణముల్. 36

నవ—పెక్కులేల? కంకకతప్రాణ యయి మరలమరలఁ బోని నుంకించు నీమెను,
మహాభాగునిపేరుటరముసంసర్గమునంజేసి కుభగమయినయాహారమే కంతలగ్న
మయి యడ్డగించుచున్నది. (మల్లికాకంతహారము లాపుచున్నది.)

మారు—(అళితో)

కా. మత్తాహరమ! నాకునుం చెలువుమా ము న్నానుచుకా నీళ్ల, నా
 సక్తిం జల్పినత్వ త్రపశ్చరణనిష్ఠాప్రక్రియకా మిత్రమా?
 స్వక్తం జావరహంపుంబాండిమను జానానేణదృక్పథంధరా
 సక్తిం గాంచి స్పృశించుచుంటి పురముకా, జన్మత్తు లొత్త న్నినుకా. 87

నవ—(దోసిలిపట్టి మల్లికతో) సఖీ! ప్రసన్నురాలవు గమ్మ. చూడు. కులకవ్యలకుఁ
 గూడ గాంధర్వవివాహము లాయోయియిహాసముల వినంబడుచున్నవి. కా
 బట్టి నన్నయినఁ గాళింది నయిన నంపుము. గూఢమాగా నీహృదయవల్లభునిఁ
 గొనివచ్చెదము.

మల్లి—(నిట్టూర్పుతో) కఖులారా! యనురాగము చెలియరాని యాజనునియొద్దకు
 మి మ్మేమని యనువుదును? ఒకవేళ నాతఁ డహ్యాసక్తచిత్తుఁ డయ్యెనేని కేవలము
 నాచాపలమే బయలుపడునుగదా!

మారు—(సదయముగా)

క. నీవే నుమి నాజీవిత, మావంతయు నన్యసక్తుఁ డనకుము నను, నే
 క్తవడిఁ దామరతీవియ, నే వలచెడులేటి గోరు హేరండలతకా? 88

కాళి—(తనలో) తనకన్నలతోఁ దాను జూచినను నీమెకు నమ్మకము గలుగదు.
 (ప్రకాశముగా) సఖీ! శిఖామణిదానమున ననురాగసర్వస్వము పృథకట మయినది
 కాదా? (శిఖామణిని జేతితోనిమిరుచు)

..తే.గీ. కొమ్మ! బంగారుదారానగ్రుచ్చిప్రియుఁడు! పాటలంబగురతనంబుఁబంపినాఁడు
 మారకరవిధమై మూర్తిమంతమయిన | సానురాగంబు నిజమానసంబు వోలె. 99

(ఈపూర్వోక్తపద్యమును జనువుచున్నది)

మారు—(విస్మయముతో) అహో! వైవిమనఘటనఘటనాపటివృత్తము! సింహళ
 ద్వీపసమయిన యీమానిక మెక్కడ? మగధపురమండరమయిన యీమల్లిక
 యెక్కడ? (మఠినిగూర్చి)

తే. గీ. ఏను నీవును, నాదలమానికంబ | యాదు మతిరాగవంతులమైన నీదు
 నియతి వే; టీమె గుఱిభివినిలమైన | యలక లంబవె నీవు కరాంచలమున?

(తెరలో) కాళిందీ! భగవతీసెల వయినది.

అందఱు—(విని) సారసికమాటలూ గున్నది.

కాళి—ఓహో! భగవతి పిలుచుచున్నట్లున్నది. శీఘ్రముగాఁ బోవలయును.

మారు—(విని విసాదముతో) హా! దైవప్రాతికూల్యము!

*తే.గీ. దప్పిగొన్న నగోరపోతంబునోరఁ బడెడు వెన్నెల మబ్బుచే బలఁ జిరాభి
లపితంబు ప్రదర్శనలాభయైన భావ దోలఁగింపఁబడియె దృక్పథమునుండి.

(అందఱును నిష్క్రమించి అతగుల్మాంతరంబు ప్రవేశించుచున్నారు.)

మల్లి—కాళిందీ! మారుతుఁ డిక్కడ నున్నాఁ డన్నమాట నిజమా?

కాళిం—సఖీ! సారసిక మఱియొకలా గేల చెప్పును?

నవ—సఖీ! యిప్పుడు సోమసరస్సునకు స్నానము చేయఁబోవుచు నీచెవిలో నది
చెప్పినదేమి?

కాళిం—(తనలో) శంభరకునియైనయమును దీనిఁజెప్పును. మంత్రబీజము భిన్న
మయినయెడల ఫలము గలుగ నేరదుగదా! (ప్రకాశముగా) ఏమా? యీత్రువుల
గురివెందఱిగమండపమునందే నిగూఢముగా నున్నాఁడని.

మారు—అయ్యో! కలులతోఁ గూడ మల్లిక వెల్లిపోయినది. (వెలువడుచున్నాఁడు)

మల్లి—(మాచిసంతోషముతో) అలా! మబ్బుమఱుగునుండిచందమామలగునఁదీఁగ
మండపము మాటుననుండి మారుతుఁడు వెలువడినాఁడు. (శంకతో) అయ్యో!
యెంటరిగా నున్నాఁడే.

కాళిం—సఖీ! శంక నొందకు. వ్యాద భమండపపంచారిణియగు ప్రియసఖి మహా
భాగినకు సాయ మున్నది.

మల్లి—అహో! యేమీ! మనోరథవిషయమున నీ తత్త్వప్రసంగము!

కాళిం—సఖీ! యిందత్త్వప్రసంగ మేమి యున్నది. నిన్నే చూడవలయునని వాంఛ
గలవాఁ డయి పరిజనము నెల్ల వచించి యొక్కఁడు నీ అతామండపమున నిగూఢ
మగా నున్నాఁడు

మల్లి—(అనందముతో) ఊహలూ! అట్లయినయెడలఁ జపలాతిచపలము అయిన
మనమాట లన్నియు వాధీరకృదయుఁడు విన్నాఁడు గదా!

నవ—సఖీ! తాదృశములే యయిన యీమదనజ్వర గాఢతత్త్వనిమాటలు మనమును
విందము.

మల్లి—(ప్రత్యాశతో) అలాగే. (పోల్చిచూచి) ఇప్పు డీయన ప్రతిచ్ఛందముననుక
రించుచున్నాఁడునుమీ.

..తే.గీ. మొక్క వెన్నెలను బోనిముద్దొలకు మేననొక వెలిసకాండసోదర మొందుచూయ;

* మైమూరులో నచ్చుపడిన తెలుఁగుప్రతిలో నిలపద్యము లేదు. గద్యమున్నది.
కలకత్తానాగరపుఁ బ్రతిలోఁ బద్యమున్నది. భావము పద్యమునకుఁ దగియు
న్నందున దీనినే గ్రహించితిమి.

కమలిన ట్లగునిట్టూర్పుగాలిఁ, గెంపుఁ దునుకతులకింపు గలమోవి దొండపండు ॥
(ఈ తూర్వాక్షపద్యము చదువుచున్నది.)

మారు—(సోక్తంతముగా)

ఆ. వె. వేగుచుండ నెమ్మి వేసంగిచేత, అ. భించె బ్రథమమేళవృష్టి యెట్లొ;
యైన దాని నకట! యాకస్మికంబ యే. తెంచి గాలి యెటకొకొంచుఁబోయె.
నవ—సఖీ! మహాభాగునివచనము వినఁబడినదా ?

మల్లి—నవమాలికా! దీని యభిప్రాయ మస్ఫుటము గదా !

మారు—(మన్మథబాధ నటించుచు) ఆమె యడుగుదమ్ములు మోపినచోడే యాశ్రయించెదను.

మల్లి—(ఆశంసముతో) ఇందలి „యామె” యశమాట యెవ్వతెను చెలుపునో!

మారు—(నడిచి) మల్లిక యిక్కడఁగదా పూలు గోసినది

మల్లి—(గగర్పాటుతో) ఆహో! నాపే రుచ్చరించినమాత్రముననే నాయొడలెల్లఁ బులకరించుచున్నది

మారు—

మ. కొనగోరం గుసుమంబులం జిదిమి కెకో, నామె చే నంటుకొం
టను ధన్యం బగునీలతలో, దొడిమగంటల్ల మాఁగి యాడాడ ని
ష్ఠను జంజు మృను లేంటవెకొదను నేర్చుకొ దత్పయోజాతవా
సన కెంగేలికి దూర మానగ పునక, జాతిక సానన్పావ్వుమూలో.

మల్లి—ఆహో! మహాభాగుఁ డెంతమధురముగా విల్లింప నేర్చును !

మారు—(క్రిందుచూచి)

ఉ. అంద లతాగ్రనూనము, పదాగ్రమునక నిలఁ బోలు నీడ, నిం
దంటి నలకలాంభితము లంగులికాగ్రపుజాడ లేర్పడెక;

(వేటొకచోటఁ జూచి)

గ్రంధుగ గంధుదు మైదలు గ్రమ్మఁగ నమ్మృగ నేత్ర, భీతిఁ గే
త్యెందలిరుక్క విదుర్పుటను జిందిన వీపుపు లిచ్చటం గటా.

45

మల్లి—(స్గింపడి నవ్వి) ఆహో! మహాభాగుఁడు సర్వము జరిగినది జరిగిగట్లే చెప్పుచున్నాఁడు.

నవ—సఖీ! యిప్పటికి నభిప్రాయ మస్ఫుటముగానే యున్నదా ?

మల్లి—సర్వాకారమధురం డగు నీయన యాలాపమాలు నిసర్గచేతలములగుటంజేసి ప్రస్ఫుటమయినను నిర్ణయించుటకు వల్ల గాకున్నది.

మారు—(తలఁచుకొని) ప్రియతమురాలా! మల్లికా! సర్వధా నీ సవాశ్వాసశీలపు
నుమి. నీకటాక్షలవమును బ్రతీక్షించువానిహృదయము నన్యకంక్రాంత మని
శంకించుచున్నావు.

సఖులు—ప్రియసఖీ! తన్మృఖముననే యాలకింపుము.

మల్లి—(హర్ష మతో) మహాబాగా! నన్ను బ్రయతమురాలా! నుని సంబోధించు
టచేత నిజముగా నే నిష్ప డాశ్వాసిత నయినదానను

మారు—నీ ఉపయవములయందే తిరుగుచున్నది నీకేల తెలియని దగును?

చూడు—

చ. అడుగుల వ్రాలి, గోళ్ళొరసి, యంటి తొడలో, కటి విశ్రమించి, నె
న్నడుమును శూన్య మం చరసి, నాభిగభీరజలాశయంబునం
బడి, బెడఁగారునారులతఁ బట్టి చనుంగవఁ బ్రాఁకి, చూపులక
మిడిసి అయిం చె నామనము మే చకపున్నెటికైకొంబునక.

46

మల్లి—(అకొశమున) అకొరణి కారుణికుండ పయిన భగవానుఁడా! పంచబాణ!
యాఁడవారిమీఁద నతినిష్ఠురతఁ జూపువాఁడని నీయెడల రూఢమయిన పరీవాద
మును నేఁడు గదా నీవు శుభ్రముగాఁ గడిగవేసికొన్నాడవు! అహహ! యెటు
వంటి మాటలను వినిపించుచున్నావు!

మారు—(నడిచి) ఇదిగోఁ బ్రియతమురాలు వనియించుటచేత, ధన్యమయిన అతామూ
లము రమణీయమై ధైర్యముపాఁతు గదలించెడు నామె మాన్యభక్షోభము లిక్క
డనే గదా నవమాలిక వర్ణించినది! నే నిచ్చటఁ గూరుచుండెదను? (హిర్బుండి
నిట్టూర్చుతో) సఖీ! నవమాలికా!

నవ—భర్తృదారికా! మహాభాగుఁడు నన్ను బేరుకొనినను, నే నాన తిమ్మనిసమీ
పింపఁజాల కుంటిని.

మల్లి—కనఁబడకు కనఁబడకు. ఈయన విప్రసంభాలాపమును త్విణ మాలకింతము.

మారు—చూడు. నీప్రియసఖియుపాలంభము. నేను బరస్థానము నెఱుంగనివాఁడ
నట. అవురా! యవాబ్ధినసగోచర మయిన శామన్యభజ్యరోశ్ఫదాహము నీముద్దరా
లు తలఁపదయ్యెను.

చ. విననె పికస్వరంబులను వీనులనూడులు గాఁగ? నే సహిం

పనె సహకారకోరకపుమంజరు లూఁచెడుగాలులక? గటా!

యనుకునుభారసం బొలుకునట్టికరంబులఁ జందమామ, రేత

గనగనఁ గాయువెన్నెలలఁ గ్రందగుమూర్ఖుల నిస్తరింప నే!

మల్లి—అయ్యో! త్రైలోక్యమంగళదీప మయినయైనను నానిమిత్త మింతటిసంతాపముని యెఱుంగ నయితిని. (నిట్టూర్పు పడిచి) ఎఱింగితిని బో— అప్పుడు మాత్రము నే నేమి చేయఁగలను?

నవ—(జనాంతికముగా) కాళిందీ! యాభర్తృదారిక తనకు మారుతుని యనురాగము ప్రత్యక్ష మయినను దలిదండులచాటుది గనుకఁ దన్నుఁ దాను సమర్పించుకో లేక యున్నది.

కాళిం—(తనలో) ఇది విశుద్ధతలకన్యకాస్వభావమునకుఁ దగినదే. గాని మన్మథుఁడు కాలయాపనమును సహించువాఁడు గాఁడు. కావున నీలాగునఁ బలికదను. (ప్రకాశముగా) సఖీ! మల్లికా! సకలజననయనానందఁడు మహాకులప్రసూతుఁడీమారుతుఁడు నీయం దింతి యనురాగముగలవాఁడు గదా! పాపము! ప్రళయనలకల్పము లయి కుప్పనఁగూరి అగుమారనారాచమలచే నీ కుకుమారకరీరుఁడు వేఁగుచు మిగుల నొగిలి యున్నాఁడు. కాఁబట్టి నీవిప్పుడు క్షణమయిన నుపేక్షించితివేని వెను వెంట నే మార్చిగాని మఱి యేదయ్యునఁ గాని కాఁగలదునుమీ!

మల్లి—(భేదముతో) అయ్యో య్యో! యమంగళములను దలంపకువే.

భ్రమ—సామీ! దివ్యగంధముచేత లోకులు చెరిసికొందు రేమో యని మాలికను దేలేదు. ఇదిగో! జిత్తిరువుఁబలకమాత్రము చెచ్చితిని.

మారు—భ్రమరక! నీవు వెరవరివిగదా! (చిత్రఫలకము పుచ్చుకొని) క్షణలబ్ధప్రియతమాదర్శనమయిన నాకన్నుదోయి, దత్త్రితిచ్చుఁదదర్శనముచేతనయిన నానందపెట్టుకొనియెదను. (నిర్వర్ణించుచున్నాఁడు)

అందఱు—(విస్మయముతోఁ జూచుచున్నారు)

నవ—అశ్చర్యమ! చూడు చూడు, ఉత్తంగశృంగమండితమైన కొండొకకొండ వ్రాఁయఁబడియున్నది. (మరలఁ బరిశీలించి) దానినడిచక్కి నొక్కసెలయేఱుగూడఁ దేతినీరితో దిగఁ జాటుచున్నదే. (సంతోషముతో) అదిగో! దానితీరపుటూవుటీరమున నీవఱకు మనముచూచి యెఱుంగని దివ్యరూపము గల చెలిమికత్తెలచేఁ బరివేష్టిత యయి మనప్రియసఖయును లిఖింపఁ బడియున్నది.

మారు—భ్రమరక! యిది చూచినది మొదలు నాహృదయము విస్మయమునమునిగి పయికిఁ దేలలేకున్నది. ద్వీపాంతరస్థుఁ డగుచిత్రకారుఁడు మల్లిక నేలాగునఁ జూచినాఁడు? దివ్యజననేష్వర మగునప్పర్వతమున నామె యేల వ్రాఁయఁబడినది?

చూచి—

మ. ఇది విద్యాధరవేదితప్రతితటోపేతంబు శీతాద్రి; యి

య్యతి ఖేఁద్దిగిఖేంద్రదానకలుషం బైపాఱుమి స్పీణు; వం

తదరిం బూఁబొదరింట నెచ్చెలులమధ్యంబందుఁ జెండాడుచు

న్నది నాజీవిత మైనమల్లిక నితాంతక్లాంతకాంతాకృతిఁ.

46

మల్లి—(సోక్తోంతాస్మరణంబుగా) ఏమిది! ఈప్రదేశము చిరపరిచితమునలెదోఁచు చున్నది. ఈసఖురాండుగూడ నట్లే.

నవ—(సామూహముగా) ఈసఖీమండలములో మ మ్మొందుకు వ్రాయలేదో!

భ్రమ—.. నితాంతక్లాంతకాంతాకృతిన జెండాడుచున్నది!! యని దేవర యథార్థము ఁచించిరి. కంది కందలిరాకునందమును గ్రిందుపఱుచు నామె యజితచేతియంచు ముత్యాలబంతి చెంచామగళావునందలిరాయంచ ననుకరించుచున్నదిగదా!

మారు—(పరిశీలించి యాసతో)

చ. మాడివిడి బాటుకొ ప్పొటిగి మూఁపున వేరైదు; మోముఁదమ్మి నె

క్కుడలమెఁ జెమ్మటల్; పిగిలి గుబ్బలగుత్తపుత్రైక సఖ్య; వీ

ద్వడై గనయం పొకింత; కటిపై మణిమేఖల జాఁటె; జూడ నీ

విడమెయి బంతియాటకుద వింతయొయార మొకండు దోఁచెడుకా.

47

నవ—భర్తృదారికా! దీనిని జూడఁగా మనక్రీడాపర్వత ఫలనములు తలంపు న చ్చుచున్నవి.

మారు—(మదనోన్మాదముతో)

క. ఖిన్నాలస నయనాంతము | స్వీన్నాలికలగ్నకుటిలచికురనికర ము

త్సన్నతిలక మీసఖముఖ | మన్నన్నా! ధృతిని దోలఁచు నతనునిఁ జెలచుకా.

మల్లి—(ఈసుతో వెనుక దిరిగి) సఖులారా! నిజముగా నేనే యిందు వ్రాయఁ బడితివా?

నవ—(చిఱునవ్వుతో జనాంతికముగా) కాలిందీ! యీప్రతిచ్ఛందము దర్శనముమే యయినను దీని నవ్యముగా భూషించి, భర్తృదారిక యీసునఁ బయకెత్తిన కను బొమ్మలచేఁ దనసుందరపదనకమలమును గలంకితము చేసికొనుచున్నది.

(ప్రకాశముగా) అతిమానిని! యలుగ కలుగకు. నీయొడమపాలింటిపయి వ్రేలుచున్న సాజంపుఁబూలమాలిక గానవచ్చుట లేదా?

మల్లి—(చూచి సిగ్గుతో) అయ్యో! యీసునఁ గలఁకఁబాటిన నాభావము వీరు చెలిసికొన్నారే.

మారు—(కనికరముతో) అయ్యో! పాపము! ఈమెయాయాస మింకను దీఱకున్నది.

భ్రమరక! మన కనతిదూరముననున్న సోమవరస్సునుండి లేతతామర పాకులను దీసికొనిరా. మెల్ల మెల్లగా నే నీ మెకు విసరదను.

సఖులు—భర్తృదారికా! మే మద్యవ్వనకులము. మహాభాగుడే! నీకు నురటి వేయుటకు బరిజనపదమునఁ గుదురుచున్నాఁడు.

మల్లి—ఈయనయు నావలెనే ప్రతిచ్ఛందమును సత్యముగాఁ దలంచుచున్నాఁడు.

భ్రమ—(విషాదముతో) సామీ! యిది చిత్రముగదా!

మారు—భ్రమరకా! నీవు సత్యము పలికితివి.

క. ఒకచోఁ జదలాకచో మొగుఁ లొకచోఁ గొలఁ కొక్కచోటనుత్పలయుగ్మం
బొకచోటఁ జాపలత వే! తొకచోటను మార్చి; యిదియహో! చిత్రమెయో.

మల్లి—(తనలో) ఆవురా! యిప్పటికిని భ్రమ నివారణము గాకున్నది. ఇంతటి యనురాగముగల యాయనను సమీపించి కవుఁగిలించుకొందునా?

సఖులు—సఖీ! నీవే యిప్పుడు పరస్పరమైన మెఱుంగనిదానవు.

భ్రమ—సామీ! యిది ప్రతిచ్ఛందమనిగదా మనవిసేయుచున్నాను!

మారు—(భేదముతో) ఆయ్యా! యిది ప్రతిచ్ఛందమా? నీలోఁ బ్రతిఫలించిన జాతిల్లికిఁ జేయి సాఁచెడు పసిపాపనిచాపలము ననుకరించితివి. (ఉత్కంఠామోహసంతాపములతో)

మ. ప్రళయోగ్నిచ్ఛటమంట అంటుకొనునో, పాటిరకైలానిలం

బులు పైవీచునో, కాయునో మిటమిటక భూయిష్ఠచంద్రాతపం

బు రెఱుంగక? దలచావుఁ దాపభరమో, మోహాతిరేకంబో, య

గ్గలికక మై జాఱుపుచ్చుచుక గరణవర్గంబుక నిరోధించుచుక.

52

(ఉన్మాదమున) భ్రమరకా! యిది యేప్రదేశము?

అందఱు—(అవేగముతో) ఆయ్యయ్యా! యెంతప్రమాదము!

మల్లి—సఖులారా! నాకేమిచేయుటకును దోషకున్నది.

భ్రమ—(భయముతో) సామీ! యిది వసంతోద్వానము కాదా?

మారు—(అంతటఁ జూచి) సరిగానే యున్నది. ఇదిగో! గున్నలేడీయమావిమోకమొదట—

గీ. ఝామృతనగ మార్చి, పంచమాస్త్రముఘటించి | మన్మథుఁడు కేళి సైతమండలైక
కఠినతాదైవితసాక్షియో కరముచేతఁ | గర్వణముచేయుచున్నాఁడు కౌమ్యకంబు.

మామకీనప్రాణాపహరణోద్యోగంబు గావించు నీయించువిలుకొనిని క్షణితలంబనార్థము ప్రార్థించెదను.

చ. విను విషమాస్త్ర! నాచివరవిన్నప మియ్యది, నీకు మొక్కదండక;

కగళర మూఁడి నీవు కరుణక క్షణకాలము తాళవయ్య; మ

నృపమన నొక్కమాటు స్తిమితంబుగ ధ్యానమాఁ జేసికొందుఁ, గం

పెనసినమోవిసో రలసవీక్షణములో గలమల్లికాస్యముకా.

54

(కన్నులు మూసికొని మూగ్ధుని నొందుచున్నాఁడు)

మల్లి—(కరుణ సురాగసంభ్రమావేగములతో) అయ్యయ్యో! మూర్ఛిల్లినట్లున్నాఁడు.

సఖులు—సఖీ! యుత్సంగమునఁ జేర్చుకొని పట్టుకొమ్మ.

మల్లి—(ఒడలు పులకరింప నంకముఁ జేర్చుకొనుచున్నది.)

భ్రమ—(చూచి యానందముతో నమస్కరించి తనలో) వీరుగూడ నిక్కడనే యున్నారే. (ప్రకాశముగా) అమ్మలారా! భాగ్యవశమన విచ్చేసితిరి.

కాశి—నవమాలికా! కర్పూరపుణిపుల్లను గరతలములతో నలిపి రసమాదీపి యాయన నొసరికిఁ బూసి చూతము. (ఇద్దఱు నట్లు చేయుచున్నారు)

భ్రమ—సామీ! తెలివి నొందుఁడు. మాతల్లి మల్లికాంబయే మి మ్మిప్పుడు తొడమీఁదఁ జేర్చుకొని పట్టుకొన్నారు. మనుపుగూడ మీ రప్పుడప్పుడు సామృద్ధిలుచు నీమె నామము నుచ్చరించునంతమాత్రమున నే తెలియుచు వచ్చితిరిగదా!

మల్లి—(వడచుచుఁ జేయి తొమ్మిమీఁద నుంచి) నాథా! భ్రమరకుఁ డనినమాట వినఁబడలేదా?

మారు—(తెలియుచు తోమాంచుతో)

ఉ. హాయిగఁ జంద్రచంద్రమణిహారపటీరహిమాంకురాలితీ

ప్రసాయకుమారమై సురుచిరంబగు స్వర్ణ మొకానొకండు నా

కాయమునందుఁ దోచుట, నఖండసుధామయవృష్టి బోలె, నా

ప్రాయము నొందుచున్నది మదాత్మ, విధాతమరాపతాప మై.

55

(కన్నులు దెరిచి చూచుచున్నాఁడు)

సఖులు—సఖియా! మన మదృష్టవంతురాండ్రము. వెన్నెల కాలగిరించుకొన్న కలువ కొలఁకులాగున మహాభాగుఁడు తెలివి నొందినవాఁడు.

(అందఱు హర్షము నొందుచున్నారు)

భ్రమ—(అనందముతో) సామీ! మార్చాగమమున మీగమలు మూతపడఁగా నే కవికరఘనఁ దత్తఱిలుచు, మల్లికానికుంజమునుండి శ్రీఘ్రముగాఁ జనుచెంచి యీమె మిమ్ము నిట్లు పట్టుకొన్నారు.

మల్లి—(స్థిగుఱుచున్నది)

మారు—(హర్షముతో) అహో! వీరు వెళ్ళలేదే!

గీ. విడిఱుమును గురుజనభీతి గడచి డాసి, గగురుపాడిచినగుబ్బలఁ గొంగిరించి

పట్టెనను, గాతరాక్షి, నిట్టకత్తన; నహహ! నాకాతయుపకారినియితిమార్చ!
(తెరలో) ఓహో! జనలారా! పాటి పొండి పాటిపొండి.

చ. అరర! యితర్కితోదితమదాంధము లై యిరుసింధురంబులు
దూరతమ మానటిల బడఁ ద్రోసి వికృంఖలవృత్తి నట్టిటుం
బరు విడు చుద్వగాలిఁ బరిమార్చుమఁ జొచ్చె నొకండు సోమపు
వ్యరిసిని, వేటొకం డిట నసంతపనికా బృథుదంతఘోరమల్.

57

(అందఱు విని తత్తటపడి లేచుచున్నారు)

మారు—అయ్యయ్యా! యెంతదారుణము జరుగుచున్నది!

ప్రగఠ. దాదాలం బాటుచున్నం దతిమి లఘుగతికా దాను వెన్నంటి యుచ్చై
ర్నాదం బేపార ఫీట్కూరములు నలుపఁ, దద్రాన హరించి కూలకా,
బాదాగ్రాక్రాంతి సెమ్మల్ పటపట మనఁ గాఁ బ్రాముచుం బ్రాణికోట్లకా
వేదండం బుగ్రశుండాపుధురనహతులకా భిష్టవేషంబు సేయుకా.

58

భ్రమ—(సదయముగా) సామీ! యదిగోఁ జూడుఁ డాబెట్టిదపు మదపుటేనుఁగు,
నిబ్బరపు రోసంబున మానుసులపాటలు సించి చెండాడునపుడు గట్టెట్టనిప్పేగుఁ
నుట్టెలు చుట్టుకొన్న కొమ్మరొకండచే బాలవెల్లిని ద్రచ్చువేళఁ బగడంపుఁడిగ
చుట్టలు దగులుకొన్న యున్నతశృంగంబులతోడి కన్యంపుఁగొండను నవ్వఁజా
లుచు, గండమూలంబులం జాలువాటుదానధారలకు మూఁగి మొరయుచుండెడు
గిండుఁడు మైదలు జయడిండిమమ్మలయి నిజాగమనంబుఁ జాటుచుండ, నట్ట
నడిమికిఁ బెగిపోయి కాలి యిడ్చుల ఖలఖలాయమాన మృగుసుదృఢలోహ
శృంఖలంబుతో నిషద్యక్తికపింగ శేఖణ భీషణమాభాభోగం బయి తా నిలాగున నే
వచ్చుచున్నది.

అందఱు—(నడకుతో) మహాభాగా! రక్షింపు రక్షింపు.

మారు—వెఱవకు వెఱవకుఁడు. ఈచుప్పవారణమును నేను వారిం చెదను.

(సత్వరముగా బద్ధపరికరం డయి నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

మల్లి—అయ్యయ్యా! మహాభాగుఁడు తదభిముఖముగాఁ బరుగె త్తినాఁడు.

భ్రమ—అహహ! రోషప్రసారితమయిన యద్దాశుండాదండమునే సోపానము
గావించుకొని నాథుఁడు సమ త్వేధసనాథమగు మూర్ధసాధ మధరోహించి, నిష్కరాం
గుప్తమున ఘట్టించి గట్టిగాఁ గర్ణమూలముఁ బీడించుటం జేసి దెసలు వాపోవ గీఁ
పెట్టుచు, మదావళిము మరలినది. కాఁబట్టి నేనును దానివెనకత్తులనఁ గూరు
చుండెదను.

(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

అందఱు—అయ్యో! వా రిద్దఱును జూపు మేర నత్రిమించినారు.

(మరలఁ జెరలఁ)

ఉ. హానిని దేలుచుండ రమయంతిక సోమసరస్సునందు న

బ్బాలికపాలికిం బరుగువాలు నయో! మదహస్తి చెచ్చెరకా;

అందఱు—అయ్యయ్యో! హా! సఖి! హా! రమయంతిక! కాలవశమాన నివిప్పుడా

ముఠేనుఁగుచేతికిఁ దామరతీగ వగుచున్నావు.

(మరలఁ జెరలఁ)

కైలతటంబునం బడెడుశంబ మనం బఱునుండి మత్తకుం

దాలమునెత్తి దూఁకె బొగడం గలకంఠవృగేంద్రుఁ డార్పటికా.

అందఱు—(అలకించి హర్ష విస్మయములతో) బాగు! కలకంఠుఁడా! బాగు!

(మరలఁ జెరలఁ) సఖి! రమయంతికా! భయపడకు భయపడకు, కలకంఠకంఠీర

వుఁడు వారణమును దూరముగాఁ దఱిమిచేసినాఁడు.

అందఱు—(విని) ఇది సారసికయూటపలుకు.

కాళిం—సఖి! మల్లికా! జీవితసంశయమునకుఁ దప్పిన రమయంతికను మన మూఱ

డింతము

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

గద్య—ఇది శ్రీపరమేశ్వరవరప్రసాదసమాసాదితసరస్వతితాధురంధరవద్దాది సాధువంశ
శ్రీరసిరాజరరాకాసుధాకరాచ్చనామాత్యపాత్ర హరితసగోత్ర పవిత్రగుణకదంబ
లక్ష్మ్యంబాగర్భశక్తిమాతృఫలనూరపరాజప్రధానతమాభవ విబుధవిధేయ సుబ్బరా
యనామధేయాంధ్రీశ్రుత మగుమల్లికామారుతప్రకరణంబునందుఁ దృతీయాంకము.

శ్రీరస్తు.

మల్లికార్జున తప్తకరణము

చతుర్థాంకము

(తరువాత నిద్దలు మావటివారిఁడు ప్రవేశించుచున్నారు)

ప్రథముఁడు—ఓరీ! బర్పరక! విశ్వావసుమంత్రిగారి కూతుమిడివత్తచేత, దోస
 మనక మనదొర శంబరకుఁ డెంతకోతపని చేసినాఁడురా! చందమామవంటి చ
 ల్లనిస్వభావము గలిగి, శత్రువులయిం దయినను జాల ననరాగమునే కనఁబఱుచు
 చుఁ జక్కఁదనమునఁ జక్కెరవిలుతుని తెక్క నేయనివాఁ డయిన మారుతుని
 యిందు మర్రికమనను దగిలియున్న దనుచీతువుచేతఁ బాప మారని రహస్యము
 గాఁ గడతేర్చఁ జూచుచున్నాఁడు చూడు. డేరాలోనుండి బయలు వెడలి మారు
 తుఁ డొక్కఁడు ఎసంతపనోద్యానము చొచ్చియుండఁగాఁ జూచి వచ్చితిని నే
 గుఱవాఁడు చెప్పినమాట విని, మందుపెట్టి చెటియొకయేనుఁగును మత్తెక్కింప
 పఠిసినదని నీకు నాకు నాన తిచ్చివాఁడు గదా! (విస్మయముతో) నే నట్లు మ
 త్తెక్కింపఁగానే, రోహిమర్ష పరవశమై వచ్చునాయేనుఁగును జూచి మహాపురు
 షుఁ డయినమారుతుఁడు హఠాత్తుగా నుద్యానవనమునుండి బయలు వెడలి యవలీ
 తగా మీఁద నెక్కి గరుటామంతుఁడు మగకపుఁద్రాచుఁబామునట్లు నానిన దూ
 రముగాఁ గొనిపోయివాఁడు.

బర్పరకుఁడు—సింహముఖ! .. దొర శంబరకుఁ డెంతకోతపని చేసినాఁడు రా! ..
 యని నీ వన్న మాట మా బాగుగ నున్నదిరా! వేటొకసాగకుకొనిపయిని మీలు
 పడి యున్నకన్నియమిఁద నెనఁడు గన్ను కేయునో, చీచీ! యాయెచ్చెరాసి
 పిసాసి గాని మానిసి కాఁడు నుమి.

సింహ—అవు నది యట్లే, మఱి నీహత్తి సోమసరమ్మన నున్నకలఁతునియొద్దకుఁ
 బరుగెత్తినది గదా! దానిపని యేమయినదిరా?

బర్ప—నీయినదా? అది యట్లు పడుగెత్తి, కష్టపాతుఁడుగారికూతురు రమయం
 తిక సంతోషముతో నటు జలక మాడుచుండఁగా, నామెను బట్టుకో వలె నని
 నీళ్లలో దిగినది.

సింహ—(అనుతాపముతో) అయ్యయ్యా! పాపమా! రమయంతిక కూడ నాడనే
 యున్నదా?

బర్హ—(నవ్వు) సింహముఖ! నిరీక్షించు గుహ్యవచనము చొచ్చినప్పుడు మర్రిగూడ నక్కడ లేదా?

సింహ—(భయముతో) అయ్యో. మర్రిగూడ నక్కడనే యున్నదా? చెఱకుఁ గోలను బోలె నాబాలనది పట్టుకొన్నయెడలఁ బడినపాటంతయుఁ బడటఁగలిగి పోవును. ఆవురా! శంఖరకుఁడుదొరగారి తెలివిలేటలు!

బర్హ—(నవ్వు) పడ్డపాటంతయు నెట్లును బడడేరా.

సింహ—సరే. తరువాత?

బర్హ—అప్పుడు దూరమునుండియే రమయంతికొసరము కోసముతోఁ దొండమెత్తు కొని వచ్చు నామత్తుఁజేనుఁగు విల్లువేటుదవ్వున నుండఁగాఁ జేరువ చెట్టుకొమ్మ మీఁద నెక్కి, కలకంఠుఁడు జనసమూహముల హాహాకారము లెగయుచుండఁగా నక్కడనుండి యతిసాహసమున దానినెత్తిమీఁద గుబాలున నుటికి రథ లంబ మరలించి మణికుటసమీపకొననమునకు దానిని బయగెత్తించినాఁడు.

సింహ—బేరా! యేకుఁగులు గూడ నూడనింబాడినవి! (నవ్వు) ఇహిహి! వెఱపింపఁ బోయి వెఱచిన టైనది. మఱి చెప్పు. మర్రికెక్కడ నున్నదిరా?

బర్హ—సోమసరస్సున తూర్పుపోయిన రమయంతిక నూఱిడించుచున్నది.

(తెరలో) స్వామి! గజమల్లగర్వనిర్వాపణ! యిటు, ఇటు.

సింహ. ఇదిగో! భ్రమరకుఁడు దారి చూపఁగా, వయశాభిరామఁ డయిన భూతుఁ డుఁడుగారు వసంతవనసమీపమున కిటు విచ్చినారు. కాఁబట్టి యీదాక్షున నున్న యార్ద్రకలవింకన కీవృత్తాంతము నివేదింతము. అకాశవాణీప్రయోగ పండితుఁ డతఁడు ప్రభువుగారికిఁ బ్రియశిష్యుఁడు గదా! (నిష్క్రమించుచున్నారు. ప్రవేశము) (తరువాత మారుతుఁడు భ్రమరకుఁడు ప్రవేశించుచున్నారు)

మారు—భ్రమరక! కుంజరకొలహాలమున కడలిపోయిన మర్రిక యెటుఁ బోయి యుండును? వసంతోద్భావమున నెక్కడను గానఁబడ లేదే!

భ్రమ—సామీ! రమయంతికను జూచుట కామె సోమసరస్సునకుఁ బోయియుండు నని రుఱించెదను.

మారు—అట్లే కావచ్చును. సోమసరస్సునకు తూర్గముచూపుము.

భ్రమ—సామీ! యిటు. ఇటు.

ఇద్దఱు—(నడుచుచున్నారు)

మారు—(శనిశరముతో)

ఉ. పూర్వపారణం బభిమాఖంబుగ రా నతిఘోరఘోరకా,
 గాతరశ్రేత యోమఁ బులిగాండ్రు మనంగఁ గురంగియుం బలెక,
 భీతి దద్దటిల్లె దయనీయముగాఁ గమనీయగాత్రి; నా
 చేతమనం దొనర్చెదను జింతనముం దదవస్థ నిప్పుడుకా.

1

అశ్వర్యము!

ఉ. నేయిమడుంగు లైనతనవేడిమిలోడను గామనహ్ని, నా
 కాయము బగుబగ్గుమని కౌల్పచు నున్నది; యైనఁ గాని. యా
 రా యువతీకున సవభరార్పణకౌరణలోభనీయ మా
 నీయది నాడుమోపు, పహియించెడు గగ్గురుపాటు మాటికికా.

2

భ్రమ—సామీ! యామత్తుపేనుఁగును మద మడచి దూరముగాఁ దఱిమి వేసితిరి
 గదా!

మారు—భ్రమరకా! రమయంతికమీదికిఁ బోవుమన్న యేనుఁగును గలకంఠుఁడు
 మరలించె నన్న మాట బూటకము గాదుగదా!

భ్రమ—సామీ! బూటక మెట్లగును? సోమసురస్తీరమునుండి మణిపూటపర్వత
 మూలకాననమునఁ బ్రవేశించి నాటోపమాగాఁ బరుగు వాణుచున్న మదపుపేనుఁగు
 మెడమీద నెక్కియున్న కలకంఠుఁడుగారిని, దేవరవెనుకఁ బరుగెత్తుకొని
 వచ్చుచు నేను గన్నులారఁ జూచితిని మనవిచేయుచున్నాను.

మారు—(సవితర్కముగా) భ్రమరకా!

తే. గీ. పొంగు మది, విష్ణురారునిపుత్రిమృత్యువత్తగుహ సాచ్చికాపాడఁబడినదిని;
 క్రుంగు నదికలకంఠ శౌక్మరునిఁ గానఁ గూరయేనుఁగునిపోవుటాఁకించి.

భ్రమ—సామీ! ప్రియమిత్రుని భుజపరాక్రమ మెఱిగి యుండియు నడలుచున్నా
 రేమి?

మారు—భ్రమరకా! నీ వన్నది నిజమే.

ఉత్సాహ. ఒక్కదంటి యెంత? కోటియుగ్రమ త్రకుంభులకా
 మొక్క పోనవికృమమున మొననెడుకలకంఠునికా
 గక్కపమాగఁ దాఁకి, వానిగాఢ మైనచండిమకా
 నిక్కముగ పహింపఁ జాలునే క్షణంబు నాటిలోకా?

4

అయినను—

తే. గీ. ప్రాణవిక్రమంబు గ్రమ్మట వచ్చినాడు. కంటఁబడుదాకా శోకమగ్గులమునాకు;
 స్నేహకాతరమైనట్టిదిత్త మకట! పేరువులు లేనియాపత్తులెంచుఁ గాదె?

(తరువాత వేగిరపాటుతో బాటసారివేషమున శంఖరకళివ్యూడు కలవింగకుడు ప్రవేశించుచున్నాడు)

కలవిం—(మారుతునిఁ జూచి)

తే. గీ. మల్లికాయల్లకంబున నుల్ల ముడికిఁ | యక్కజపుబుద్ధికాలి మాయయ్యవార
రెఱుకపడకుండ నితరుల కెవనికేనిద్రోహ మొనరింతు రట్టిమారుతుఁడువీఁడె.
ఎసంతపనోద్యానముననుండి యే తెంచుచు మాకుఁ గనఁబడినాఁ డని సింహముఖుబర్హ
యు నిజమే చెప్పినారు.

మారు—(చూచి)

తే. గీ. ముండ్లుగీతినయొడలితోఁ, గండెగట్టిదుమ్ము పాతినయరుచిఱువొడలతోడఁ,
బయనపుంబడలికదొట్టుప కుమనెఁడో! వచ్చుచున్నాఁడుకొల్లారిబాటసారి.

కలవిం—(విషాదముతో) అయ్యోపాపము! మాయపాధ్యాయులవారికుంజతోన్మా
దనప్రయాస మంతయు విమృశ్యైను గదా! కాని మఱియొక యుపాయము
ప్రయోగించెదను. (తొట్టుకొనుచు సమావేశించుచున్నాఁడు)

భ్రమ—సామీ! పెడలో జందెమున్నది. ఇతఁడు బ్రాహ్మణుఁడు గానోవును.

మారు—బ్రాహ్మణా! మార్గాయాసముగల నివు బ్రహ్మసిహాయినట్లుగూడ నగపడు
చున్నా వెందుచేత?

కలవిం—(అనేకము వచించుచు) అయ్యా! వాప్రాణముఁ గొంచెము కుదురు పఱుచు
కొని సర్వము మీతో మనవి చేసెదను. నా కిప్పటికిని గుండెనడ వదలినదికాదు.
దిక్కు అన్నియు నాకు ద్వీరదమయములయి కనఁబడుచున్నవి.

మారు—(తనలో) అయ్యో! పాప మీదీనుఁడు గూడ వేదండమునకే వెలుచు
చున్నాఁడు. (ప్రకాశముగా) భీరుఁడా! భయపడక చెప్పు. ఇప్పు డాయేనుఁ
గక్కడ నున్నది?

కలవిం—(నిట్టార్పుతో)

ఉ. ఏ విను మాండ్రధూమి వనియింతును గొండొకగ్రామమందు; గో
దావరితీరవాసి; వారడత్తుఁ డటందురు నన్ను విప్రప్రదకా;
భావమునందు సంసరణపంకజగుప్త జనించినందునకా,
బోవును ముగ్ధ గాంగర్పురి, మమ్రైవకాలార్హమోళిపుసరికా.

మారు—అహో! తీర్థయాత్రాపరుఁడవా? వింతయదృష్టము!

కలవిం—

తే. గీ. తెరువుబడివచ్చుచును సోమసరగునంటఁ | గ్రుంకఁబోవంగ నే, మణిహూటపరిగ

రాటవిని, గుండె జల్లిన నామకవిని! కొమ్మలనుఁ గొఱండు నఁగూడముట్టె.
మారు—(జనాంతికముగా) భ్రమరక! ! అకంఠం దెక్కినదీసుమీ యాకొమ్మల
నుఁగు. (ప్రకాశముగా) ఆహో! మహాపద్రవము సంభవించెనుగదా! చెప్పు
చెప్పు దాని కెట్లు దప్పితివి.

కలివిం—ఉ. మానఁకుఁ డొక్కరుం డుదిరిమాదిరిఁ బచ్చనిమేనివాఁడు, త
ద్రీవ నిరంకుశుండుగ నధిష్ఠితుఁడై యతిసాహసంబునన్
నోవఁ బదాగ్రఘట్టనవిసోదము సల్పుచుఁ గర్ణమూలముం
దావిలపద్దయాల్చి, మదహస్తి నదల్పఁగఁ జొచ్చెఁ జెచ్చెరక. 10

మారు—(జనాంతికముగా) సందేహము లేదీనది. అడ్డులేనియేక నంకుళము లేకయే
యదలింపఁ గలవాఁడు కలకంఠుఁడే గాక మఱి యెవఁడు? (ప్రకాశముగా)
తరువాత?

కలివిం—(కన్నరుపెట్టికొనుచు) అయ్యో! పయిమాటకు నాకు నోరాడ కున్నది.

మారు—(అడలుతో) చెప్పు పిమ్మట నేమి జరగినది?

కలివిం—

క. కట్టా! కట్టలుకన్ బలాధ్యమదనాగం బప్త మూర్ధంబు ని
ట్ట ట్టాడించుచు వాని కైతదృఢు సుయ్యాలూచి కూర్చెన్ మహికా;

మారు—హా! ప్రాణసఖ! కలకంఠ! ఏవేల పడిపోయితివి?

కలివిం—పుట్టం బూడఁగ వెండితీవాఁడు పెగలెన్;

మారు—(ఆసతో) తరువాతఁ దరువాత?

కలివిం—గుండన్ గజం బుద్ధతిక్ బట్టెన్;

మారు—(అడలుతో) తరువాత?

కలివిం—హా! సఖ! మారుతా! యని కుడికా వాఁ డీరై దంతాహతిక్.

మారు—(కన్నీళ్లు గాఱి కోదనము చేయుచు)

క. హాహా! బంధుజనేందూ! హాహా! పరిపంథిసింధురాహర్యపనీ!

హాహా! మారుతజీవిత! హాహా! కలకంఠ యెంతయాపదమాండెన్.

(మూర్ఛిల్లుచున్నాఁడు)

భ్రమ—(కన్నీళ్లతో, కోదనముచేయుచు, మారుతునిఁ బట్టుకొని) హా! స్వామీ!

కలకంఠ! తాదృశపరాక్రమాపహానీతమృగేంద్రుండ నయిన ఏకా కరిగీటముకలన
చనిపోతాడు?

కలవిం—(నంతోషముతోఁ దనలో) నానీతి వృక్షము ఫలించినట్లే; (ప్రకౌఠముగా) ఆయ్యా! యెంతకష్టము! శేనపీఠమును తెప్పనాఁడ నయితే! అయ్యా! పాపము! ఇటువంటిదొంటియు రాఁగూడని యీమహాభాగుఁ డెవరు? ఈయనకుఁ బ్రేమాస్పదకుఁ డయి మదద్విరదము కరమందుఁ బువ్వుబంతియగుచున్న యీమహా పురుషుఁ డెవ్వఁడు?

భీమ—అయ్యా! యీయన మత్రిప్రభావవత్సృతసకలమహిమండలందగు నమాత్య బ్రహ్మవత్తుఁడుగారికుమారుఁడు మాగుఱుఁడు గారు. ఆయన యీశ్వరకుఁ డ్రియ శిక్షకుఁడు కలకంఠుఁడు.

కలవిం—(మిథ్యావిపాదమును గనఁబఱచుచున్నాఁడు.)

మారు—(కన్నులు దెఱచి) కఖండా కలకంఠ! యేమిది? న న్నాకస్మికముగా వదలి వేసితివి. (నిట్టూర్పు విడిచి)—

ఉ. బాహువు లంటుబాహువులు జాబిలివంటి మొగంబు గలి, యే
మూలత గాని లేని దయి యొప్పెడు నీ స కదానిఁ బోవినె
మే నకటాకటా! యనుఁగు మిత్రమ! వజ్రకఠోరధార మా
నేనుఁగుఁగొమ్మోరోకకుల కేకరణిక విధి పాలు చేసెనో.

కలవిం—నుహృద్విపత్తి వ్యసనములు దుస్సహములు గదా!

మారు—

మ. గురులం దన్వఁగ లేదు వేవలను ; గైకొ లేదు గేస్తుందనం
బు ఋణక్రయ్యుపకాంతి; కీప్సితములం బూర్ణింప లే దగ్ధకిం ;
హరిదంతంబులఁ బూయ లేదు యశ; మీ వాలింప లే దంగనా
చరితం; బెత్తుక పోయెనే విధి, వియస్యా! ని న్నకాండంబునకా? 1

భ్రమ—అయ్యా! నాటుకొన్నతోడనే యీపారిజాతపోతము తెలియకుండఁ బడిన కడిదిపిడుగుచేతఁ గాలిపోయినది.

మారు—(గదగింతో)

ఉ. భీరతపట్టు వీడెను, గతించెను సజ్జనభావముకా, నిరా
భారత శౌండె నీతి, విరతం బయి పోయె నయో! ప్రియోక్తియుకా;
ధారుణిఁ బాపె నమృగము, దారెను బంధుతపంబు సర్వముకా ;
చేరక యుమ్మి గాంచుటను నీ వకటా! కలకంఠుఁడా! శుభా! 15

అయ్యా! యూరక యిట్లు విలపించుచు నాలసింప నేల? మణిమాటమన కేగి భృగు పాతమునఁ బ్రియమిత్రునిచూర్ణము ననుసరించెదను. భ్రమరకా తెచ్చి స్కంధా నారము నిక్కడనుండి భూనగరఘనకుఁ దీసికొనిపోమ్మి.

భ్రమ—(విషాదముతో) స్వామి! యేమిది? విరుద్ధకార్య మారంభించితిరి. (కాక) మీఁదఁబడి) నాథా! సరాజకము, సుబంధువర్గము. సరాజపుత్రమండలము, సగజతురగపదాతస్యందనము నగు సింహలకుంతలవిషయమును గాపాడుఁడు. ఇంతకు మీరే జీవితము గదా!

మారు—(కూన్యవదనుఁ డయి నవ్వి)

ఆ. వె. దుఃఖితుండ నయిన దుఃఖియు, సుఖితుండనయిన సుఖియు నెవ్వఁడట్టిసఖుఁడు ధరణిఁ గీర్తికేవలనుఁ డైన, జీవంబు | లుజ్జగింపకుండి లజ్జపడను.

కలవిం—(అనందముతోఁ దనలో) నిశ్చయముగా నితఁడుచచ్చును అహ! యాకాశవాణీప్రయోగకోవిదుఁడ నయిననానుత్ప్రకర్షము సర్వంకవము గదా!

ఆ. వె. నైజగ్రూతేపవిత్రమాయోజితోగ్ర | సైన్యనావీరవీరజర్జరితవైరి యైవక్రమనిధి నిల్లు హతము సేయ | నోపునాబుద్ధి యత్యంతమూర్ఛితంబు.

కాఁబట్టి యీవృత్తాంతమున మాగురువుగారిని సంతోషపెట్టెదను. (విమర్శించి) అట్లు కాదు. ఈబాటసారివేషముతోడనే పోయి, సోమసరస్తీరముననున్న మల్లికకు మారుతుని పురణము నిశ్చయించెదను. ఇట్లు చేసితినా యామె వీనియొడల నిష్పత్తానురాగయ్యి తనంత గురువుగారిని బెండ్లియాడ ననుమతించును. కాత్యాయనివచనైకప్రమాణుఁ డయిన విశ్వవసుఁ డీవఱకే యొప్పుకొన్నాఁడు.

భ్రమ—(కలవింకకునితో) అయ్యా! మహాదారుణమయిన మాదౌరయుద్వమమును మీరు నివారింపుఁడు.

కలవిం—ఓయీ! యింతయునురాగము గల యీమహాపురుషనిప్రయత్నము లుగా రము సుమీ నేనిట్టి ఘోరములు మాడలేను. గంగాదర్శనము గావించునంతకు క్షణమాత్రమయిన మార్గాలస్వమునయింపఁజాలను. పోయినచేయెదను. (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

భ్రమ—(తనలో) వీర డెవఁడో మహాన్యశంకునివలె నగపడుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగా) స్వామి! యంతయునురక్తరాలయిన మల్లికను గూడ నుపేక్షింతురా?

మారు—ఓరి వెట్టివాఁడా!

క. దేహము విడుచుచుఁ గూడను | స్నేహార్పిత నెవఁడు నన్నుఁ జీర, నతనితో రాహిత్య మావహిల్లగా | హాహ! మల్లిక యదేల నాబ్రతుకేలా? 19

(తరువాతఁ గలకంతుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

కల—(అనురాగముతో)

ఉ. కాటుక జాటులెక్కుఁ దెలిగన్న అనిగూఁచేఁ గొలంతునె న్నీటను రెట్టి గాఁ గమాదసిరజమాల, జలకంబులాడున

బోచిపయఃకాన్విరతమగ్ధకపోలము లాప్సనందతుం

దేటమొగంబు, నాహృదయదేశము దా నెడఁ బాయకుండెడుకా. 20

ఏనుఁగును దూరముగాఁ దఱిమివేసిన ప్రియమిత్రుని వసంతవనసమీపమున వెదకెదను.

(నడచి చూచి విషాదముతోడను భయముతోడను) ఏమిది! యితఁడు కన్నుల బాష్పజలములు జాలు వాఱ దుఃఖించుచుండఁగాఁ, గాళ్లమీఁదఁబడి భ్రమ రకుఁడు బలిమాలుకొని యెట్టెట్టో యూఱడించుచున్నాఁడు. (సమీపించుచున్నాఁడు)

భ్రమ—సామీ! తమ రక్తే కావించుపక్షమున సకల మయినస్కంధావారమును ముందే భృగుపాత మొనరింపఁ గలదు.

కల—(భయవిషాదముతో) సకల మయినస్కంధావారమును ముందే భృగుపాత మొనరింపఁగల దనుచున్నాఁ డిది యేమి?

మారు—(వివరయే పైకై జూచి)

క. నన్ను విడిచి దివి కిచ్చను | మా ప్ని వరుగుటకు పిగు పొడనుచె సఖుఁడా!

కల—అయ్యో! నేను జీవించి యుండఁగాఁ బ్రియవయస్యఁ డన్యథా తలించుచున్నాఁడు.

మారు—నిన్నుం గలనెద వేగము | యన్నా! గజరాజగమన! యడుగాఁగఁ గడే. 21

కల—సాపము కాంటించును గాక. ఆమంగళ మడంగును గాక. (త్యరికముగా సమీపించి) చెలికాఁడా! సకలమహీనుండలమండనము వయిననిన్ను నిస్మరణ మమం గళము లాడుకొనియెద వేమి?

మారు—అహో! యిది కలకంఠుని స్వరమే!

భ్రమ—(చూచి) సామీ! మన మదృష్టవశమున బ్రదికివారము. కలకంఠుఁడుగా రిది గోఁ దిరిగి వచ్చినాడు.

మారు—(హర్షగర్భితముతో) కలకంఠుఁడా! రమ్మ! రమ్మ! నాకంఠమ్మను గోఁగి లించుకొమ్మ! బాష్పపూర్ణము అయి నాకన్నులు నిన్ను జూడఁ జాలకున్నవి.

కల—(నెయ్యమునఁ గోఁగిలించుకొని) చెలికాఁడా! యిది యేమి?

భ్రమ—సామీ! గోదావరీతీరవాసి నని యొకబాలుసారి వచ్చి కుంజరవృత్తాంతము నట్లు చెప్పినందునఁ జటి నలుకుట కిటు దొరవా రుద్యోగించుచున్నార.

కల—(విమర్శించి) శంబరకళిష్యుఁడయిన మాయలమారికలవింగకుఁడుప్రియవయస్యుని పించించె నని తలంచెదను. ములిక్కార్థి యగు శంబరకపతువు మనకు ద్రోహము చేయఁ జూచుచున్నాఁడు గదా!

(తెరలో) హా! సకలలోకలోచనఫలమహాభాగ! నికంఠటియమరక్తురాల నయిన నన్ను విడనాడి స్వర్గవిలాసినిలోలుపుండ వయితి వేల! అపహాసితకుసుమాయుధ గర్వని నిన్నాయచ్ఛరలు వలలో వేసికొన కుండ నిదిగో నేను నచ్చి వారిండు చున్నాను.

అందఱు—(అలకించుచున్నారు)

మారు—(సాకూతముగా)

తే. గీ. ఏణకాబవిలోచన దీయెలుంగు | నా నృతి గలించి డెందంబు నాచికో నెడు
వ్యాధశరవిధనిజవల్లభాతికోక | దగ్ధకురరీరణనమృతార మగుచు. 22

కల—రోకండతోఁగ్రుమ్మి చంపఁదగిన యాకలవింగకుండ మల్లికను గూడ మార్చు
పుచ్చెనని నామఁదోచుచున్నది. శ్రీఘముగా మన మామెను జేరఁబోవుడము.
(వేగమున సమీపించుచున్నారు)

భ్రమ—సామీ! యాత్రాజ్యరాలి పాపటనుండి జాటి పడినది కాఁబోలు. ఇదిగో ని
క్కడ శిఖామణి ప్రకాశించుచున్నది.

మారు—ఏనుగుభయమునఁ గలఁతవడి తొట్రువాటుతో నడచుతొందరలో నిరతన
ము పతనము నొందియుండును (తీసికొని సన్నేహముగా)

క. నిరదమున సావామని | తీరున సఖిచిహరమునఁ బ్రదీపించితి వ
య్యో! రతనమ! యటఁబాయుట! నిరాలికడుఁ గంటఁ, బాడ నేటియవస్థ.

(మరలఁ దెరలో) కాళిందీ! పట్టుకోవమ్మా. పట్టుకోవమ్మా. ప్రియసఖి మల్లిక మూ
ర్ఖిల్లి పడి పోవుచున్నది.

అందఱు—(విని త్వరితముగా సమీపించుచున్నారు)

(తరువాత నవమాలికాకాళింసులచేతఁ బట్టుకోఁబడి మూర్ఛానిమిలితాక్షి యగుమల్లి
కయుఁ, దత్తపాటుతో రమయంతికామధురికాసారసికలును బ్రవేశించు
చున్నారు)

రమ—(నవినదముగా) అయ్యో! మల్లికకు నవయవములేమియుఁగదలుజాడ గానరాదు.

నవ—(కన్నటితో) మన మెవరి శ్రేష్ఠము. మహాభాగునకా? మల్లికకా?

అందఱు—హా! సఖీ! మల్లికా! నిత్ర గూడ మహాభాగు ననుగమించి పోయితివా?

సార—కాళిందీ! మూర్ఛను బోఁగొట్టు సామర్థ్యము గలశిఖామణి యొక్కడరాలిపో
యిన దమ్మా?

నవ—హా! మల్లికా! మూర్ఛదయవల్లభ! మహాభాగ! మారుత! నినిమిత్తమున మూర్ఖిల్లిన
యీమెను బట్టుకోమ్మా.

మారు—(తత్తటమునఁబ్రవేశించి) నవమాలికా! యిదిగో! నేను వచ్చితిని. పట్టుకొని యెదను.

అందఱు—(చూచి యానందముతో) సంతోషము, సంతోషము. అక్షతకరీరుఁడయి మహాభాగుఁడు మరల వచ్చినాఁడు.

నవ—(సహర్ష గద్గదముగా) మహాభాగ! హర సారవశ్యమునఁ బర్యాకుల నయి నేనే మియు ననలేక న్నాను. బ్రదుకే సంశయముగా నున్న ప్రియసఖిని మల్లికను బట్టుకొన్నా.

మారు—(వివాదానురాగములతోఁ బట్టుకొన్నాఁడు)

రమ—(వెనుకఁదిరిగి) మధురికా! యిదిగోఁ బ్రత్యక్షమనృఘుఁడు మహాభాగుఁడు మారుతుఁడు. ఈయనయేగదా నాజీవితప్రదానమహోపకారికిఁ బ్రాణసఖుఁడు. ఈయనయందు మల్లికకు స్నేహసంబంధము తగియే యున్నది. అదృష్టవశమున నానాటసారిపీనుఁగుమాట అబద్ధ మయినది గదా!

మధు—సఖి! రమయంతికా! యాదురాత్ముఁడే గదా సారసారకు వికారముగా నీ పంకఁ జూచుచు వచ్చినాఁడు.

రమ—చాలులే. ఆవచ్చినవానిప్రసంగ మింకఁ గట్టిపెట్టు.

కాళి—సఖి! తెలివి నొందుము. తెలివి నొందుము. కల్పాంత దీర్ఘాయుషుని మహాభాగుని విలొకింపుము.

మల్లి—(తెలివి నొందుచున్నది)

మారు—(అనందముతో) నవమాలికా! యేడువ కేడువకు, మీప్రియసతి తేలుకొనుచున్నది. చూడు.

ఉ. నిద్రము లైన నల్లనికనీకలకా వికసించె నాల్లసుల్,
సద్దడఁగెం గ్రమంబుగఁ గుచంబు అదర్చెడు గంఁడెల్లనున్,
మొద్దియమెము రాచుపరిముక్తగుఢాకరమండలంబుతో
నుద్దిగఁ దోచె, మోహతమ మోలిని దూలి ప్రిసన్న మాటచేక. 24

మల్లి—(స్వర్ణసుఖము నభినయించి) ఖులారా! నే నమృతసరస్సున నుంటి నా? కాక మరణించి పోయి స్వర్గములో నామహాభాగునిఁ గలసి కొంటి నా?

నవ—సఖి! మల్లికా! స్వర్గమునందుఁ గాదు, ఈసోమసరస్తీరమండే లక్ష్మీవిలాసప్రాసాదమయిన మహాభాగునివత్ససలమం దున్న దానవు.

మల్లి—హర్ష ముతోఁ జూచి మహాభాగ! భాగ్యవశమున మిమ్ము మరలఁజూడఁగాంచి తిని. నిజముగా బ్రతికితిరా?

మారు—(తెనుక దిరిగి)

‘క. నివిపుడు మూర్ఖుల చేతిలి. కావున నే నిజము బ్రతుకఁ గంటిని, గాదేక
 తీవ్రభగవంతు యింగజ! దాదానంతరితానందగున కలలా!’ 25

కల—(సమీపించుచున్నాఁడు)

రమ—(సంతోషముతో) మధురికా! యదృచ్ఛవశమునఁ గలకంటఁడు మాడ
 వచ్చినాఁడు.

మధు—నఖి! భాగ్యవశమున నాపాపిష్ఠుఁ డీయన కమంగళమును తెప్పినాఁడు కా-
 ఁడు. చెప్పియున్నచో మల్లికకుఁ గలిగినట్లే నికును మూర్ఖావ్యసనము సంభ-
 వించి యుండును.

కల—ఏమీ! బాటసారివేషముతో వచ్చిన శంబరకళిమ్యునిచేత మీరును మోసపో-
 యితిరా?

సార—(జనాంతికముగా) కాళింది! వీనిస్వరముగూడఁ గరభముర్ఘరమయి యల్లయా
 కాళవాణి వనుకరించుచున్నదని చెప్పితినిగదా!

మారు—కలవింగకుండు నాకు నపకారి యయినను మహాపకారమే చేసికాఁడు.

తే. గీ. తరుణి యాలించి నాదుమిథ్యావిపత్తి । దలఁచె నిశ్చంకముగ జీవితమును బాయ;
 నఖివిప్రసంధిపాత్ర మవ్యాజమైన । ప్రేమసర్వస్వ మిందుచే శోధపడియె.

(తెరలో) భుజస్తంభస్తంభితప్రతిభటకరటిఘటా అగు నేనాధలులారా! ముగ్ధులకట
 కంబులయంగును వసంతవనోపకంతంబులయంగును, సోమసరఃకూలోపఃకంబుల
 యందును బరిపంథిసింధురకంతీరవుం డగుకుమారమారుతుని, సమరార్ణవమందర
 వోర్దండుం డగు కలకంటుని మీర లన్వేషింపుఁడు. వార ! కవులు భ్రమరకమాత్ర
 పరిజను లయి మాకుఁ జెలియకుండఁ దద్బాలప్రభిన్నమదరోహమర్నదుర్బు
 సర్పంబు లయిన కుంజరంబుల డీకొన్నవారు (అందఱు వినుచున్నారు)

కాళింది—(చూచి) అహో! ప్రచలక్కులాచలసహస్రసాదృశ్యంబు లయిన భీషణ
 గజఘటలచే విరుద్ధపురోభాగం బయి నలత్తురగఘురకుద్దాలోద్దలితధరిత్రీతలచలిత
 ధూళిపాలికలచే ధూసరితడికాముఖం బయి యిదిగోఁ జమూనమూహ మీలాగుననే
 వచ్చుచున్నది.

మారు—భ్రమరకా! వెళ్లువెళ్లు. గంభ్రమము వలదు విలదని కారింపుము.

భ్రమ—చిత్తము దేవా! (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

నవ—అహో! భ్రమరకముఖనిర్గత మయినముదల చెలియలకట్టుగా నేనాపాగర మక్క-
 డనే నిలిచిపోయెను.

మల్లి—(జనాంతికముగా) అయ్యో! యింతటి సైన్యచక్రమునకు నధిపాథుఁడయిన
పక్షపాతముండనభూతుఁడు మహాభాగుఁడు నానిమిత్తమన నేకాకియయి భయం
కర ద్విరవమున కభిముఖముగాఁ బరుగువారెవ గదా!

నవ—సఖి! యిప్పు డయిన నీవు తిన్నగాఁ జేయవు. నిన్నాయనకు సమర్పించుకోవు
గదా!

మల్లి—సఖీ! పితృవశవ రినిని, నే నేమి చేయఁగలను? మల్లికావరనిర్ణయమున భగ
వతి కాత్యాయనీదేవియే కాని నేను బ్రమాణము కానని తేలిపన్నీధానమున
నాయనగారు పృథినచేసిరి గదా!

(ప్రతిహరి కనకలత ప్రవేశించుచున్నది)

కన—నవమాలికా! మనయమ్మగారు దుస్సహదూఃఖసంతప్తహృదయురాలయి భర్త,
దారికను శీఘ్రముగా నింటికి దోడుకొని రమ్మని యాజ్ఞాపించినారు. ఆమె పక్ష
పరిజనపరివృత యయి ఎసంతవనపరిసరమున జేచియున్నారు.

నవ—(భయముతో) కనకలతా! యమ్మగారు దుస్సహదూఃఖసంతప్తహృదయు
రాలెందుచేత?

కన—(విహదముతో) భర్తృదారికకు శంబరకుఁడు వరుఁడని కాత్యాయనీభగవతి
యమాత్యులవారి కానతిచ్చినది కాదా?

(మల్లికామారుతుల విహదము నొందుచున్నారు)

సార—(జనాంతికముగా) సఖి! కాలింది! యది గూమాయబాటసారి యగు శం
బరక కిష్యుని ఎంచినప్రభావము గాని నిజము గాదు.

కాలిం—(భేదముతో) కటకటా! ఎనివాడినమోముఁదామరలచే గుండెరల్లడము
వెల్లడియగుచున్న యీమల్లికామారుతుల యేతద్దరవస్థ నేను జూచి భరింపఁ
జాలకున్నాను.

రమ—(జనాంతికముగా) మధురికా! మన్మథుఁడెంతవెగటుపని చేసినాఁడే; పర
స్పరసదృశానురాగులగు వీరి కకాండవియోగ మాపాదించెను.

మారు—(దుఃఖముతో)

చ. సాగయుచు నీమె నేఁ దొలఁతఁ జూచిననాఁ డటు లంకురించి, యే
పుగఁ గ్రమవృద్ధమై ననిచి పూచి ఫలాన్మృఖ మైనయశురీ
యగురుమనోరథక్షీతిరుహం బకటక్కట! కూలిపోయెనే
మిగులఁ గృతాంత వైశసమిద్ధమహాశనిపాతదగ్ధమై.

మల్లి—అయ్యో! మల్లికా! యింతటిదే సిబ్రతుకుఫలము? హా! తల్లి! కాత్యాయని!
నన్ను రాక్షసుని హస్తమునఁ బెట్టితివేమి?

మారు—(మల్లికముఖముచూచి తనలో)

చ. దరికొనకుండెఁ గాక పరితాపమునకొ భవదీయచిత్త మో
గిరిసుత! తల్లి! దుఃఖభరభిన్నముఖుల ననుఁ జూచి; నక్కటా!
తొరగగుక్క పాశులందువులతోఁ గనుపట్టు ఎడల నికసుర్,
కరము విషణ్ణవక్త్రయగు కన్నియ నిమెను జూచి యేనియుట.

28

కన—నవమాలికా! భర్తృదారికను జూడమి నమ్మగారు వగచుచున్నారు. కాబట్టి
త్వరితముగా నిమెను గొనిపోవునము.

నవ—(విషాదముతో) భర్తృదారికా! యిటు. ఇటు.

మల్లి—(సభావృగద్గదముగా వెనుదిరిగి) నయినాభిరామమహాభాగ! మరలైకళగలు
రా లగుమందభాగిని మల్లిక వీడుకొనుచున్నది.

నవ—భగవతి! కాత్యాయని! ఎవ దయాద్యోహృదయపు గావా? నిపాదములే యా
ధారముగా నన్న యీమల్లికకు జీవితసంశయావస్థ చెచ్చిపెట్టితివేమమ్మా? ఒక
వేళ నియాదేశ మిట్లు కాలేదేమో. ఇది కూడ నాశంబరకళియ్యని వంచనమే కా
వచ్చునని తలంచుచున్నాను.

సార—(జనాంతికముగా) కాలింది! నవమాలిక యథార్థము పలికినది.

మల్లి—(తనలో) అయ్యో! మల్లికా! యింతటిదే సిబ్రతుకుఫలము? హా! తల్లి
కాత్యాయని! నన్ను రాక్షసుని హస్తమునఁ బెట్టితివేమి? (నవమాలికతో నిద్రు-
మించుచున్నది)

రమ—సారసీకా! నే నెటు లయిన నిమల్లిక ననుగమించెదను. జీవితదానమహాప
కారి యయినమహాభాగుని నేను నెల పెడుగ లేను.

సార—మహాభాగ! నివిచ్చిన శరీరమును దీసికొని రమయంతిక యింటికిఁబోవ ననుజ్ఞ
వేడుచున్నది.

కల—గృహము నలంకరించును గాక.

కాలి—సారసీకా! తమహృదయంబులను భరియింప వలసినభావికాండెప్పుచోవిరచి
వేదనను దలపోసికొనుటవలన గువిశేషవర్ధమాన మగు మదనానలంబుధూమంబు
నుంబోని దీర్ఘతరనిశ్వాసంబుతోడను, సుద్దామవిభ్రమాలసితఘ్రాంతాళంతిరము
లయినక్రేగంటియూపులు ప్రకటించెడు ప్రణయానురాగసర్వస్వంతోడను
నొడలెల్లను గ్రమ్ముకొన్న క్రొండెమటలంబోచిన యొండొరుల ప్రతినిలంబుల

మూలమునఁ బ్రాప్తిమ గాఢోపగూహనగుఖంబునం జేసి నారు మొలచినతీరునఁ
దలచూపుతలనికరంబుతోడను రమయంతికాకలగంతు లెట్లు లున్నాలో చూ
డు చూడు.

కల—(అనురాగమతోఁ దనలో)

సీ. ఆనయంబుఁ బ్రణయంబునను జంచలము లౌచు ప్రేమంబునను జాలఁబెద్దవగుచు
మన్మథస్వామికి జన్మదేశము లౌచు ధైర్యంబునకు విభేదకము అగుచు
స్వాంతాపహరణమగంబు లౌచు సారకుఁ జలాచలకపినికము అగుచు
నలరి. తరంగితములు ఘూర్ణనములు స్తిమితంబులును మధురములు స్నిగ్ధ
ములును మగ్ధంబులైనవమోహ నాంగి. చారునయ నాంబురుహవిలాసంబులహహ
నాపయం బ్రసరించుచందము దలంపఁ జల్లుమని మేను సారవశ్యమువహించు
మధు—ఇటు. ఇటు.

రమ—(వెనుకకుఁ దిరిగి) మధురికా! పూర్వచంద్రమందరుఁ డగుమహాభాగుని మరల
నెప్పుడయినఁ గాంతునా?

మధు—సఖీ! ముంగుగ రుద్రరాకుఁ డొకఁడు శంబరక పక్షపాతి యని సంశయము.
కానిచో దర్శనమే కాదు. వేటొకటియు సులభమే సుమీ.

రమ—(నిట్లూర్పుచుచు నెట్లెట్లో నిష్క్రమించుచున్నది)

మల్లి—నవమాలికా కర్ణాంతదీర్ఘ వికాలగోచనపుండరీక మయిన మహాభాగునిముఖ
చంద్రమండల మితకపరము దుర్లభదర్శనము గదా! అందుచేతఁ గణపుదీపనిప్పుడే
యంకికమాటు చూచుకొనెదను. (మోముదిప్పి కన్నీళ్లతోఁ జూచుచున్నది)

సార—కాళింది! చూడు. సకరుణానురాగనినిర్దయులచంద్రమండల యగుమల్లిక
నేత్రములు. బొప్పిపూఁపూరితము లయి తుమరకణకరంబితకమలపత్రములకు మి
త్రము అగుచున్నది కాఁబట్టి మనము పోయి యామెనాశ్వాసీంతము పద.

కాళి—సఖీ! మహాభాగుఁ డిట్లుండఁగా మనకుఁ బోవఁ గాల్సియున్నమా?

మారు—మీరు మల్లిక ననుసరింపుడు.

కాళి—మహాభాగ! యిదియు వారాగసీపథికవచనముకంటె వేఱు కా దనితలంపు
కొమ్మ. వానిస్వర మాకాశవాణీస్వరమును బోలి యున్న దని సారసిక చెప్పు
చున్నది.

కల—ఇది పోలియున్నది. వానిదుర్నయవిలసితము లిట్టివే.

మారు—(తిగిలో) ఇది యూటలు గదా! (ప్రకాశముగా) కాళింది! మల్లికా
సీమంతలాలిత మయినరత్నమిదిగో. (మణి నిచ్చుచున్నాడు)

కాకి—(పుచ్చుకొని) అయ్యో! వెదకినను మాకిది కవచద చాటునే. (నిత్యమిండుచున్నారు)

మారు—(నిట్టూర్పుచ్చి) హా! దరి యంచు లేనిమఃఖపాగరమునఁ బడితిని గదా!

చ. రహతహ మీటుతక, బాడమతక బలుమార్పలు, చాల్చి, దూలతక

బహుళత నాధి గాంచుత, మపారమభేద్య నశించుతక, మరుం

డహితత మేనుగోసి తని వందుత, లెంగ యొసంగుతక, గనుక

ద్రుహిణుడు తుల్యరాగజనదుర్లభమా ఘటనక గృతార్థక.

29

కల—మిత్రుఁడా! మల్లికార్జునకులకు మీ కనురూపమగు పాణిగ్రహణమంగళము

సర్వమంగళ కసమృతమనట పంగత మగునా? చూడు.

తే.గీ. నేవచేతఁ బ్రసన్న యాదేవినుప్ర । పాదమూర్తులు గద మీ రసంకయముగ;

భావమున నేను దద్వారపజ్జ మైన । విష్ణు మిది యించుకేనియు విశ్వనీంప.

మారు—కలకంతా! కగ్మవిపాకములు కరము విచిత్రములు గదా! ఇది యవిశ్వసనీయ

మొటగును? చూడు.

క. కలిగించు శుభాశుభములు । లోలుతటికర్మములు సుఖము దుఃఖము; దైవం

బలరెంటిని గుడుపుమఁ దా । నలరుఁ దటసుండుగా నుదాసీనుండై.

31

కల—ఏల యిట్లు పలికెదవు? కలవింగళవృత్తాంతము వయస్యవకఁ బ్రత్యక్ష

గదా!

మారు—(అలోచించి) అహా! సంకయపాపికుండ నయితినిగదా! (తనలో) ఇం

దుల కేమి చేయుదును? (గర్వముతో) ప్రణతజనపారిజాతవల్లిని భవనిని బ్రస

న్నురాలిం కేసికొనియెదను.

తే.గీ. గౌరియామయమువకునొక్కండ నేగివిఫలమగునాదుప్రాణమలో విడుతునొండె;

ప్రాణవల్లభ మల్లికవచయువాఁడ । నొండె దద్దేవిపాదాబ్జయుగముగొలిచి.

(ప్రకాశముగా) మిత్రుఁడా! కలకంత! నీహృదయమున రమయంతికాక్రాంతము

గదా!

కల—(సిగ్గునఁ జిటునగవుతో) వయస్సా! సత్యము గనుగొంటిని.

చ. కలితనిగూఢభావములు గాఢతరోక్తలికంబులుక సభా

వృత్తసమాదగ్ధమంబు అగుభవ్యకటాక్షము లాపె నాపయిం

బలుమలు చిమ్మచుం బిటుఁగుబర్హన మంధరమందయాన యై

నిలయముఁ జేరుచుండియును నెచ్చెలి నాయెడఁదం జరించెడుక.

33

కల—కలకంఠ! మదపుటేనుఁ గా మెను బట్టుకొనఁ బోవుచుండఁగాఁ బయినుండి
 నీ వేలాగున నుతికితిని?

కల—మిత్రుఁడా! నీవు భ్రమరకమౌత్రపరిజనుండ వయి వసంతవనమున నుంటివని
 నేను విని త్వరితముగా నీయొద్దకు వచ్చుచుండఁగాఁ దారిలోపల సారసికదారసిల్లి
 నన్ను సోమసుర స్త్రీరమునకుఁ గొంపొయినది.

మారు—(తనలో) అవురా! యితనిని గూడ సారసికయే దీసికొనివెళ్ళెనా? (ప్రకా
 శముగా) తరువాత!

కల—తరువాత జలక్రీడానంతరమునఁ, గడలినడుమనుండి కలుములజవరాలునుంబోరి
 సరోమధ్యమునుండి బయలువెడలు రమయంతికను నేను జూచితిని.

మారు—తరువాత?

నల—తరువాత—

ఉ. స్నానముచేసి వెల్గుడులసజలబిందుతరంగితాంగిఁ, బ
 ద్మానన, సక్తనూత్నవినులాంబరిలోభ్యనితంబభారఁ, దీ
 రానను నిల్చునాపయిని వ్రాలెడుచూపులదాని, మన్మథుం
 డాననఁబోణి నామనకునదు లిఖించె స్వకీయకాశలికా.

84

మారు—మిత్రుఁడా! జవ్వనపుశ్చిల్పిచేత సముల్లిఖితంబు లయిననితంబినలయంగకం
 బులు హృదయంగమంబులు; స్నానమాడి నెడలునప్పుడు వారియొప్పదముచెప్ప
 వలసిన దేమి? తరువాత?

కల—తరువాత నయ్యదన మదద్విరద మాకస్మికముగ సమాపింపఁగా నెట్టననేదివ్త
 పాదపంబు నధిరోపించి గుజేలున దానిమీఁద నుతికితిని.

మారు—(హర్షముతో) అదృష్టవశమున రమయంతిక మృత్యువుచేతనుండి తెరలింపఁ
 బడినది.

కల—చ. జనులు హాహాలికా నుతులు సల్పఁగ నే గజకంఠపీఠిఁ జ
 ట్టనఁ బయినుండి హుమ్మని హఠాత్గతి దూతుడు, నేమి చెప్పఁ, దాఁ
 ఘనఁగొను హర్ష రాగభయవేగవిశమ్మన వన్మృగీవిలా
 కన, హృదయంబు దిగురన గాటపుమూర్ఛ మునింగె నక్కటా.

85

మారు—సఖా! నీకోరిక నెఱవేఱినదే యని తలంచుకొమ్మ. చూడు—

ఉ. తావకరూపవిభ్రమకథాపరివర్ధిరాగవృత్తి దాఁ
 గావున మున్నె యాచిడ సఖా; భవదీయకరస్థ యయ్యో! సం

రావభయంకరంబుఁ జివరగ్రహయాశుకరంబు నైనదం

తావళరాజుబారి కటు దప్పెనిఁ కిప్పుడు చెప్ప నేటికిఁ

86

కల—వయస్యా! యీ మెయన్నయగు రుద్రరాతుఁడు శంబరకపక్ష పాతి యని సం
దేహము.

మారు—అంతమాత్రమున నేమి?

క. తరుణులు సమవృద్ధు లయిరే! నిరువురుఁ, బ్రతికూలు రై నవేమీ బంధుల్?

విరను లయిరేని వారి! ద్వయ వీరసుకూలురైరి పో; ఫల మేమి?

87

కాఁబట్టి మనము శివరమునకుఁ బోదము.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

ఇది శ్రీపరమేశ్వరవిరప్రసాదబద్ధ సరిసకవితాధురంధర వడ్డాది సాధుసంశ్చీరసిరాళర

రాకౌసుధాకరాచ్చనామాత్య పాత్రహరితసగోత్ర పవిత్రగుణకదంబలక్ష్మీంబా

గర్భశుక్తిముక్తాఫల నూరపరాజప్రధానతనూభవ విబుధవిధేయసుబ్బరా

యనామధేయాంధ్రీకృత మల్లికార్జున ప్రకరణంబునంతుఁ

జ తు ర్థాంక ము.

కీర్తన

మల్లికార్జునతప్తకరణము

పంచమాంకము

(తరవాత విప్రవేషధరుడు రాక్షసుడు ప్రవేశించుచున్నాడు)

రాక్ష—అహ! యకుతోభయంబు నతిమనోహరంబును గదా యస్మదీయకుల చరిత్రము!

మ. నరమాంసంబున భోజనంబు జరగుట; రక్తంబు పానీయ మా;

గురతక్రీడయు స్వేచ్ఛమై నడచు నస్తోకాన్యదారాహృతికా;

బరగుట భాగ్యసమృద్ధి యజ్ఞ మధనప్రారంభదీక్షకా: ఎసుం

ధర స్వచ్ఛందమనోజ్ఞ రాక్షసజనికా సంతుష్టిగా దేమిటకా?

1

అస్మదీయకాలవిరుద్ధ మగుటచే నతిశోచ్య మయినను, సింహాశీష్టవహనీయగు నాసఖుఁడు వికటగ్రీవునిపనినిమిత్త మివేషము ధరించితిని. అతఁడు నాతో సఖా! ఖడ్గజిహ్వ! సకలనూర్భావర మయినరత్నము. జిత్రమయ మయినకన్యారత్నము, వివేక మయినదివ్యాంబరము నను నీప్రళస్తవస్తువులు మూఁడును నాకుఁ గలిగియున్నవి. నీవును జూచి యున్నావు గదా! నే నీమూఁడింటిని లంకాపురగమన సంభ్రమాకులుండ నయి నానివాస మగుమట్టిచెట్టు మొదటఁ బ్రమాదమునఁబడవేసితిని. తద్వస్తుత్రయనాశనానంతరము నాయాయు వత్సల్యమని లంకాపురవాస్తవ్యులగుజ్యోతిష్కలు చెప్పియున్నారు. కాఁబట్టి తద్వస్తుత్రయాన్వేషణమునకయి నీవు ప్రయత్నింప వలయు' నని యానతిచ్చినాఁడు. (హర్షముతో) విప్రవేషముతో వెడకుచున్న నాకు నమ్మాఁడును నీకునుమధురమందే కంటఁ బడినవి. (విస్మయముతో) అహ! యనిర్వచనీయసౌందర్యనియంత్రితకలలోకలోచన యగు నచ్చిత్రకన్యయు, దుకులాంచలలిఖితుఁడును, మరకత స్తంభస్థిగరుచియు నగునత్తరుణమయస్కుండును నిట నిజముగానే యున్నారు. (నవ్వి) వారేదొంగలును. (వికటముగానడిచి ముందు చూచి) సాయంసంధ్యాసమయమునఁ గ్రమ్ముకొనెడు నిమ్మనిచీఁకటిని జిక్కఁబఱుచుచు నాకసము దాచుచున్న యీచీఁకటిమాఁకుల పెనుదోఁ పేమిగా నుండునో? (బాగుగఁ జూచి) కుసుమపురోపకంఠవాసినీ యగు కౌత్యాయనీదేవి విహరోద్భావము గానోపును. ఇది రాత్రులయందుఁ ద

త్కాలనన్ని విప్లవకలపరివారమండలం బయి మనుజుడొప్పు తేకముగా నుండు నని వినుచుండెదను. అయితేనే యిప్పుడు—

చ. అట నిటఁ జెట్లక్రిందఁ బ్రమథార్థకు లాడెద రాటలకా; మహా
ర్థటి నదె విన్న రాడ్గళరవం బులుమట్లు వినంబడుం; బురీ
ఘటలు భయోత్థేటట్టుల గండటి చౌలఁ దలంగ వీచు, నా
వటముగ గంధవాహములు వాహననింహసటావిఘ్నములై.

(భయముతో) కాఁబట్టియే యీ ప్రదేశము మాకుఁ జేరరానిది. ఈదేవి యిసుకరాక్షసులపక్షమున నిసర్గద్యేషిణిగాదా! మా మావిరుద్ధుని ననుదేవనందనునకుఁ దోడ్పఱుటయు. అశ్రీ సామాన్యపరాక్రమురాల.

తే. గీ. కొమ్మకొననిండునాపవాహ్యముఁజిమ్మి నట్టిమహిషాసురునియు త్రమాంగమిమె
లేత దగుచిగురొకపొలికఁ దనయ్యి. తనను పదతలమున విమర్దన మొనర్చి.

అయినను నిమెపరాక్రమును ధీమాజనప్రకర సాగోచరమే.

మ. తొలి మద్వంశవతింను మల్లదళమూర్ధుం దాక్కిదోస్తేమముం
వెలియం గోరి పెకల్చి వెడిమల యెత్తెం గావె యువ్యేత్తుగాఁ ;
జలియింపం గిరి, యేమి చెప్పఁ దదవసకా? గొంగిలిం చెం దనం
త లసచ్చాట వచోనపేక్షి విభు ముతహ్నాసుఁ దా భీరువై.

(మార్గాంతరమున నడుచుచు ముందు చూచి కారుకముతో) గంధగజకుమారమంధర
సంచారంబుతో నిశ్చంకంబుగా నంభికాయతి నారామమునఁ బ్రవేశించు నీయింక
వారూఢయోనారంభుఁ డెవ్వఁ డగునో!

చ. మరకతరక్త కౌంతి యయి మంజులపాండరగండభాగుఁ డై
యురుభుజదండమండనమహోగ్రాకృతపాణలతాపమేతుఁ డై
కరము మనోహరాకృతీని గాంచియు, వీఁడు భయానకుం డగుకా,
బరుషవిషాహియు క్తవిలపం బగుచందనకాఖిలైవడికా.

(బాగఁ జూచి) అహో! వీఁడు మాకుకూలపుఁ జెంగున వ్రాయఁబడిన పడుచుకాఁ
డు. అచిత్రకన్య వీనియధీన. (భయముతో)

క. తనలేజునఁ జీకటిలో! నను పైతము దవ్వులనె కనంబడు నేత

త్రను వకట! దురాసదుఁ డీ! యన యావనజ్యంభమాణహర్యక్షగతికా.

కాఁబట్టి యీతనిచేతఁ జిక్కిన యాచిత్రకన్య దుర్గ్రహ యని తలంచెదను. అయినను
సత్యకన్యయుండఁగాఁ జిత్రకన్యతో నేమిప్రయోజనము? ఈవృత్తాంతము సర్వము

మణిపూటభిరూగకుం డగు చెలికానికి వికటగ్రీవునికి నిశేదించి నాయాచ్యం
బోయెదను (అకాశముఁ జూచి) ఈపమయ మస్మత్సంచరణోచితముగదా!

ఉ. మాయనిక్రోత నెత్తురుల మాంసపుసంచయమట్లు సంజకెం
జాయ విజ యసాంతమాన సాంద్రముగాఁ గొమరారు చుండఁగా,
వాయుసవ్య త్తిమై నిరులు వారిరిగా నరుచెంచి, దృప్త
క్షోయుతమట్టు అయ్యది సమస్తము గ్రిస్త మిసర్చెదోడుతోక.

(నిష్క్రమించుచున్నాడు. నిష్క్రంభము)

మారు—(అపేక్షతో)

చ. అరవర లేనిశ్రేమ విఁవై సునుస్థిగనఁ బొల్చి, తేల్చుదుక్
గరణములక బ్రహ్మదరసకంధి, హృదంతరిగూఢభావముల్
సరసపుదృక్ప్రచారములపాడ వెలార్చెడుసుభ్రవిభ్రమ
త్కరమున కేను దొల్లిటివిధంబున నిండియుఁ బాత్ర మోదనా?

కట్టా! యావిషయమును బానఃపున్యముగాఁ దలంచుకొనికలంచుకొని నాహృదయ
మనుతాప మొందుచున్నది.

తే. గీ. తన్నునశ్యండు పెండ్లి గాఁ దలంచుటెఱిగి : వెడలుచింటికినంతర్విధిన్న హృదయ
యింకనుండర మైనమా మిటుమలంచి సారెననుఁజూచెఁజూపు బాష్పముగలంప.

(మరల నపేక్షతో)

ఉ. పాంజియంటి మొవ్వు నడిపాట్లవలెం గడు గౌరవర మై
పుంజితపున్ని సర్గురుచి మునికతోరణ మాయుధవృధా
సంజనితంపుఁబొండిమ నెసంగుచనుంగవపొంగుతోడి యా
కంజదళాక్షియంగ మిఁకఁ గొంగిటఁ జేర్చు జూడఁ గల్గనా!

అయిన నట్లనుకోనేల? అది యనుభూతమగుచునే యున్నదిగదా!

ఉ. నే నిచె మారుచుండి శయనించి నిలంబడి యేగుచుండి కు
మ్మానియు మేలుకొంచి కనుచుండి వచించుచు నుండి మోనినై
నాను నుండ, మానడపునక నగుమోమునఁ బ్రేమమాపునక
దేనియపల్కులక దగుసతిక గనుదుక నను హత్తరేవిగల్.

(ముందు చూచి సంతోషముతో)

క. కురవకచంపకేశ్వర! కురంటకతమాఅముఖ్యకుటసాంద్రంబుక
బరిచానీతనందనం బిది. యగయం గాత్యాయన గృహారామ మగుక.

(అనుతాపముతో) ఎల్లరాత్రుల సర్వమపర్వగణములు సాక్షాత్కరించుచుండుటంటేనీ మానుసుల కిది దివసైకగమ్య మని వినబడుచున్నది (తెరలోఁ గలకలము) మారు—(చూచి విస్మయించుచులతో) అహో! యహంపూర్వకౌప్రణమనావర్జితము అయినమానికపుబామిడికముల పరస్పరసంఘటనమున విస్తప్తస్వస్థరుతుమహాపీడు లయి నచ్చిపడుచున్న యమృతాంధసులచేత వృధావిభవనసమీపమున నంబరము గిక్కిరిసి యున్నది. (కాకుళముతో)

తే. గీ. పుణ్యతమదర్శనండు సంపుల్ల నేత్తుఁ | డవతరించెడు నదె పైవిడొజనుండు కమలవనవృతమై పెనుగాలిచేత | ధూత మౌదీనగనదీప్రాంతమట్లు. 13

కా. త్రైలోక్యంబును భూవిధేయము, బలిప్రధ్వంసితమ్ముండు, దిక్పాలు ర్భంటులు, స్వస్తివాది గురుఁకుఁ, బ్రాఁబల్కు స్తోత్రంబు, జన్నారే యామెత కిటు హైమగిరి, మందారాభి పూదోఁట, మిఁజాలే బావి, యొడలో శచీనయనవీక్ష్యం; బింద్రుభాగ్యం బహో. 14

(మఱియొకవంకఁ జూచి) మెఱపువెలుతురువలెఁ గన్నులు మిఱుమిట్లుకొల్పుచున్న యీపెద్దవెలుఁ గేమిగా నుండును ? (అలోచించి)

శీ. అందఱుకౌ సమాన మగునాస్యము వేల్పులకుఁ, బురత్రయీ సుందరురాండ్రమంగళపుమూత్రముఁ ద్రెంచినకూలికన్న, రూపాందినస్యాహనోముఫల ముత్కట లేజమునం దమంబు మా యం దిగుచున్నవారే డితఁ డహర్వ్రతలేజాఁ డుష్యర్బభుం డగుఁ. 15

(చిఱునవ్వుతో) ఈతనిం జూచి యీషదున్మసితమందాక్షముగా హరమహిషి స్మృతదాహము సంస్మరించు నని నే నూహించెదను. (వేటువైపు చూచి) ఓహో! భీషణోజ్జ్వలాకారుఁ డిదిగో భగవానుఁడు క్రాద్ధచేపుడు.

ఉ. పాపహతాత్మకీవులకుఁ బ్రాచీతపుంబరమోపకారముం బాపఁగ యుక్తదండనము శుద్ధమనంబునఁ జేయువారే, డిరులో చోపుడు వెట్టునాజగముచుట్టముగాదిలిపట్టి యైనవారే డీపాడకట్టునాతఁడు పితృప్రభుఁ డేల నమోజనర్హుఁ డా? (ప్రచూఢ) 16

అయ్యో! యీయనవాహనమున కీయాకస్మికసంభ్రమ మేమి చెపుమా! అ! తేలికనది.

ఉ. మాత! జోహా ర్జోహా ర్మహిషమర్దన! ఏ కని మ్రొక్కు జేవనం పూతమువాక్పయంబు భయకంపిత మౌచును నాలకించి, తక్ దూతలు ముట్టుకొన్న జవధూతవిషాదభయానకంబుగాఁ జోతు తృధావనంబు సలుపుక వలవంకకు ఘంట పెక్కిఁగఁగఁ. 17

(అన్యత్ర చూపుఁ బఱపి భయముతో)

చ. వికటపుమోముఁ గ్రొమ్మెఱుఁగువెండుకలుక, నరయండమాల, తా
శకుటమహాభుజంబులు, జ్వలన్నయనంబు, అగోన్నతంబు మే
చకఘనకాయముం గలిగి సర్వభయంకరుఁ డాచ విన్నినిక,
వికృతముగా నభోంగణము నిండి కనంబడు నీతఁ డెవ్వఁడో.

18

(విమర్శించి) ఇతఁడు దిక్పాలపంక్తినిఃష్టుఁ డని వినంబడురక్షాపతి నికృతియని తలం
చెదను. (నవ్వి) ఆహా! యీతనియం దంభికౌపరివారవర్ణమున కెంగసా
హదకాః ॥

తే. గీ. తేగఁ బ్రత్యుద్గమింతురు, కాంగిలింతు । స్వాగతంబుల నడుగును రవసరంబు
నుచితము వచ్చింతు, నిర్వృతిరా, నిచటనున్న! ప్రమథులెల్లనునిండాదుప్రమదమునను.
(స్వర్చనుఖమనభవించి) ఏమిది? నాయంగము చల్లనిమడుఁగులో మునింగినట్టు లా
హ్లాద మొందుచున్నది! (చూచి)

తే. గీ. హరకుండలధరుఁడు రమ్యాననుండు । నగుచుఁ గరుణవదనియించు నంబుభర్త,
విమలతారకపూర్ణేందుబింబయుక్త । మైనగగి నావకౌశంబునందమునను. 20
ఓహా! యీతని తేజ మితర తేజఃపరిభావకము

క. పరుణునితేజం బన్యము । హరియించు నటన్న నేమి యబ్బుర? మీతం
డిరవుకొనుకడను జేరిన! తరుణముననె పానుఁగుపడుఁ గదా పెనుజోతుల్. 21

(మఱియొకయొడఁ జూచి తావి ననిసి) సకలేంద్రియసంతర్పణంబయిన పరిమళంబునఁ
బ్రపంచము ముంచివేయుచున్నాఁ డీతఁ డెవఁడో? (బాగుగఁ జూచి)

చ. అనలుఁడు మిత్రవంతుఁ డగు, నన్నము పాముల కబ్బు, నూర్పుపు
చ్చును, భువనం బనూన మగు కూలిశరీర మెవండు గల్గి, మా
ర్ధనమనసంచతక్కునుమదామగళనృకరందలుబద్ధం
గనిచయగానబంధురుఁడుగా నలగంధవహుండు డిగ్గెడుక.

22

(తలఁపు వచ్చినట్లుగా) ఏతద్దర్శనంబున నాహృదయ మేమెకాని యనిర్వాచ్యమయిన
యాత్మకృమ నొందుచున్నది.

తే. మానసము హర్ష పడు, స్వాత్మమతి జనించు
నితనియొడ నేమొకొ యిదియేనెఱుంగ; (చిఱునవ్వుతో)
నైన సంగంబునను గేవలైక్యబుద్ధి
గలఁగు సమసాముతకుఁ బయస్కులకుఁ బోలే.

23

(అతిశయముగా నన్యత్ర చూపు మరలించి) ఏకపింగళమయిన కనుంగవతో నన్నిహితుం డయిన సమగ్రభూషణమణిప్రభాశకలితకార్యరాంధకారోన్మేషుఁ డీపురుషోద్ధుఁ డెవ్వఁ డగునో? (తెలియుట నభినయించి)

చ. కలములకాపురంపుటలకా పురమాలికి సార్వభౌముఁడున్

విలసిల్లెజభూధరినివేళితశీతలపాదచూడుఁడున్

లలితపుష్పరాజ్యకమలాచపలానలి కంబునాచూఁ డొ

నలఘుదికాధినాథుణి యెలదిలుండగునీతఁ డారయన్.

24

(సానునయహరంబుగా) అహ! నాసౌభాగ్య మవాద్యనసగోచరము గదా!

మ. సజవోచ్చైర్లలదౌపవాహ్యాప్యవభస్పందానువృత్తిస్థల

న్నిజమాడోచ్చలితాదితేయ తటినినిర్మాణఁ డాహ్లాదకృ

ద్విజరాజచ్చవి, తాను దృశ్యభమునం దీపించుచున్నాఁడు పూ

ర్విజయుం డవ్వల దవ్వలం దొలఁగ చారిం దారునం దేవతల్.

25

ఉ. దేవర యిప్పు డొద్ద కరుడేరఁగ వార్ష పరీతచిత్త యై

దేవియుఁ దత్తటంబునను దిగ్గనఁ బయ్యెద జాణ లేచి, కై

లావిడఁగా జయాసఖి, కలంకున మిక్కిలి సర్వభ్రమంబునన్,

దా విభవ దాయఁ గాఁ గొనిపదంబు లిదే మెలమెల్ల నేగెడున్.

26

(మరలనిలోకించి) అహ! యిది యతిమనోహరముగా నున్నది.

క. సురసిద్ధ సాధ్యవిద్యా! ధరకిన్నరసుందరులయుదారనయనభా

సురముఖముల నిండి దివం! బయ దగు బహుచంద్రమండలావృతమటె.

27

నే నీబృందారకుఁ కండఱకు వందన మాచరించెదను.

తే.గీ. అగునొడగూర్చ నెగుఁదొలంగఁ బెట్టఁ గలుగునింద్రాదిదిక్పాలకులకుఁబ్రణతి;

యేతదభిలాషురశ్రేణి యేపుడుఁ గొలుచు;దేవిశ్రీలరాజపుత్రికి జోహారు. 28

(నమస్కరించి లేచి పైకిఁ జూచి) అయ్యో! యాకాశము శూన్యమైనది.

తే.గీ. వేలుపులు లేరు, లేరు దిక్పాలు రప్ప! రసలు లేరు; విమానవర్గంబు లేదు;

కేవలంబును దొంటిభయావహంపుఁ. జమ్మచీకటిశేషించెఁ గ్రమ్మఱంగ.

నిర్వర్తితకర్వాణీదర్శను లయి గీర్వాణులు గమించి రని తలంచెను. (హర్షముతో)

తే.గీ. వెనుకటిభంబులంగు సల్పినమదీయ!బహుతరోత్కృష్టతప మెల్లఁబండెనేడు;

దేవతాసార్థమును దాను గేవలంబు! సాంబమూర్తియై నాకు సాక్షాత్కరించె.

(విమర్శించి) సర్వమంగళాచరణమూలోపసర్వణమున కిదియే నా కనుకూలసమయము

సమీపించెదను. (పరిక్రమించుచు నశేషతో) అంభిక యనుగ్రహించునా?

క. ఉపచిత్రమునరాగుండ నే! నపావిష్కృతకార మడచి కరమునక

జపలాక్షి కేల్లపొందునా! తపసుండు సరాగనశీతామరవోలెక. 81

(ముందుమాచి) ఇదె యుపవనద్వారము. నేనిందుఁ బ్రవేశించెదను. (ప్రవేశించి తొట్రుపాటు నభినయించి నిర్వేదమాతో) ఇది సమప్రదేశ మయినను నాయడుగు తొట్రు వడు చున్న దేమి కారణము? కాని. ఇక్కడనే కూరుచుండి జీవిని బ్రసన్నురాలిం జేసికొనియెదను (నోసిలిపట్టి)

ఉ. పంచలపాలుగా భిగురపాణి, కుజేనుడు పాట భీరుండై,
కౌంచగ నిల్ల కేల డొడలఁ గంపము శూలయు మాలఁ దూట నే
యంచు నాలుబోదు పారయం బలుబామాలు, సైంధ కెన్నరా
త్రించగుమస్త మేడ్లై మధించినజేవిపదంబు గొల్చెదక. 82

(సత్తాళముగా నాకాశమున)

ఉ. తోడివయస్య యావిజనుతో సరసోస్తుల నింక మానకీ,
జోడుగ నొద్ద నున్న కళియానునిమోమునచూపుఁ దిప్పకీ.
పోడిగ నెత్తునంఘ్రికః జిభూషయు గలున ప్రాంగకుండఁ జెం
డాడితి న్నదిజా! మహిషు; నంబ! యి దేమి విలాసమో గదా. 83

(నిమిత్తమును నూచించి)

తే. గీ. ప్రియశివాలింగము నీకు బెరయ దింక! నకట! దక్షిణబాహువా! యదరే జేల?
యెఱుంగ వే మల్లికాపుట నైక హేతు | వైసగ నోత్తరతినవాక్యో బు నీవు? 84

(నిశ్చయించి యాకాశమున)

తే. గీ. అయనిర్వాన్యకన్యకానర్థ గత్తు | మల్పసుకృతుండ నగునాకు నబ్బమి తగుఁ ;
గాని త్వద్వాక్యమే కదా దాన మూల | మంబ! నీకరుణార్ద్రత కద్ది తగునా ?
అయినను స్వకర్మాధీనసుఖదుఃఖుండ నియన నేను భగవతి నీకాశ్వాసని నుపాలంభిం
చెద నేల? ప్రియతమి! రాలు లభింపమింటి నీ నాజీవికము నిష్ఫలము గావున స్వయ
ముః హృతంబులైనాని కుసుకుసుమంబులచే యార్యామహాదేవి నర్పించి సంతోష
పఱి చెదను. (మరల నాకాశమున) ఓకాశ్వాసయీ!

తే. గీ. ప్రాతృకామి! మౌదాగల్గి! తల్లి! | యనుఁగుండెలి నాకు మల్లిక యబ్బుదేని
నాదుహస్తాసిలూనకంతంపు మోము | గ శమివును నీపదములఁగోకనదమగును.

(కత్తిదూసి సప్రార్థనముగా)

తే. గీ. పద్మపాటల మైననీపదములందు | జీవిరో! నాకు భక్తి వర్ణింప గాక;
యనుఁగుమల్లికతోడ జన్మాంతరంబు | నందు నైనను సంగమ మబ్బుఁ గాక.

(భిక్షుము కంఠమునం దుంచుకొనుచున్నాడు)

(అకాశమున) హా! నాథ! మారుత! రక్షింపుము రక్షింపుము. రాక్షసహస్తమునం దెట్లు చిక్కియున్న నన్నేల చూడవు? మొట్టమొదట మత్తుటేనుగుహస్తమునండి నన్ను విడిపించి బ్రతికించినవాడవు ఏవేకావా? హా! యంబ! గౌరి! నేను సత్యముగానే రాక్షసహస్తమున కియ్యబడితిని. హా! తల్లి! హా! తల్లి! యిదిగో! గౌరిప్రసాదలబ్ధ కయిన మాయేఃపుత్ర మల్లిక చెల్లి పోవుచున్నది. హా! మాతృ సమానురాల! భగవతి! మందాకిని! యిదిగో! నేను నిశూశ్రమపుసమీపమునకే తేబడినదానను సమ్మా! నామీడిప్రేమచేతను గదా నిపు హిమగిరిని విడిచి పెట్టి యిహ్లాటికి విచ్చేసితిని! హా! సఖి! ననమాలిక! హా! కాలిండి! మీదర్శన మింక నాకు దుర్లభము గదా! (భిక్షుము కంఠము నుండి తీసి సుక్రమాభిప్రాయము లతో) ఏమది! మల్లికార్జునము కడుదాకరణముగా గగనగోచరమగుచున్నది! [విహదవిచిక్చములతో]

ఉ. అక వసింప మేడపయి క్రమ మించిని కొంచుబోయెనో?

నాక మలంకరింప నుచునాధుడు నేలుపుటక నారింజిగో?

ప్రాకటభూష చంద్రకళ వాలె నట మిగిలెడు డెత్తెనో?

యాకసమం దిటుల్ కురిం యై విలపించెడు భీరు వే మొకో?

88

(పెక్కిజూచి) అన్నన్నా! యెంతప్రమాదము

నీ గుండె జల్లపపల్లకొరమీనంబులు వేలుజంజులురాగివెండుకలునా
మడిపిడ్డబొమలమోమును, బెద్ద లకొను కలుగు దేరినవంక మెఱుగుగోల
ఁజుగ్రుడ్డులు గల్గి వ్యోమంబు నదమచ్చెయ మల్లులొంచుభయముం దెనెనో?
తెలిసె నిశ్చయము; రాత్రిగుండు వీడు, ప్రవాహిచుచున్నాడు, వైవమెంత
యాపదఘటింపె! నవె నానయంకశలమునుండి ప్రక్షిప్త యౌచుం బయోధిరంబు
వలనఁగ్రొక్కరు మెఱుంగు దీవయునుబోలెఁబడెనమ్మ కగడగ డవిడకుచుచాహ!

(కన్నీళ్లతో) హా! విధాతనిష్కరుణాత!

చ. మునుమును నేన నేన యని బోలుట చేతుల నూత్ర యీచునో

పనమలదారి నైనఁ గటిభౌరిమునక మెలమెల్ల డిగునం

గన గగనంబునుండి వడిగాఁ బడు, గాంగర్పులం బెకన్పిచి

మృగచవుదంతిచేతిబలిమిం బడుబంగరుఁగమృతీఁగనాక.

40

ఈమెను నేను బడకుండఁ బట్టుకొనియెదను. (భిక్షుము క్రిందఁ బెట్టి చేతులు వెలికిం
బయికెత్తుచున్నాడు)

(తరువాత మారుతహస్తగతయయి వడకుచున్న మేనితో వల్లిక ప్రవేశించుచున్నది)
వల్లి—హా! పదిహేనుతినిగదా!

మారు—(కన్నీళ్ళతో) అదృష్టవంతురాల! భయపడకు భయపడకు.

చ. మగిల బదిలిండుకొ, మ్మిటులు మాటికి మేను వడంక నేల? నీ

కొదవ చుప్పద్రవం బసురయుద్ధతినేని మతోంటనేని యిం

కిని యభయప్రదేశము నుమీ! భవదీయవిధేయు యె

మృగశలిమబునందు ననియించినదానవు చూడు సుందరీ.

41

వల్లి—(చటుక్కు నడచి) అహా! మహాభాగండే. హా! మహాభాగ! (కంతము గాగిలిండుకొనుచున్నది)

మారు—సుందరీ! యిం యెమి!

వల్లి—(తడవు నిక్కనించి సిగ్గుతో) నేనాకాశకాశీప్రమాణమువలన మహాభాగుని పాదసేవ గుర్తభవం తలంచి యాశురరాశ్రమనుఁ బ్రాశంభయియిన నవమాలిక ను గూడఁ గన్న ముఱుగి మాణమునఁ గృతవిశ్వాసుల నయి భవనోద్ధానమున కుఁ జోయిని పోయినతోడనే యెనఁడో రాక్షసుఁ డొకఁడు నన్నాకస్మికముగా నెత్తుకొని యాకాశమునఁ బుగెత్తుచుండఁగా వైవికముగా వానిబారికిఁ దప్పి యిప్పుడు దేవరచేతిలో జాతి పడితిని.

మారు—(ఉచ్చాసముతో)

ఉ. పాదువు శ్వాఘ్నశేయును బంధుజనప్రియ! నాకునై, శుభం

బీయశ్చ తుభుమే వ మోలియుంపఁడు సింహగుఁడిండి, పూర్వ, మా

హేయునిచే కిం దొలగి తీగతి, భాగ్యు; నేలఁ గూ మ్మ

నాయెద హేమమాలిక యనం గయినేని తదృష్టమే, ప్రియా.

42

వల్లి—మహాభాగ! మీరేల యిక్కడఁ దేవతాద్వితీయులరుగా విజయంచేసియుంటిరి?

మారు—ఉ. పనును నాశిశోంబుజము నీగిరిరాజశేనూరి కింపు గా

గానుక యిచ్చి, నిజ బడయఁగా మదిఁ గోరి, కురంగనేత్ర! కం

తానఁ గదిందుకొంటి (చేతఁ జూపుమ) నీకటస్థిత మాయని కేలఁబూని

వల్లి—(తొట్టుపాటుతో) మహాభాగ! సాహసము చేయుకు.

మారు—(చిఱునవ్వుతో) యా! లోననె నీమహోకపుటెలంగు చెవిం బడఁ దెంపు మానితిన్.

43

వల్లి—(తనలో) అయ్యో! కడచినప్పతాంతమా చెప్పఁబడుచున్నది? (సకరుణానురాగముగా) అహా! నామిత్రము మహాభాగుఁడు ప్రాణత్యాగము గూడఁ జేయఁ బ్రయత్నించెనే!

(తెరలో) ఎవడో యాయువు చెల్లినవాడు నాయుత్సంగమందలి మానవశస్యను దొంగిలించినాడు. నాయుడిలో నప్పడతి యిప్పుడు కనబడ కున్నది. నే నొక్కయొంటున దానిని సింహాశ్రీప్రముఁ జేర్చ నాలోచించితిని.

(ఇద్దఱు వినుచున్నారు)

మారు—(నవ్వి) అహ! దేవీప్రసాదమున నిమె నా పీఠిలోఁ బడినసంగతి యిమూర రాక్షసుఁ డెఱుంగఁడుగదా!

మల్లి—(భయముతో) అయ్యో! రాక్షసుఁడు మరల నెచ్చుచున్నాడు. (నడచుచున్నది)

మారు—(నవ్వి) సుందరీ! భయపడకు. త్రిణమాత్ర మాచెట్టుచాటున నుండు. ఈ చెనఁటిరక్కనని నేను తెఱచెదను.

మల్లి—అయ్యో! మహాకాయుఁ డయినరాక్షసునితో నాఘుఁ డెట్లు కలయఁబడునో?

మారు—(నవ్వి) భీరురాల! మహాకాయుఁ డయిన నేమి?

తే.గీ. చండదృశ్యహరీర్షతేజస్సు తొడఁ నున్న సేయగు పరవపుష్కస్థిల్ల మబల!
యంబుజపుఁగెంపుఁగ నకట్టియడఁగుగి బూది సేయకా కొఁ దింగి ఎఱకవాది?

మల్లి—(భయముతోఁజెట్టుచాటున నున్నది)

మారు—(కత్తిదూసి గర్వముతో నిలబడుచున్నాడు)

(తరువాత తెడకుకొనుచు సుక్రమునతో నుద్ధృష్టముగా రాక్షసుఁడు ప్రహేళిచున్నాడు)

రాక్ష—

కా. నే నాసింహాశ్రీదేశకావనపతిఁ; దీప్తిఁచువామౌఁగ గా

లూనక భ్రామితకూటశాల్మలి భయం బొందు నృహమ్మగృహపుకా;

స్త్రీ సంకస్థను గోలుపోయి వికటగ్రీవాసురు డోర్పునే!

నానాతీం గయకొన్నయన్నరుఁ డెటు న్నాఁడే గతాయుం డింకా.

మల్లి—(భయముతో) అయ్యో! భయంకరశరీరుఁ డగువీనితోడఁ గునలయవశకొమలాంగుఁ డయినమహాభాగునకు సంగరంబెత్తెఱంగున జరగునో గదా!

మారు—(చూచి విస్మయముతో)

మ. శిర మద్రంశవతుంగతైలనిభ మీక్షింతుర్ సముద్గీర్ణురై;

యురముం బ్రసవికాలభిషణము తాలొత్తాలమల్ బాహువుర్,

చరణస్యాసము ధూతధూతలము; చాలక వీనిమైస్మిక్తికా
బరమాణుత్వముఁ బర్యవర్తింబులనె పొందంతే నెనోధాత ముకా.

45

(బిగ్గలుగా) ఓరీయకంగిళస్సర్వ!

తే. గీ. మనుమనుమార, శృంగారరసపయోధి; సుధ, మదనజీవనాడి నావిధువదనను,
బరమకల్యాణి నంటుబిళిరము నూలు! వ్రుక్తు లెటుగాదు రోరిక్రవ్యాదపాళ!

రాక్ష—(మారుతునిఁజూచి) ఎజముగావెడేవోరుఁడు. (సోపహసముగా) ఓరోరివో
రీరీదా! మేల మేల!

తే. గీ. గాధవిషపిష్టి భీషణకాలకర్ప! విస్ఫులస్ఫూః సలకశోభితవణిశిల

నన్మదీయగతమన్యపర్యంకవిధ్యశి! జన్మనిని గవ్వినాడెవీ వెవ్వడెపుర!

మారు—(సక్రోధముగా) హా! లోకవిద్విదాచారి! వెండియు నివ్వెవహారము కన్య
కొగోరిమే యగుచున్నది (అన్యాయముతో)

మ ఆరితం బామమతీ! పలాశ! చాలాత్మా! శ్యావ మాజ్ఞాహుతిం

బారియ! బోలున! బాలవంటు! బు! చీ! హాతీన తాళించితే!

మరికాదే! కళోరభుజిదియువ్యక్తికంకంకంకంకంకం

గరినిఘ్నాత్మ! వోవర్త్యుభరమేవీక్తికంకంకంకంకంకం

46

రాక్ష—(హామముతోనో) తా! బిల్వగ్రస్తాడె నను నాయొకట నిలచుచు నిశ్చింతము

గాఁ బొగతుకొనుచున్నావు! (బొగ్గలఁ జూచి ప్రత్యక్షిస్తాఁడనలొ) ఓరీదే

మన్మహాలాచలభిఘ్నం! చిరుని ఎరుచునాఁడు చిత్రకన్యావోరుఁడని భుజి

హ్నాఁడు నాతోడ కెప్పినవాఁడు. ఓరీదే (ప్రకౌళముగా)

ఈ ఏలర మెక్కడి! నిరీక్షింపఁ నెజికినిమందు. నా

మ్రోలతి చచ్చినాడె విలు! మూసాడె! పుణ్యము; కన్య కమి పో.

నిరులఁ జొరపండు బలె నిమ్మలలాంగము మేళగించి త్వి

ద్వాల శమింపఁగా గుటగుట! దిము నెత్తుటిచారు ద్రాగుచుకా.

50

(మారుతుని మూఁపునఁ బెట్టుకొని పరుగెత్తుచున్నాఁడు)

మల్లి—(సత్వరముగాఁ జెటునాటుననుండివచ్చి) రోదనముతో! భద్ర! రాక్షస! యి

దిగో నంజలిపట్టి వేఁడుకొనుచున్నాను. మహాభౌగుని విడిచిపెట్టుము. వెండియు

నన్నే భక్షింపుము.

రాక్ష—(చెవిని బెట్టక నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

మల్లి—(కన్నీళ్ళతో) ఆయ్యో యో! మహాభౌగుని రాక్షసుఁ డెత్తుకొనిపోయినాఁడు.

(సకరుణముగా) హా! సకలలోకలోచనచకోరవారపూర్ణచంద్ర! హా! కండర్పమ

నోహరాంక! హా! శుజనమాదాహణి! హా! పుండరీకలోచన! హా! లక్ష్మీవిహారభవన! హా! మల్లికార్జునదయవల్లభ! హా! మారుత! సర్వలక్షణలక్ష్మితమైనదిక మయివిగ్రహము రాక్షసాహారమగుచున్నదా నాథా! అయ్యో! నేనెంతపాపాత్మురాలను! ఎంతయదృష్టహీనురాలను! కట్ట! దైవోపహతురాలనుగదా! సర్వానర్థమలకు మరల మరల నేనేకారణ మయిచున్నదానను. (బట్టార్పు పుచ్చి) నా బ్రతు కొక సిర్గము. అయ్యో! మరిణము కూడ నాకు రుగ్లభ మయినది భగవతీ! భూతిభాతీ! నాకు వివరమిచ్చి ఏలోనికీ దీసికొమ్ము. కటకటా! సకలభవనమును గాలాంజనవల మయినకటికిచీకటి క్రమ్ముకొని యున్నది నేనెక్కడకుం బోదును? ఎవ్వరికి మొట్ట వెట్టును! హా! దిక్కు-మాలినదాన నయితిని గదా! (రోదనము చేయుచున్నది)

(తొట్టపాటుతో మందాకిం ప్రవేశించుచున్నది)

మందా—బిడ్డా! భయపడకు. భయపడకు.

మల్లి—(చూచి కన్నీళ్లతో) అయ్యో! భగవతీ! భగవతీ! రక్షింపును రక్షింపును.

(సాదకుల మీదకు బదులన్నది)

మందా—(సకరణముగాఁ గొంగిలింపుకొని)

చ. తెలిసితి జ్ఞానరూప మగుదృష్టికతింబున, భీకరాల! మీ

యలవ్యసనానుబంధము సమస్తము; కస్తీని బొంద కిం కిటక;

విలయము గండ్లురిక్కములు; వేమచీకటి విచ్చుమొగ్గరక;

దొంగగురు లేయి; దైమును దోడగు; గ్రమ్మట ఛేద మయ్యెడుక. 51

మతియు మారుతుండు రాక్షససాస్త్రుల డయ్యె నని సంతాప పడకుము.

తే. గీ. భవ్యశార్యవిడచితిసవ్యసాచి! మానతుం బరాభవింపంగ లేరనురులు;

ప్రాక్కుధరజ్వంభమాణాంశుబాలభాను! దట్టమగుచీమనా లరికట్టగలదె?

(తెరలోఁ జటచటధ్వని)

మందా—(చూచి యానందముతో) మారుతపరాక్రమ మెఱుంగనిదానా! మల్లికా!

మహాభాగునిచండినము చూడుము.

క. మూపుననుండి భయంపడ; కొపిళితాశనునిశిరము నతిఁ డనిఁ దునిమెక

గైపునఁ గరికుంభము వి! శ్రోపమనఖరాంకుశమున యువహరి వోలెక. 52

మల్లి—(హస్తముతోను భయముతోను జూచుచున్నది)

మందా—(ఆనందముతో)

చ. అనిపాతమస్తకుం డగుచు నద్దిరి! బిట్టద్రుంబధరాతలం

బసురుండు నిజహూతదలితాద్రితటంబును బోలెఁ గూరెడుక;

(అశ్వత్థామతో)

విస్మృతిపుండ్రత్యజంధమున వెల్వడి యుజ్జ్వలభూషణుండు మిత్ర

దెసఁ బురుషుం డొకం డహహ! నివృత్తరీరము దాల్చి యేగెడుకా.

54

మల్లి—(విస్మయానందములతో) భగవతీ! యిది సహశ్చర్యము! అతభీషణుం డగు

రాక్షసునిపలన ద్వ్యపుగుఘండు బయలు వెడలి నాడు. చూడు చూడు. ప్రదక్షి

ణము చేసి చాల్చి ప్రణీతసంఘటితాంజలిఁజల్లెను పుటుండయి మహాభాగునకు నమస్క

రించుచున్నాడు

మందా—(అశ్చోచనతో) ఎఁడో నివృత్తపురుషుండు శాపవశమున రాక్షసుఁ డయ్యె
నని తలంచెదను.

(తెరలోఁ గలకలము ఇద్దఱును వినుచున్నారు)

మల్లి—(భయముతో) భగవతీ! రాక్షసభయంబునం జేసి మౌల రాక్షసుండే వచ్చు
చున్నాడని తలంచుచున్నాను.

మందా—(చూచి) బిడ్డా! యిదిగోఁ గన్నీరు విడుచుచున్న సితండ్రి నమాత్యవిశ్వవసు
నిఁ బురస్కరించుకొని నిన్ను వెదకును బెడిద పుఁ గైగువులు గైకొని వీరపురు
షు నీటు నటు సన్నత్ర దిగుచున్నారు.

(మరలఁ చెరలతో) హా! పుత్ర! మల్లికా! యింద్రబల్లకౌముఁ జూచి కూడఁ జీఁ
కటి యని జడిసెడుదానవుగ నా తల్లీ!

మల్లి—(కన్నీళ్ళతో) ఆయ్యా! నాకునగా రేడ్చుచున్నా రేమిచేయుదును?

మందా—బిడ్డా! నిన్నుఁ గానక దుఃఖపడుచున్న మీతండ్రిగారి నూఁడించి, నీకుఁబా
ణదానమహోపనయము నుండి విజయమునఁ బిల్లయిన్న మారుతునిఁ గూడ సంభావిం
తము రమ్మ. (సప్రవ్రామించుచున్నారు)

—* గ ద్య . *

ఇది శ్రీపరమేశ్వరవిరప్రసాదసమాపాదితసగళ వితాధురంధరి వడ్డాది సాధువం
శక్తిగణిరాకరరాకాసుభాకరాచ్చనామాత్యపాత్రహరితసగోత్ర పవిత్రగుణక

దంబ లక్ష్మ్యంబాగర్భశక్తిముక్తాఫల సూరపరాజప్రధానతనూ

• భవ విబుధవిధేయ సుబ్బరాయ నాచుధేయాంధ్రీకృత

మల్లికామానుత్యపకరణమునందుఁ బంచమాంకము.

శ్రీరస్తు

మల్లికార్జునామృతపకరణము

షష్ఠాంకము

(తరువాతఁ గాషాయాంబరయుగళహస్తుఁ డొకపురుషుఁడ ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

పురు—(హస్తముతో) ఓహో! బృహస్పతిని బరిహసించెడు తననయప్రభావముచేత మల్లికార్జునహాసంగళమును సులభపఱచుకొనుచున్న మాశంబరకప్రభువుగారి యెడలనమాత్యవిష్టురాతుఁడుగారిపుత్రుఁడగుగ్రదరాతునికిన్నే హాసబంధమత్యధికముగదా! అంగుచేతనే సన్నిహిత మైనయివివాహమహోత్సవమునంగు సంతోషితు లగుమహాజను లిటుకొటము పొరయక సుఖముగా పసింపుటకయి నిజమహాభవనమునందుఁ గొంతభాగము వారికివిడిదకుఁగూడ నొసంగినాఁడు. ఇంతయకొక తండ్రి యయినవిష్టురాతుఁడుగారికి సమ్మతము కొకపోయినను దా నాయనను సరకుగొనక తనసోదరిని రమయంతి: వార్యకలవింతుని కియ్యజూచుచున్నాఁడు. (నవ్వి) సోమహాసకూలమునఁ జూచినదే మొదలుగా వార్యకలవింగకునికి రమయంతికయందు ననురాగము వర్ధిల్లుచున్నది. దానిని జేసియేకదా యతఁడు సవికారము లయిననయనాంచలములతో నమ్మి చుఁబోలేని మరల మరలఁ జూచుచున్నాఁడు. తానుగ నెట్లయెదుటికిఁ బోయి యే మెహెల్లాపించుచున్నాఁడు. తా నేవో ఘనకార్యములు చేసినట్లు తననోటితోనే యా మెయొద్దఁ జెప్పకొనుచున్నాఁడు (పక్కన నవ్వి) ఇతఁ డిన్ని పాట్లు పడుచున్నను నామెక మాత్రమి తనిమోము విషప్రాయము చూడ గిట్టదు. (విమర్శించి) కానున్నది కాఁగలదు. అర్యకలవింగకుఁడును రమయంతికను సర్వదా పొందఁగలఁడు. అనుభవములు పునఃసేవ్యవిషయైరా లయినమందాకినిభగవతిని నానావిధసత్కారములుచేసి శంబరకప్రభువుగారు తమవశమునకుఁ ద్రిప్పకొనుచున్నారు గదా! ఆతల్లి నిశ్చయముగాఁ దలచుకొన్న పక్షమునకుఁ దామరకుసుజందరామసుబరస్పరాన రాగము గలిగింపఁగలను. చెంగలవ నయినను వేవెలుంగుతో సంఘటింపఁగలదు. ఇదిగో! గ్రాత్రగా వికసించుచున్న మోమునఁ బువ్వుపన్నెగలిగిన యామెత్రినిపన్న కావిదువ్వలవ లామె కిచ్చుటకేగదా ప్రభువుగారు నాచేత బంపినారు. వివాహమంగళోపకరణవ్యాప్యత యయిన భగవతిని జూచుటకయి, విద్యుద్వితానము

వంటి కాంచనద్యజడండమండలమునెత్తినబహిర్గోపురముచేడిపించెడునమాత్యవిశ్వ
వసుండుగారి యామహాభవనమునఁ బ్రవేశించెదను. (ప్రవేశమభినయించి ముం
దుచూచి) ఇదిగో! రమయంతికకుఁ బ్రేయసఖ యయిన మధురిక లోఁగటిలో
నుండి యాలాగున వచ్చుచున్నది.

మధు—(ప్రవేశించి యానందముతోఁ దనలో) ఆహా! యనితర సాధారణమతిప్రభావ
యగుచుందా! సింభావతి శంబరకవంచనోపాయము ననవద్యముగాఁ గనిపెట్టినది
గదా! (నిశ్చయించి నిశ్చేదముతో) అయ్యో! రమయంతికకు రుద్రరాకుండు
సహజశత్రువు గాని యున్న గాఁడు. మర్కటమునకు మల్లపువ్వులదండవలెఁ గల
వింగళకుని నీమే నీయఁ జూచుచున్నాఁడు ఇందుకుఁ గూడఁ చెలియఁదగిన
యుపాయముఁ బ్రయసఖికేబోలె భగవతి నాచెలిలోఁ జెప్పియేయున్నది. (పురు
షునిఁ జూచి) ఇప్పు డేకగృహనివాసపరిచయమువలన వీఁడు శంబరకపరిజనుఁ
డయిన చపలకుఁ డని నేను చెలిసికొనుచున్నాను.

పురు—మధురికా! భగవతి మందాకిని యెక్కడ నున్నదో నీకుఁ చెలియునా?

మధు—(తనలో) వీఁడు భగవతిని వెదకుచున్నాఁ డేమి? కాని అడిగెదను. (పు
కాశముగా) చపలకా! భగవతి యెందుకు?

చప—(నవ్వి) మద్దరాలా! యనుల్లంఘనీయ మయినయాకాశభాషితమును బ్రతిపా
లించుటకయి శంబరకప్రభువుగారి కామె సర్వవిగ్రంభపాత్ర మయి ప్రవతించు
చున్నది కాదా?

మధు—(తనలో) తల్లీ! భగవతి! నీవగచనప్రభావమునకు నమస్కారము.

చప—(తనలో) రమయంతికావృత్తాంతముఁ జెప్పెదను. (ప్రకాశముగా) ఇప్పు
డావిశ్వకముగా భగవతిని సందర్శింప నలయును అన్నగా రగు రుద్రరాకుండు
తన్నుఁ గలవింగళకునకు నిచ్చినను మంతుఁడనమున నాతనిఁ బెండ్లియాడ రమయంతి
క సమ్మతింపక యున్నది. కాఁబట్టి భగవతి యామెపెండ్లితనమును మానింప
వలయును.

మధు—(సోపహాసముగాఁ దనలో) నానియాసకాల! ఆకలవింగళుని పరిశ్రమమున
కు శ్రమరకచరణతాడనమే శుదకు ఫల మగును లే. (ప్రకాశముగా) చపలకా!
రమయంతిక నొడఁబఱచుట యనఁగా భగవతి కది యెంతపాటిపని? (తెరలో)
ననమాలికా! యాలసించెద వేమి? కమ్మనిపరిమళముతోఁ చెమ్మెరలు వీ తెంచె
డుకరమున నతిమనోహర మయినలీలోద్యానమునఁ బ్రవేశించి యెంతనేపటినుండి
యో మల్లిక నీరాళను బ్రతీక్షించుచున్నది నీవు త్వరితముగాఁ బోయి యొకాం

తమన వివాహోచితము అయినమంగళభూషణములను సవిశేషముగా నామె కిప్పుడలంకరింపు మని భగవతి నీ కాజ్ఞాపించుచున్నది. పెండ్లివారు రాక మునుపే నీ బీసని నెఱవేర్చవలయును జామీ.

మధు—(తనలో) ఇది మంచిదే మారుతుండు గూడఁ గలకంఠభ్రమరకసహాయుఁడయి యిక్కడనేయున్నాఁడు. ఆతనిని నిగూఢముగా నక్కడకు సారసికతోడుకొనిపోయినదిగదా! ఇంక నేనును దగినసంవిధానమునఁ బ్రవత్తికొండెదను. (ప్రకాశముగా) చపలకా! యిదిగోఁ గంచుకుల భగవతి యాదేశమును జరుపుచున్నారు. ఆమె చేరువనేయున్నది. సులభముగా సందర్శింపవచ్చును. బొమ్మ. (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు. ప్రవేశము)

(తరువాత మారుతుండు కలకంఠుండు భ్రమరకుండు ప్రవేశించుచున్నారు)

మారు—భ్రమరక! మల్లిక యీచేరువ లతామంటపము నడుమ నున్నదన్న మాట సత్యమగునా?

భ్రమ—ప్రభువా! కాళిందీనవమాలికలు మంగళాలంకరణమును జేయుచుండఁగా నామెను జూచినాడనని మనవిచేసితినిగదా!

మారు—(నిట్టూర్పుతో)

కా. దేనిం బొంద నసహ్యమన్మధుజాతికొం గూరి మన్ గోరితిన్.

దేనిం గాంచుట దుర్లభం బనెడుభీతిం బ్రాణనైరాశ్య మే

యే న ట్టొందితి, నట్టిజీవితఫలం బివ్వొక గరప్రాప్త మ

టై; నంబా! భవితవ్యతా! మరల నె ట్లవిర్భవింతో గదా!

కల—మిత్రుఁడా! సంశయింపకుము. గొంతు గోసికొనుట కయిన జంకు లేక నీవు సాహసింపఁగానే మల్లిక నీచేతిలోఁ బడినదిగాన జీవితఫలము భవానిప్రసాదము వలన నీకుఁ గరప్రాప్తమే.

భ్రమ—ప్రభువా! లతామండపమునకు మార్గ మీసల్లికాదళముల నడుమనుండి.

మారు—భ్రమరక! యీప్రదేశము దట్టంపుటాకుజొంపముల గుబురయినతీవ్రగుంపుక తమన జీబుకొని యున్నను బరిజను లెవ్వరయిన నత్తురేమో యనుజంకున నెమ్మది లేక కాలు గడలింపఁ జాల కున్నాను

భ్రమ—ప్రభువా! భగవతి యాజ్ఞ చేతఁ బరిజనమును వేత్ర హస్త లుద్యానవనమునకు దవ్వలనే యాటంకపఱిచి యున్నారు.

మారు—(కూర్చుంటూ) ఓహో! భగవతీపీతి సర్వత్ర యప్రమాదిని గదా! దారి చూపుము.

భ్రమ—ప్రభువా! యిటు. ఇటు.

(అందఱు నడుచుచున్నారు)

కల—(చూచి) ఓహో! యమాత్యవిశ్వావసుడుగారిభవనము ప్రత్యాసన్నవైవాహికమంగళమును నూచించెడు నీ దాత్తమండనవిధానముచేత నెంతచక్కగా కోళిల్లుచున్నది!

ఉ. లేనియల్లుట్ట న్వారముల దిదిరి పెందనమాల; లుంచి రిం
పైనవి క్రొత్తచిత్తరువు లచ్చపుమేడల గోడలందు; సం
ధాన మొనర్చి క్షేమపువితానములందు సుపాణిజల్లులకా,
మానుగ వీధివాకిట నమర్చిరి బంగారుఁగాయమానముల్.

2

మఱియు—

ఉ. లీల నలిందకేతుపటలీపటపల్లవముల్ గదల్చుచుకా,
దాలిచి తోరణప్రసవకామసుగంధమరందబిందువుల్,
గాలులు వీచు వెలువించలక్కచకుంకుమపుర వేగ సాం
దోలనచేటికామృదులదోర్వలయధ్వసు లాహరించుచుకా.

3

భ్రమ—(చెవి మొగ్గి) ప్రభువా! కేవల మిది వెలకధ్వనియే యనియెడ కేమి? అటునిటుఁ బ్రధావించెడు వారసుండగులనితంబబింబముల నేలచున్న మణిమేఖల సహస్రములర్పుణర్పుణత్కారంబులదోరంబయి, ఘూర్ణమానసకలాంతఃపురజనంబుల భూషణారావంబులఁ బూరితెంబయి, గుంజన్మంగళశృంగంగళంబుకాహళాదిని నాదంబుల నిర్భరంబయి, సన్నిహితమహితభూ దేవన్ద్రసంపత్త్యమానపుణ్యపుణ్యాహ ఘోషంబున మాంసలంబయి, వృద్ధకులాంగ నాజనసమారబంబు లైనపవిత్రపార్వతీలక్ష్మీ కల్యాణగానంబుల నమానంబయి యాయుత్సవకోలాహలము మహియముగానున్నది గదా!

మారు—(నీకృషించి) గఖా! కలకంఠ !

క. రమణీమణికిం బరిణయ | సమయము ప్రాపించుచుండ సాన్నిధ్యము, చిత్తము సంశయజ్ఞోలారూ | ధ మగుచు నూఁగాడఁగఁ దొడంగెడు నాకుకా.

భ్రమ—ప్రభువా! అతాభవనసమీపమునకు వెచ్చినారము

మారు—(సంతోషముతో) మల్లికావాససుభగమయిన అతాభవనమా యిది ?

కల—ప్రసాధనసమయసంభావ్యమయి త్తణోత్పన్నవిరత మయ్యెడుభూషణభుంకార
మ విఁబడుచున్నది గదా!

భ్రమ—ప్రభువా! మంగళ స్నానవిశుద్ధముగ మయిన పరితృప్తుపొందురాంగంటుచే
సవిశేష లోభసియదర్శనయుఁ బ్రసాధననిపుణనవమాలికా నిర్వర్తితవివాహసైప
ధ్యవభుతోదారజేషయు నయి సాక్షాత్కరించిన యున్మానలక్ష్మినలై దీఁగలపం
చులనుండి యదిగోఁ బూజ్యురాలు గనంబడుచున్నది.

కల—(సత్రజాలకాంతరమునండి విలోకించి) మిత్రుఁడా! చూచుచాడు.

మ. ఇదె సుతామనునోహరాంగకము లెంతే గాంతిపూరంబులక

వెద నల్లక నయనాంబుజంబులకు సున్వేలప్రమోదంబుగాఁ,

గొడ తేనెటివిభూషణంబులు హొంగుం లెంపఁ గళ్యాణి యీ

పొదరుందీపలయొద్దఁ నాను నొకపూవుందీప యై భాసిలుక.

58

మారు—(అనందముతోఁ జూచి) ఇదిగో నీమె కొంచెముగా మోము పెడమరల్చినది.

కాళిందీనవమాలికలతో నేమో పల్లపించుచున్నది సుమీ. మన మీతిఁగలనడుమ

నుండి ప్రవేశించి కహస్యముగాఁ జూతము. (అట్లు చేయుచున్నారు)

(తరువాత ముందు చెప్పినట్లు మల్లికయు, నవమాలికయుఁ గాళిందియుఁ బ్రవేశిం
చుచున్నారు)

మల్లి—సఖులారా! మీవిప్రలంభవచనముచేత నే నే నీకులంకారమున కనుమతించితిని,

నవ—సఖీ! నీవు వేటుగాఁ దలంచుకొనుము. (మారుతునిఁ జూచి సంతోషముతో

జనాంతికముగా) కాళింది! మహాభాగుఁడు వచ్చి వెనుక నున్నాఁడు. వెల్లడి

మా? ప్రియసఖికి సత్య మని నమ్మిక పుట్టును.

కాళిం—సఖీ! వెల్లడింపకు. నను నుము వచ్చినప్పుడే వెల్లడింపవలయును.

నవ—చిలునవ్వు నవ్వి) సఖీ! మల్లికా! నీవు మమ్మును వెంచిచితివి గదా!

మల్లి—(అనుతాపముతో) ఎప్పుడు?

నవ—సఖీ! రాత్రినేలే మమ్మును గూడఁ గన్న మొఱంగి ప్రాణపరిత్యాగమునకుఁ ప్ర
యత్నించినదానవు కానా?

మల్లి—(నీగ్గుపడుచున్నది)

కాళిం—అదృష్టవశమున వెంటనే రాక్షసునిచేత గృహీత వః మహాభాగునిహస్త
మునందుఁ బడినదానవు.

కల—సఖా! మల్లిక పడినచోటనే నీవుండుట యెట్లు తలపించినది?

మారు—మిత్రమా! నే నుపవసాంతరమునఁ బ్రవేశింప నెంచియుఁ గాలు దొడ్డిలిసం
డున సంకయించి యక్కడ నే నిలువఁబడితిని.

మల్లి—కాళింది! రాక్షసుఁడు గాఁడు. ఎవ్వఁడో యొకదివ్యపురుషుఁడు. అతఁడు
మహాభాగునకు జన్మాంతరమిఁకఁడని భగవతి నానఁ జెప్పినది.

(ఇద్దఱు విస్మయపడుచున్నారు)

కల—సఖా! యేసప్తరాక్షసజన్మముండి యాయనకు నీవు విడిపించితివి గదా! అ
మహాపురుషుఁ డెందుల బోయినాఁడు?

మారు—అతఁ డత్యంతసౌహృదమున నాతోడ మాటలాడి సఖుఁడా! నీవు నన్నుఁ
దలించుకొన్నతోడ నే నీయొద్దకు నచ్చి నీయభిమతమును నేను నెఱవేర్చి పోయె
ద నని పలికి వెంటనే తిరోధానము నొందెను.

నవ—కాబట్టి నీవే విప్రలంఘణీతవు

మల్లి—నీయుపాలంభ మాచిత మయినదీ.

నవ—సఖీ! నీ కీ యలంకరణ ముకూలము గా నున్నదో లేదో చెప్పు.

మల్లి—(సిగ్గుతో చిఱునవ్వుతో) సఖీ! యిది నాయలంకారము గనుక సిగ్గున నీటిది
యని ప్రశంసించఁ జాలకున్నాను. ఇంతియకాని నీప్రసాధననైపుణి వాగతీతమే.

కల—వాగతీత మని మల్లిక చక్కగాఁ జెప్పినది. ఇం దొక్కొక్కఁడే వర్ణనము నతి
క్రమించుచున్నది. ఇది చూడు—

తే. గీ. వలమనభినవకుంకుమపంకమునను! దిద్దుమదిరాక్షిముద్దులతిలక మొప్పు;

మారు—(అభిలాషతో)

రక్తమై రమ్యవదనాబ్జసక్తమై యాచంచలత నిల్చుమామకస్యాంతమట్లు. 6

కల—(చిఱునవ్వుతో) సఖా! నావచనమును నీ నవహరించితివి.

భ్రమ—అయ్యా! చూడు చూడుఁడు ప్రభువుగా లొసంగిన హారయష్టి యామెకంత
మూలమును జట్టుకొని యున్నది.

కల—(చక్కగాఁ జూచి) నిజముగా నిది వయస్యవోరంతరవిహారదుర్లలిత మయిన
హారవలియే. (విమర్శించి)

మ. స్మీరదాహంబునఁ బొందుమూల మగుమక్ష శంఖంబుపాంకంబు దా
హరియింపం దగుకంతకొండమున నీహారంబు భాసిల్లెడుకా;

మారు—

హరిణాక్షీవదనంబు నిక్కముగ నేజాంకుండుగా నెంచి యం
బరమందుండి యుడుప్రకాండము భజింపం గోరి యేతెంచెనాక్ష.

కల—(సఖామముగా) నిప్రతిభోత్కర్ష ము సర్వోత్తరముగదా!

మారు—సఖా! సముదారవిరచితసీలధమ్మిల్లగర్భకగ్రధితమాలతీకుసుమసారభ్య లభ్య
దిందిందిర మందరీమధురసమార్ధమంగళసంగీతకంబును, ననర తాటంకరణపల్ల
వితకోమలకపాఠవిన్యస్తపత్రలతాకులంబును, నతిసురభిహిమజలకబలకుంకుమకుస
సారసరసాంగరాగలులితఘనతుంగకుచకుంభాభోగప్రేంభోళహాజాలంబును, నివి
రీసనితంబమండలమండితకాంచనకాంచీగుణపద్మరాగమయూఖపుంజమంజిష్ఠారం
జితమంగళక్షేమంబును, నాముక్తమాక్తికమాపురకిరణకృష్ణహంససంసేవితచరణ
పుండరీకంబును నై నయవాభిరామ మయినయూ మైవే నాహికనైపఘ్నము సకలప్ర
తిభాదూరమునుమీ. (బాగుగఁ జూచి) అయిన నీయనవద్యాంగికి నలంకారములు
పునరుక్తమలే. చూడు—

మ. నయనప్రాంతవతింసితశ్రుతిపుటికా న్యర్థంబు నీలాబ్జ; మే
క్రియ హారంబును గానీ భారము స్థితిశ్రీ దాల్చుచందోయి? న
వ్యయరాగాంఘ్రియుగాతిబాధకము పిండాల క్తపాతంబు; ని
శ్చయ మీసాజపుర గమ్మతావిమెయికిం జర్పల్ వృథాయాసముల్. 8

భ్రమ—పాపటయందఁ జూడమణి కనఁబడ దేమీ!

నవ—సఖీ! నీయవయవలక్ష్మిచే నలంకృతి మయిన మంగళాలంకరణము నీరత్నముకు
రమునఁ జూచుకొనుము.

(ఎరుట నద్దముఁ గనఁబఱచుచున్నది)

మల్లి—(సిగ్గుతోఁ జూచుచున్నది)

మారు—సఖా! చూడు—

మ. ఎలప్రాయంబున మీఱుసోయగముచే నీముజ్జగంబంగుఁ జి
త్తులకొల్కుల్ గల రెండ తేని, యయిన గాఢ యథార్థంబుగాఁ
జేలవంపుంగని యెనయీళలికికిఁ సిద్ధోపమానం బెటక;
నిలువుం దర్పణరత్నమం దొదవునీడం జామీ చూచితిన్. 9

నవ—సఖీ! స్వభావస్థిగము లయిననీలనయనోత్పలములభేదము గాన రానికాటుక
రేకతోడను, ముగ్ధమధూకఘనమయిన గండమూలమున గుణోత్కర్ష ముగాంచు
చున్నకస్తూరికాపత్రలతలకతమున విభావిత మగుళోభాతికయముతోడను, గౌరీ
చరణలగ్నలాక్షరణికరావీడిచంద్రరేఖకుఁ బ్రతివచ్చెడుమనోహరకుంకుమతిల
కాంచితరమణీయలలాటమునీటుతోడను, గండలితకందర్పప్రతాపాంకురశంక ను
త్పాదించెడును దారనీమంతపథదత్తముందరసిందూరముతోడను, సకలలోచనానం

దసంధాయక మయి చందమామకు సాటి వచ్చెడు ఏమోమ చామరను నీవు గూడఁ జూచుకొనుము.

మల్లి—సఖీ! నవమాలికా! నాకు శిఖామణి యేల పెట్ట నయితిని?

నవ—సఖీ! కుఱచితివా? రాక్షసహస్తమునండి జాతిపడినప్పు డది మరలఁ గ్రిందఁ బడిపోయిన దని ఏవే చెప్పితివి గదా?

మారు—అయ్యో! శిఖామణి! మరలఁ గ్రిందఁ బడిపోయితివా?

తే.గీ ఎట్టెట్లో యీ మెహందు నగ్నవృశతి! మరల మరలను గొండొక పొరయునకు మూనికవ నాకుఁబోలెను పూటికకట! కలుగుచున్నయెడఁ బాటుసులభముగను.

(తెరలో) నవమాలికా! త్వరపడు త్వరపడు. మండవవిధినిర్వతికొంపుము. (అందఱు వినుచున్నారు)

కాళి—సఖీ! భగవతి వేగిరించుచున్నది. పోదము. ఈవివాహమంగళారంభము నీవు పొందఁ దగినది గదా!

మల్లి—(విహేదముతో నిశ్చయించి తనలో) అయ్యో! నాప్రాణమును గాపాడుటకు మాత్రమ పయోగించెడుమాటలాడు నీప్రియసఖులచేత మోసపోయితిని. కటకటా! నిష్కరుతారంభ మయిన నిఘరగగనవాణీదుర్విపాకముచేత నాజన్మఫల మపహృత మయినది. హా! మందభాగినిని నేనిప్పు డేమి చేయుదును? వెంటనే నన్నా క్రూరరాక్షసుఁ డేల భక్షింపఁ దయ్యెను? అయ్యయ్యో! దురదృష్టవంతురాలను నిరాలంబ మయిన యాకాశమునుండి క్రిందఁ బడినప్పుడు నుగ్గునూచమేల కా నయితిని? (స్మరించి మరల నిశ్చయించి) అయ్యో! యట్లు కంఠదేశమునఁ గఠోర ఖడ్గము నుంచుకొని జీవితపరిత్యాగమునకుఁ బ్రయత్నించిన యామహాభాగుఁడు నానిమిత్తమింక నేమి గా నున్నాడో!

నవ—(జనాంతికముగా) సఖీ! కాళిగది! పాపము! నిజము లేటియక ప్రియసఖి మననవృత్తులచే నధికవృధ నొందుచున్నది (ప్రకాశముగా) భత్యదారికా! ప్రత్యుత్తర మీయక యూర కుంటి వేమి? నీయూర్పుగాలులేల దీర్ఘవృత్తలముల యి యెఱ్ఱనిమోవిదిగురును గమలించి పయ్యెద చెఱుగు నల్లఁగర్చుచున్నవి? ఏమిటి కీబాష్పస్తబకములు ఏచెక్కుటద్దముల వ్రాసినచిత్రలేఖలను జేటిపి కాటుక గ రంగఁ గాలుపలు గట్టుచున్నవి?

మల్లి—(నిశ్చయించి) సఖీ! నవమాలికా! మనోరథసహస్రములచేత సంవర్ధిత మయిన నాప్రియవస్తువును విఘటించునిఘరవిఘ్న మనియెడు మృత్యుదేవత కత్తుకను జొచ్చి బాధపడుచున్నదానినిగా నన్నెఱింగియుండియు నీవుగూడ నిట్టులాయా సపెట్టెద వేల? (నిశ్చేదముతో) జీవితనిర్వికేషురాండ్రగు ప్రియసఖుల కిదియుక్త

నే. ఇంతదనుక నయ్యయి విప్రలంభవచనములచేతఁ బ్రకారించి యిప్పుడు వెండియు న న్నాహేయపుఁగుంభిపాకమునఁ గూలఁద్రోయఁ బ్రసరించెదరు.

కల—నయస్య! ఓసౌభాగ్యమును జూచుకొనుము.

ఉ. ఈమె ప్రియాభివాగ్యముల నెంతయు నమ్మి భవత్ప్రమాదమా
కామిశ్చదాత్మ, మగ్ధ, తను జక్ష్మముగ గయినేయ నిచ్చి, యి
చ్చో మది బాష్పకఠి యయి స్రుక్కుడు నన్యవివాహసంక్రమిత్, 11
లో మొగుటం దలంచి దిగులుం గనుబాలమహాభిషోలిక.

నవ—(సకరుణముగా, జనాంతికముగా) కౌలిందీ! మనసులోని దుఃఖముచేత నతిని
షమ మయిన భర్తృదారికౌవచనము నాలకింపుము

క. అనుకూఃవిప్రలంభమ । అను మన మొందింప నున్మలము సన్నేహం
బును సవిషాదము సోల్లం । తనము సధిక్ష్మరమునుగ నాతి విచించుక. 12

(ప్రకాశముగా) సఖీ! యీమావిప్రలంభవచనమునకఁ గినియకుము. ప్రసన్నపు
గమ్ము. (మారుతునిఁ గడకంటఁ జూచి) ఓయందొ సవిశేషబద్ధానురాగుఁ డయిన
యాయనకు ఓకరకమలము నొసంగుము. బంధువర్గము నానందపఱుపుము.

మల్లి—(శోక భారముతో) సఖులారా! తరుణమయూనిపించుమువంటి నిద్దంపుఁ జూ
మనచాయ గలమంగి లొంగమాన నెసంగుమహాభాగుని మారుతుని సందర్శించినది
మొదల నన్యపురుషునిఁ దలంచి యేని యెఱుంగక; కాఁబట్టి సత్యప్రమాణముగాఁ
జెప్పుచున్నాను. విను మహాభాగునిపూర్ణలావణ్య మనెడుభాగీరథీప్రవాహమున న
వగాహనము గావించుటచేతఁ బవిత్రము లయిననా నేత్రములతో లాఁతివాని నిఁక
ముందును జూచుదానను గాను.

కల—మిత్రుఁడా! యీవచనమాత్రము ను వీనుజేరలతో జూచుకొనుము.

మారు—మదీయమానసవిహారమల్లికాక్షీ! మల్లిక!

చ. హృదయమునకా నిరూఢ మగుక్రేమరసాతిశయంపునుత్ప పు
న్నది కడుఁ బొంగి పైఁబొరలు నా, హృదయంగమ మైనపల్కలక
మదనమహాగ్నిదగ్ధఁ డయి మ్రంచెడునా కమృతాభిషేకసం
పద గలిగించినట్లయిత; ప్రాణము వచ్చెను బ్రాణనాయక. 13

(మరలఁ జెరలలో) నవమాలికా! త్వరపడుమనుచున్నారు. సిద్ధాంతులు పెట్టిన వివా
హముహూర్తము సమీపించుచున్నది.

(అందఱు వినుచున్నారు)

మల్లి—(కన్నీళ్లతో) అయ్యో! భగవతి మరల నాజ్ఞాపించుచున్నది సఖీ! నవ
మాలికా? లే లేమృ. భగవతి తానుగానే యిక్కడకు వచ్చెనేమో? ఇంతలో వే
టొక లతావలయమున కరిగి మి మ్మొకటి పొక్కించెదన.

నన—సఖీ! ఏ వాజ్ఞావానయోగ్యురాలవు. ప్రార్థించుటయేమి? మమ్ము నియత్న వచ్చినకార్యమునందు యథేచ్ఛముగా నియోగించి భగవతి యాదేశమును నిర్వర్తింపుము.

మల్లి—సఖీ! విషాదసంధిమయులచే నాదేహము కంపించుచున్నది. కాబట్టి నేను శివశక్తి యున్నాను నాకన్నువోయిని బాష్పపూరము గవ్వచున్నది; నే నిందు చేతఁ జూడను సయితము చాలకున్నాను ఏ నే నాచేయిపట్టుకొని శివఁదీసి మెల్లగా తానలయంతరమున నన్నుఁ బ్రవేశపెట్టుము (చేటు చాచుచున్నది)

సఖులు—(సంజ్ఞఁ గై బాణిగ్రహణమునకై చూచుకునిఁ బ్రేరించుచున్నారు)

మారు—(ధయము నభినయించుచున్నాడు).

కలి—మిత్రుఁడా! యిది నాధ్వసమునకు సమయము గాదు చిరకాంక్షిత మయిన మల్లికాపాణిగ్రహణముహూర్తము ననుభవింపుము.

మారు—(తానలయమునండి వెడలివచ్చి మల్లికపాణిని గగుర్పాటుతో గ్రహించుచున్నాడు)

మల్లి—(హర్షముతో) సఖీ! వనమాలిక! ఏప్పగ్యమివ్వదు వేటుగొనున్నది. చేయి పట్టుకొన్నంతమాత్రమున నాయనియవము లన్నియు నవ్యుత్పన్నమనఁ దడిసినట్లు సుఖపారవశ్యము నొందుచున్నవి (మారును నే యూతకొని లేచుచున్నది)

మారు—(బోలు నిలకకయే మెల్ల మెల్లగాఁ దీసికొని పోవుచున్నాడు)

సఖులు—(చిలునవ్వుతో వెంటడించుచున్నారు)

కాలి—సఖీ! మల్లికా! తాంతరమునకు వచ్చినారము కాబట్టి చెప్పఁ దలంచిన దేమో చెప్పు.

మల్లి—(నిట్టూర్పుతో) సఖీ! వనమాలికా! యేదయి మొదటికి వచ్చినారము?

మారు—బహుశకుసుమరసపరివాహమందరపరిమళలోలలోలంబపుంజబద్ధతిమిరమీ మందారమాలమనొద్దకు.

మల్లి—(సహృద్యదగ్ధముగా) ఈమందారము నేను బెంచినదే. కాబట్టి నిర్జనమైన యాప్రదేశమునందు మి మొక్కటి ప్రార్థించెదను.

కాలి—సఖీ! మే మసాధానము గలిగియున్నాము.

మల్లి—ఓ జీవితనిర్విశేష! మారుత! (అర్ధోక్తిని వై తత్యమభినయించుచున్నది)

సఖులు—(పరస్పరము నవ్వుకొనుచున్నారు)

ఈవాక్యముమూలమందు సంస్కృతపాకృతసమానము.

మల్లి—ఓలేవిరనివ్వకేష! నవమాలిక! సఖీ! కాళింది! పరివ్రాచనంద్రసుందరాకారం
 డగుమహాభాగుని పాదములకు శుక్రాషచేయుభాగ్య మభిలషించికదా విఘట
 మాన మయిననాటివిధమును నిలుపుకొంటిని. అకండగ్నసుందరుని ప్రథమదర్శనము
 మొదలిప్పటిదనుకన్యవాదీరి కౌంవిందమకరందనామలయిసుందమందమాగా
 వీలెంచెదను సుద్యానవనమారుతములకు నోరుచుకొనుచుంటిని. ప్రచండమకరధ్వ
 జభుజదండమండలితధనుర్దండటంకారఘోషములయినమధుకరహంకారముల నా
 కర్ణించుచుంటిని. విగరించినతీయమావిగుబురులలో హరించుచు గోకిలములు
 గావించెద పంచమప్రపంచము మాళామాళిచే దురంతము లగువసంతదివసము
 లు వేగించుచుంటిని. ఇంతియ కాక కిలయితల్పకల్పనములచేతను, మృణాళభంగ
 హారరచనములచేతను, గదలీదళధవిప్రవీజనములచేతనుగర్వరసరాగచార్పిణ్యం
 పాదనములచేతను నింకను దత్తదుచితోపచారములచేతను, మిమ్మును గూడ నా
 యాసపెట్టుచుంటిని అట్లు రాక్షసహస్తమునుండి జాతీ యాకాశమునుండి క్రింద
 బడుచు నియ్యర్ధరాత్రున నెవ్వనిచేతరక్షితనయితిన్నోయట్టి మహాభాగునిసంగమ
 మెవరికో పుణ్యాత్మరాండ్రకు సులభముగాని నాకు దుర్లభమే. కాబట్టి నాటి
 వితథారణము త్సామేనియు మహాపాతకములలో నగ్గిగల్గి మని తలంచెదను.
 శుఖులారా! జననాంతరమునఁ బునర్దర్శనముగోగుచు మిమ్మువీడుకొనచున్నాను.
 (సప్రశ్రయముగా నంజలిపట్టి కగదదముగా) సఖీ! నానిమిత్తము నీవిట్లు నమ
 స్కరించి సుందరధూలత్కీబగుధురుండును దీగస్థిగలోచనమ్రండరికుండునునగు
 నమృహజనుఁడు పరలోకగత నగునాకొఱకు జలాంజలి నిచ్చునట్లు రహస్యమున
 నాయనతో విన్నవించువే. (రోదనము చేయుచున్నది)

మారు—(సకరుణముగాఁ దనలో)

చ. హరిహరి మేను వాసెడుప్రయత్నముతోడ శుభాంగి తానిటులో

కరుణమనోహరం బగువిలాప మొనర్పఁగ నాలకించుటక

సరళతచేఁ గరంగెడును, జాలిని రూఢుఁ, గంప మోహవి

స్తరమున, బ్రీటు నాతిక, హరుసంబునఁ బొంగెడు, డెంద మిత్తటిక. 14

కాళి—సఖీ! యమంగళము దొలంగును గాక.

నవ—(కన్నీరు పెట్టుకొనుచున్నది)

మారు—(ప్రకాశముగా)

* క. వీణావిరావకోమల! వాణీబంధుగణచిత్తవనజమరాలి

రాణ నెనంగునహాచారిణి! ప్రాణమునకుఁ బెగకు పలుక కలికరుజోక్తుల్. 15

నవ—(జనాంతికముగా) కాలింది! మహాభాగుండు నీ నేర్పుచేత నచ్చముగా నాన

లె నే మాటలాడుచున్నాఁడు; కాఁబట్టి యా యునిపుటికిని బ్రయసఖ యెఱుంగు.

మల్లి—సఖీ! ముద్దరాల! సాహస మనియెదదేమి? ఎవ్వనికి జీవలోక మంతయు మన్మథముయొక నలుచున్నదో యెవని హృదయము మదీయలభభంగమున నతికౌతర మయి యిట్లడుచున్నదో, యంతటియర్ధరాత్రమున నట్టి దుర్గమ ప్రదేశమునకేకాకియయి పోయి సకలభూమండలమండనమయిన తనకంటె గుండరకంధరాకాండము నందు నెవ్వఁడు క్రోవ్వాడికరవాలముఁ జేర్చుకొనినంతటి మహాసాహసమునకు నిద్రపడెనో, యటుంటి నాప్రేమనిధికోఱు జీవితసహస్రపరిత్యాగ మయినను సాహసము కానేరదు ఈవిషయమున నీవు నానుఁ బ్రతికూలవు కాకుము. వెండియు మహాభాగునకు నామాటగా నిట్లు చెప్పుము. (సగద్గదముగా) నాథ! మండభాగిని నే నీజన్మమున యుష్మదీయపరిరంభసాభాగ్యమును బడయలేక పోయితిని. కాని జన్మాంతరమున నయినను నిపొందే యపేక్షించుచు నను. నాతోఁబుట్టు పగు నప్రవృత్తిమాలికను నూత్రిము మరింతకవాటన్నిగవలె మయినమీపక్షస్థితిమునందు నన్నుఁబోలె సర్వదా నిరంచుకొనుఁడు. (మారుగునిఁ దడవుగఁ గొఁగిలించుకొని యానందముతోఁ దనలో) ఏమిది! ప్రియసఖీసంస్పర్శము మయి నంతట మంచుగండ మలంది నట్లయి మహాభాగపరిరంభమునకుఁ బ్రతి వచ్చుచున్నది. హృదయమన్నిహేతుఁ డయి సుఖంపఁ జేయుచుండె నని తలంచెదను. (ప్రకాశముగా) సఖీ! యిది నాకడసారి కవుఁగిలింత గుమీ.

సఖులు—(చిరునవ్వుతోఁ దమలో) ఇది కడసారి గొఁగిలింతకాదు. మొదటిదో రండవదో.

మారు—(కొఁగిలింపఁ బడియే యానందముతో సహజస్వరముతో)

ఉ. ఎవఁడు దృఢానురక్తమతి నిండుముఖీ నిను నిచ్చగించునో
యెవనికీ నై శుభాంగి యునుకీ త్యజియింపఁగఁ బెంపుఁ జేసెదో

మల్లి—(తనలో) ప్రియసఖికంఠము మాటిపోయినదేమి? (ప్రకాశముగా) అయినయెచ్చట నున్నాఁడు?

* ఈపద్యము మూలమునందు సంస్కృతప్రకృతసమానము.

మారు—

వివిధవిసాధమారశరవిద్యభుజాంతరగాధపీడితా

త్యవిరళశీవర సనత హయిగః ద్వన్ధ్వజపంజరంబునకా.

16

మల్లి—అయ్యో! మహాభాగుడే. (హస్తసాన్వసలజ్వలతోఁ దొలఁగుచున్నది)

మారు—

తే. గీ. సాన్వసలంబునక దొలఁగకు చంచలత్వీ! తగునె సంధ్రమకౌతర వగుట దాన.

జనునికడఁగి జరకాంక్షితోన్నెపుఁ గౌఁగిటికిని భంగం బొనర్తు వజ్రేఁ తతాంగి!

మల్లి—(ప్రీడానుయాలతో) గఖులారా! నేను బాగుగా పంచితి నయితని.

కళా—(త్వరగా సమీపించి) కళ్యాణి! యాలాగున బలకకుము.

మ. జగదుత్తంకుఁడు నావ ముక్కునకు భూషాప్రాయ వైతీ వహో

సుగుణాధ్య! యెటు విప్రలబ్ధ యనవచ్చుక నన్నఁగి ద్వత్పాప్తిలో

భగవీమౌవ్యగత్యక్తికం బడి యవస్థభ్రాంతి నర్తించుదు

ర్భుగఁ దాళంబరకుఁడె సుమ్మి పరికింపక విప్రలబ్ధుం డిటకా.

18

ఉ. చందనపాదపంబునకు సౌరభసంపద వోరె, జ్యోత్స్న పూ

ర్ణేఁగునకుం బరెకా, మణికి మృప్తియుఁ బోరెను. శోభనాంగి! న

వందపుసామ్మ గమ్మితని; కవ్వియు నానికె బోరె నీకు నీ

సుందరమూర్తి యొప్పెడును జావె సమభ్యుచితావలంబమై.

19

భ్రమ—(సమీపించి) నవమాలికా! సునయనృష్ణము మంచిది. ఒడయుఁడు నొడ

యూర్ధాలు వభ్యుదయమున విరిల్లుచున్నార.

మందా—(ప్రహృష్టవదన యయి ప్రవేశించి)

తే. గీ. నీరియుఁ బార్వతి, భారతి, నీత, భీమజాత పాలామి, రుక్మిణి, సత్యభామ,

కృష్ణ, శర్మిష్ఠ, సావిత్రి, ధృతి నయంధరీపరమసాధ్వీ, యాశీర్వదింక్ర. గాక.

(అంతటఁ జూచి సాశంకముగా) మల్లిక యీలతాభవనమునుండి యొక్కడకు వెళ్ళిన

దో! (తంత్రతరముఁ జూచి యానందముతో) ఆహో! నామనోరథులు ఫలించినట్లే.

ఇదిగో! మందారమూలమున మారుతుఁడు—

చ. అతిసుమారముక గృశము నై రమణీయతఁ గాంచుమేనితోఁ

బ్రతిపదుడుప్రియుండు సరి వచ్చెడురూపున లోభిరయుఁడై

చతురకటాక్షముల్ స్మరయజాశబలాక్షము ప్రీతనమ్ర మా

నకులితమల్లికా ముఖమనం దొలయించుచు నున్న నాఁ డిటకా.

21

(సమీపించుచు) నవమాలికా! యాలసించెద వేమి?

నవ—అహో! భగవతిదేవ! వచ్చినది. (ఎదురువోయి) భగవతి! మే మామసింపుటలేదు.
మల్లి—(సగడ్డదమగా) భగవతీ! రక్షింపుము. రక్షింపుము. (అంజలిపట్టినప్పుడున్నది)
మందా—(మల్లికను గొరిగించుకొని) బిడ్డా!

మ. సమరాగుండు మహాభిజన్మండు జగచ్చక్షుఃప్రియుం డౌజనో.

త్రిమనందుక్ దృఢంక్త వీవు; పాగ డొందం బాలుకళ్యాణి! 5
దుమనోవాంధ ఘరించు; బుద్ధ్యనులభక్తో నిన్ను బెండ్లాడి డెం

దముఁ గందించుచిరాంగజజ్వరముబాధం బాయు నిం కీతడుక్. 22

నవ—(అగడ్డదమతో) భగవతీ! సర్వోత్తరమయిన నతని నిర్మాణవై దగ్ధ్యమనిరతౌత
మునకీ సఫలమగుటచేత విధాన శృతాగ్రతను బొందుఁ గాక, శంబరకహతకుని ప
రిణయప్రసంగముచేతఁ గలుషము లయినబంధుజనహృదయంబులుప్రసన్నతనొందఁ
గాక. మాతాపితృసమానము అగు మీహ స్తమాభితోనే మహాభాగునిచేతికిఁ బ్రతు
సఖి నర్పింపవలయును.

మల్లి—(తనలో) ఆయ్యో! వారు సర్వమంగళానిచనప్రమాణులు గదా!

మందా—నవచాలికా! నే నిప్పుడు తేలుగ నర్పింప వలసినదేమి?

తే గీ. చెక్క-చెమరింప కుండంగ రక్కసిని. చేతియందుండి తిగిచి రక్షించియీమె
హోరఖడ్గఁ బు మెడఁబట్టు కొన్నయితని. కథమునందొంచెసర్వమంగళయొమున్ను.

మతియు—

క. ఒండొరులయిచ్చ నగుట. పెండిలియం దేల యీ మెఁ బెద్ద బాసఁగ! నా

థంం దుదయింపఁగ రంజిలు! చుండుకలవ నెవ్వరిచ్చిరో తొగచెలికిక్. 24

అయినను లోకాచారము జరిపించెదను. (మారుతుని గూర్చి) వత్స! మారుత!

యిటురా.

మాను—భగవతీ! యజ్ఞాపింపుము.

మందా—

చ. వెలఁది, ప్రసిద్ధివై శత్రుండు విశ్వనినుం దురుక్షీర్తి పుణ్యసం
కలితత నల్లి అచ్చి బలెఁ గానక కాంచినపుత్రి; ధర్మమలో
నలుపఁగ రాగ సావకుండు సాక్షిగ, నే నుహృదుండ వై ననీ
కలమిని దీని శ్రేయసున కిచ్చెదఁ బచ్చనివింటివేల్పుతో.

25

కల—మాపుణ్యగురద్రుమము ఫలించినది.

నవ—మాకులదేవతలు పృసన్నలయిరి,

కల—(హర్షముతో) భగవతీ! సర్వథా యనవద్యమయిన యీసంబంధమును జూచి
హృదయము పృసన్నమగుచున్నది చూడు—

ఆ. వె సహజభువవిలాససౌందర్యసముదార! ధైర్యరాశి కఖిలదృక్పశోర
 కేంద్రకాంతి కీమే కిద్ధాభిజాత్యంబు! కనకకుసుమదామమునకుఁ దావి. 26
 నవ—(మల్లికను జూచి నిశ్వాసముతోఁ దనలో) ప్రియసఖి మహాభాగున కిప్పటివలె
 సర్వదా ప్రేమాస్పదురాలయ్యెడునా!
 మందా—(ఁమర్చించి కన్నీళ్లతో) ఎత్సా! మారుత!
 మారు—(సాశంకముగా) భగవతీ! యాజ్ఞాపింపుము.
 మందా—

ఉ. ఒరు లెఱింగింపఁ దగ్గ దొకఁ డండ చెఱుంగును జ్ఞేయసారూపాత్
 వెరవరి! యెనఁ గేవలముఁ బ్రేమఁడి నక బలికించు నియ్యెడక
 మారు—(వినయముతో వినచున్నాఁడు)
 మందా—(మల్లికచేయి పట్టుకొని)
 తరుణి యి దేశపుత్రిసమి తండ్రికి, బంధుల కల్లఁ బ్రాణ; మీ
 పారసినన్నేహబంధ మెడ పొందక యుండు త ముందు నిమెచోక. 27
 మారు—(లజ్జతో) అయ్యో! వాత్సల్యాతిశయమున మీకుఁ బుట్టరాని సంశయము
 పుట్టుచున్నది.
 కల—భగవతీ! యతిప్రసక్తమయిన మీయభ్యర్థనమునకుఁ దగినయుత్తరము మిక్కిలి
 పక్షమున నాకుఁదోపకున్నది చూడుఁడు—

చ. సిరపడె న్నేహ మీమి కన, స్నిగ్ధనకుక సకృదీక్ష నల్లె; క్రు
 మ్మరు వెతుండై యటన్న, నసమంచిత, మయ్యెను భూవశుండెముక;
 సరళత నిట్టిఁ డెప్పుడన, సౌహృదవాక్యమ; యీమెకోసమై
 సరకు గొనండు ప్రాణ మన, సర్వము నిమెయె చూచె నానిసిక. 28
 మందా—(సవిమర్శముగా మల్లికను గూర్చి) పుత్రీ! నికుఁ గూడ నించుక యుప
 దేశించెదను.

మల్లి—భగవతీ! యానతిమ్ము.

మందా—

ఉ. నేవల నత్తమామలకుఁ జేయు; మెదుర్చుకు మాఁడుబిడ్డకుక;
 నేవకులం దయం గనుము, స్నిగ్ధపు, గమ్మ సపత్నులం; దతి
 థ్యానలి సత్కరింపుము; గృహక్రియలందును బద్ధకింప; క
 మ్మా! వెయి చెప్పనేల! నుఖి మందుము సల్పుచు భర్తయిష్టముక. 29
 మల్లి—(స్నిగ్ధతో మనస్సున నంగీకరించుచున్నది)

నవ—ఇది యుచితమయిన యుపదేశము.

మందా—వత్సా! మారుత! తలఁచవచ్చుదు వచ్చెదనని నిన్ను వీడుకొనినయాదివ్యపురుషుని మాకంద నామని, శంబరకమాతకవంచనార్గము మల్లికావేషమును దాల్చి దయచేయుమని యిప్పుడు సంస్మరింపుమా.

మారు—(ధ్యానము నభినయించుచున్నాఁడు)

(తరువాత మల్లికావేషముతో మాకందుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

మాకం—సఖా! మారుత! యిగుగో నేను వచ్చితిని. నియభీష్టము నెఱవేర్చెదను.

(మందాకినిమారుతుల దక్క—మిగిలినయందఱు విస్మయము నభినయించుచున్నారు)

కాళిం—(జలంతకముగా) నవమాలికా! యీశఁడు మహాభాగునిచే రాక్షసభావము నుండి విమోచితుఁడయిన దివ్యపురుషుడునుమా!

నవ—కాళిందీ! యాశ్చర్యమాశ్చర్యము! ఎవ్వఁడు ప్రియసఖని భక్షించుటకు సిద్ధపడెనో యతఁడే యిప్పుడు రక్షించుటకు సిద్ధపడినాఁడు. (మల్లికతో) సఖ! మాకు మఱియొక ప్రియసఖ యెట్లుగలిగినదో చూడు చూడు.

మారు—మహాపురుష! భగవతి నిన్ను మున్నుకోరినదాని నాచరింపుము.

మాకం—చక్కగా నాచరించెదను.

(కాషాయాంబరయుగళహస్తయు సారసిక ప్రవేశించుచున్నది)

సార—భగవతి! యిది చపలకుండు తెచ్చిన వస్త్రయుగ్మము.

మందా—వత్స! కలకంఠ! నీ వీకాషాయయుగ్మము చేతోననియమయినను నా వేషము ధరించుకొమ్ము: ఇది విషము—పభోగవిరుద్ధమే యయినను దీనిచేతనీవు రమయంతి కన్న బొందంగలవు. (అందఱు నవ్వుచున్నారు)

మారు—ఇదియు మనకు మంగళమే యనుకొనిచ్చును.

కల—(చిఱునవ్వుతో) ఏ వస్త్రయుగ్మము తీసికొని నిష్క్రమించి మందాకినివేషముతోఁ (బ్రవేశించి) ఇదిగో! భగవతి నయితిని.

మారు—శంబరకఁడు నీపాదములమీఁదఁ బడుఁగాక.

మందా—(కాళిందీనవమాలికలను గూర్చి) బిడ్డలారా! మీ కిద్దఱుఁ గలకంఠునితోఁ గూడ నీమహాపురుషు ననుసరింపుఁడు.

ఇద్దఱు—చిత్రము భగవతి!

మాకం—(చిఱునవ్వుతో) భగవతి! శంబరకునిఁ బెండియాడఁ బోవుచున్నాను.

మందా—వత్సా! ముందుకుఁ జెప్పినమార్గమున యాయభిలషితము నెఱవేర్చుము.

మాకం—మిత్రుఁడా! రమ్మకలకంఠ! మారుతునకు నేను నివలెటివాఁడనే నుమి.

కవి—మహాత్మకువ! మా కందఱకు నిత్ర పూజ్యకమునకు. పూజము కమ్ము (కాళిం
దీపవహులికతో నిష్క్రమించుచున్నాడు)

మల్లి—సఖులారా! నా కిక్కడ సాయ మెవరు?

నవ—(చిలునవ్వుతో నించుక మరలి) ఇదిగో నిమహాభాగుడై.

మందా—భ్రమరక! నిత్రకూడ గూఢముగా విస్తారమునందీకిఁ బోయి మధురిక చె
ప్పినట్లు కావలెను.

భ్రమ—చిత్తకు భగవతి! (నిష్క్రమించుచున్నాడు)

మందా—నక్కమాత! యిదిగో నిరుగడ దృఢముగా వెలుగులేని కాపాడఁబ
డెడు నిత్యుద్యానవిధి నాయాశ్రమము నంటి యున్నది. ఇక్కడ నంబికాదర్శ
నారమరుగు మల్లిక కొఱకుఁ బుష్పాడియగుకతోఁ జిక్కనిదారి యొకటి యేర్పఱు
పఁచి యున్నది. కాఁబట్టి మనమును బోవుదము. అస్మదాశ్రమాపకల్యణములు
కమఱియములునుమీ. అక్కడ -

కా. సైన్యక్రీడల హయఁ దేబ్బు మినుఁ గూజత్వకభుక్తామ్రమూల్,
ధారాధ్రుభ్రమ పుల్లపింఛకనట దృష్టింద్రకే కాధన
స్నిరంధ్రోరుతమాల సంతమనమూల్, దీప్యన్తరీచాంకురా
దామణ్యాంచిత దృక్పక్షోరమలు లీలారామ భుంసీమమూల్.

మఱియు—

చ. అలసినఁ గ్రీడలై నవల తాంతవిరాజితాగ్రహంబులం
దొలయుచు మెల్ల మెల్ల మిను నోపికతో భజియిరచు నూత్నని
ర్దలితబహుప్రసూనమకరందనిమగ్న సమత్తిలంబు లౌ
కలకలహంసరావనుమాఖంబుల సోమసరస్వమీరమూల్.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

౫ దృ.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరవరప్రసాదలబ్ధసరసకవితాధురంధర వడ్డాదిసాధువంశక్షీర
నిరాకరరాకాసుధాకరాచ్చనామాత్యపాత్ర హరితసగోత్ర పవిత్రగుణ
కదంబలక్ష్మ్యాంబాగర్భకుక్తిమూక్తానల నూరపరాజప్రధాన
తనూభవ విబుధవిధేయసృష్టిరాయనామధేయాంధ్రీ
కళ్యత మల్లికార్జునారోగ్యమునందు వ్యసంగము.

త ప్పొ ప్పు ల ప ట్టి క

పుట	పంక్తి	తప్ప	ఒప్పు
1	4	బరముల్	బరముల్
3	8	నిర్యా	నిర్వ
4	26	ష్కలా	ష్కరా
10	5	స్నేహ	స్నేహ
17	28	తదనం	తదనం
18	20	దీప్య	దీప్య
19	26	చేష్టి	చేష్టి
25	22	జాలా	జాలా
25	26	శిఖించి	శిఖించి
27	5	వెలుపలి	వెలుపలి
31	16	అధి	అధి
38	10	నని	నని
40	11	నిట్టూర్పు	నిట్టూర్పు
42		బవం	బవం
42	25	తనూభవ	తనూభవ
48	28	రహస్యము	రహస్యము
45	18	కార్మా	కార్మా
45	24	రాలపు	రాలపు
46	21	విప్పటి	విప్పటి
47	18	నిశ్చిత	నిశ్చిత
48	16	భవమహి	భవమహి
49	24	యుత్కృష్ట	యుత్కృష్ట
64	15	నాటో	నాటో
76	21	దుర్గు	దుర్గు
76	24	విరుద్ధ	విరుద్ధ
77	10	భర్త	భర్త
78	5	చూచి	చూచి

78	11	నయినా	నయినా
78	17	పంక్తి తరువాత, కన—	ఇటు, ఇటు అనియుండవలెను.
81	11	నల	కల
88	2	మనో	మనో
67	6	నిశ్చయి	నిశ్చయి
88	26	తలంచెను	తలం చెదను
89	14	గలున	గలున
91	28	పనును	ఏనును
96	17	సర్వదా	సర్వథా
112	18	హయి	హయి
112	18	తైక	తైక
112	16	దృక్	దృక్

అంతటను మధురిక పదము , మధుకరిక" యని చదువుకొనవలెను.

7, 21, 22, 28, 44, 66, 99, పుటలయందలి విశ్వానను పదము , విశ్వనను" వని చదువుకొనవలెను.

[ద్వితీయాంకమున 11 వ పద్యమునకును, దాని పిరువతి ప్రతీహారి ప్రవేశమున కును, నడుమ ఏక్కిండి యంశములను జేర్చి చదువుకొనవలెను.]

నవ—సఖీ! బాహ్యక్షీరము లయిన నిశ్చలలోచనములతో నేమది యాలోచించుచున్నావు?

మల్లి—చెలియా! దీనిని నవ్వుద్రవ్యలాభముగాఁ జూచుచు నాహృదయము గుఱుకు పట్టిన దానివలె ననలోచనానేమేమో చిత్రించుచున్నది.

నవ—కాళిందీ! ద్వీపాంతరముం దున్నదివ్యాంబర మిక్కడకు నెచ్చుటయు దానిని జూచుటలన నీమె హృదయము గుఱుకు పట్టిన దానివలె నుండుటయు వింతగాఁ దోచుచున్నది.

కాళిందీ—ఇం దాశ్చర్యమేమి? ఏమి యెవరినస్తువో యది దూరమందుండున దయ ననుచుచెంతకు నచ్చితిటును. చూడు.

|| దత్తల విదేశంబును | న్నవి యైన, నదృష్టరజానక గట్టిగ నీ
దువంబడి మరుజనినెన్ను | నెవరిని వారలకు వేగమే లభించును || ౧౨ ||

అయినను గుఱుకు పట్టి మెదల జననము. పుట్టువులామాత్ర మద్భుతమే. ఇంతేకాదు. మల్లెతీగ
నాశ్చర్యకరమే. చుమాల. ఈమె స్వత్రాంత మంతయు

వినురాయచాటు ప్రబంధము

ಹಮ್ಮನವಾ ಗೆಜ್ 304 ಪೆಟೆಲಂ.

}	కృత్తిక	య	2	0	0
	రేపర		1	8	0

ఉ. నన్నయతిక్క-నాదిరసలో గురియించినచాటుధార లీ
మన్నన నింక బోలు; నలుమాత్రమం దద్రస మప్పు డెందు; హ!
జాన్నలలోనఁ జిన్నిపువ్వు న్నెట్లు, అట్టులు వద్దియంటుకా
మిన్నులు చాటువుల, రసమప్పది ననిర్వచనియమాధురికా.

ప్రాస్తావికప్రకరణము; పద్యము. 2

క్రి. 1935. ఇప్పటికి మహారాష్ట్ర యర్థకాబ్జమునుండి నేనప్పుడప్పుడు వివిధ ప్రస్తావనముల రచించుచు వచ్చినట్టియు, సమకాలీనులైన పండితకవుల మెప్పును బొందినట్టియు, బహుజనులకుఁ గంతస్థము అయినట్టియు, సహస్రాధికము అయినపద్యము లాకాశమున భద్రపఱుపక పోయినయెడలఁ గాలము గడచినకొఱది నది వివాకము నొందునో, యేమవునో, యనునంది యమున నానాముఖములఁ జెల్లాచెదురుగ నన్నవాని నన్నిటిని గ్రహక్రమ ముగా సమకూర్చి నమరాయచాటుప్రబంధ మనునామమునఁ బ్రకటించి తిని. మనుపనుచుఁగ్రొది ప్రబంధములయందుఁ బోలె నిందు నాదినుండి యంతమాదనుక నేదేని పురాణగాథ గాని, కల్పితకథ గాని ప్రత్యేకము గానరాక పోయినను, విందునందు విస్తరిలోని వివిధరచ్యపదార్థములవలె నిందలి చిన్నచిన్న ఖండకావ్యములు ప్రకృతివర్ణనములు, ప్రాస్తావికములు మొదలగునవి చదువువారి జిహ్వల సంతృప్తిపఱుపఁ జాలియుండు నని తలఁచెదను. తెలుఁగున నిట్టిగంభ మిప్పటి కరుదు.

విషయసామ్యమునుబట్టి నాయకద్యము అన్నిటి నైపురణములుగా విభాగించి యాభాగములను పదునూడు బ్రహ్మసామ్రాజ్యరణము, ప్రకృతి ప్రకరణము, సాస్త్రవిశేషరణము, ప్రతర్ణప్రకరణము, స్వవిషయప్రకరణము, నని షేష్యుచెట్టిరి. ప్రతర్ణప్రకరణములోని పద్యములు మాత్ర మున్నయు క్లుగపాఠశాస్త్రములుకావు. అందుఁ గొన్ని సంస్కృతమునుండి

తెలిగించినది. అవివరణ మాపద్యముల కిది కల వలనఁ దెలి
సంస్కృతకవులలో సుప్రసిద్ధపండితరాయ బిరుదాంకితుఁడగు జగన్నాథ
కవి విరచించిన భామినిలీలాస మను గ్రంథ మించుమించుగా దీనివంటిదే.
దానిని నేను తెలిగించి 1902 వ సంవత్సరమున ముద్రింపించితిని. వివిధ
విషయములను గూర్చి వేటలు వేటుల తరుణముల రచియింపఁబడిన యాశ్లోక
ములనెల్ల నొకసంపుటమునఁ గూర్చుటను గూర్చిన తనమనోభావము తద్గ్రం
థాంతిమశ్లోకమున వింతగా జగన్నాథకవి వ్యక్తీకరించివాఁడు. పాశకవిని
దాఠము తిచ్చోక్కాఠము చెలుపు తెలుఁగుపద్య మీట నుదాహరించెదను.

క॥ అంజలకొడుకులు హరియిం । పం జూతురు మామనీనపద్యములు లటం
చుం జనియించినశంకృ ॥ మంజూషను దీనిఁ జేసినాఁడం జండీ॥
మఱియుఁ దద్గ్రంథాంతమున నతఁడు రచించినయింకొక శ్లోకము
నకుఁ చెలుఁగుపద్యము—

చ॥ నాకవితాకుమారి! ఎదనమ్మును వాంచకుమమ్ము! నిన్నుఁ బ
ల్లకి నిరాకరించునని, క్రాఁగును వాఁ డటు లోర్వ లేమి; నీ
కాక యేల? కావ్యకమలాంతరనీధునిమధువ్రతా
నికముమోములం జెలఁగి నృత్యము నిత్యము నీ వొనర్చవే!

ఈచాటుప్రబంధమునం దితరవిషయవినిోదములకంటెఁ బురాతన
మును, బుణ్యతమక్షేత్రమును, అత్య్రసరస్వతీలాస్యరంగమును నయిన యీ
గౌతమీతీర రాజమహేంద్రవరనగరరాజమునకు సంబంధించిన విశేషము
లెక్కుడుగా నెక్కిని యున్నవి. ఏనాఁడో యొకటిరెండుపద్యములు
క్రీనాథాదు లీపట్టణమును గుఱించి వ్రాసినవి యిప్పుడు చదువుకొనుచు
సంతసించెడు నాంధ్రుల కీకామునను, భావికామునను గూడఁ దక్కురీ
విశేషము అనేకములు చెలుపునీచాటు ప్రబంధపద్యములు దెందముల కమం
దానందసంధాయకములు కాకపోవని నాయాశయము.

గ్రంథస్వభావ మనగత మగుటకు నావశ్యము అయినకొన్ని నాశ్య
ము లిట నేను బొందుపఱచితిని. దీనిగఁజాగుణములను గుఱించి పండితులే
ప్రమాణము.

వడ్డాది సుబ్బారాయఁడు

ఇన్నీసు పేట, రాజమండ్రి.

15151